

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta
Katedra pedagogiky

Diplomová práce

POČÁTKY VZDĚLÁVÁNÍ V NETOLICÍCH

Vedoucí práce: PhDr. Zuzana Svobodová, Ph.D.

Autor práce: Bc. Jiří Soukup

Studijní obor: Navazující pedagogika volného času Mgr.

Forma studia: Kombinovaná

Ročník: 2.

Diplomová práce v nezkrácené podobě

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury. Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

Dne:2014

Podpis:

Děkuji vedoucí mé práce PhDr. Zuzaně Svobodové, Ph.D. za cenné rady, připomínky a metodické vedení mé práce.

OBSAH

ÚVOD	5
1 INFORMACE O NETOLICÍCH	7
1.1 STRUČNÁ HISTORIE MĚSTA	7
1.2 ZÁKLADNÍ ÚDAJE O SOUČASNÝCH NETOLICÍCH	10
2 VÝVOJ ŠKOLSTVÍ V ČESKÝCH ZEMÍCH	12
2.1 STRUČNÁ HISTORIE ČESKÝCH ZEMÍ	12
2.2 POČÁTKY VZDĚLÁVÁNÍ.....	12
2.2.1 Počátky vzdělávání ve starověku.....	12
2.2.2 Vzdělání ve středověku.....	14
2.2.3 Počátky vzdělávání v českých zemích.....	15
2.2.4 Obsah výchovy a vzdělání ve středověku.....	17
2.2.5 Školy církevních řádů.....	19
2.2.6 Vznik měst a univerzit.....	20
2.2.7 Vzdělání v průběhu renesance, humanismu a reformace	24
2.2.8 Jezuité v Čechách.....	28
2.3 ČESKÉ ŠKOLSTVÍ V 18. A 19. STOLETÍ	30
2.3.1 Tereziánské reformy.....	31
2.4 ŠKOLSTVÍ V ČESKOSLOVENSKÉ REPUBLICE	35
2.5 ČESKÉ ŠKOLSTVÍ OD ROKU 1939 DO SOUČASNOSTI.....	37
3 VÝVOJ ŠKOLSTVÍ V NETOLICÍCH.....	39
3.1 POČÁTKY ŠKOLSTVÍ V NETOLICÍCH.....	42
3.1.1 Partikulární (městská) škola.....	42
3.1.2 Farní (později obecná) škola.....	47
3.1.3 Měšťanská škola - chlapecká.....	54
3.1.4 Obecná škola – dívčí.....	59
3.1.5 Měšťanská škola - dívčí	67
3.1.6 Živnostenská škola pokračovací.....	74
3.2 NETOLICKÉ ŠKOLSTVÍ V OBDOBÍ DRUHÉ SVĚTOVÉ VÁLKY	80
ZÁVĚR	85
POUŽITÁ LITERATURA, INTERNETOVÉ ZDROJE	88
POUŽITÉ ARCHIVNÍ MATERIÁLY	89
SEZNAM PŘÍLOH:	91
ABSTRAKT	101
ABSTRACT.....	102

Úvod

Tématem této diplomové práce jsou počátky vzdělávání v obci Netolice. Práce je rozdělena do tří etap. První dvě kapitoly této práce jsou svým způsobem teoretické a uvádějí do kontextu to, co je vlastně hlavním předmětem této práce, neboť jsou v nich jednak stručně popsány dějiny obce Netolice, jednak popsán vývoj školství a vzdělání na území České republiky. Pokud jde o dějiny obce Netolice, velké množství informací bylo získáno z publikace *Historická krajina Netolicka* od autorů Beneše, Stejskala a Ourody, dále z knihy PhDr. Václava Starého *Netolice od A po Z* a konečně z knihy Theodora Antla *Dějiny města Netolice*. O historii Netolic se zmiňuje také Kateřina Kocourková ve své bakalářské práci, v níž se věnuje Archeoparku v Netolicích, a uvádí příklady jeho využití ve volném čase¹. Třetí kapitola, tedy kapitola, která se týká samotného bádání o netolickém školství, již obsahuje konkrétní údaje o vývoji netolického školství od 18. století do 20. století. Obdobnému tématu, a to počátkům vzdělávání v Prachaticích, tedy v okresním městě, v jehož obvodu se Netolice nacházejí, se věnovala ve své bakalářské práci Iveta Juřicová².

Cílem této diplomové práce je především poskytnout ucelený přehled o vývoji školství v Netolicích ve středověku a v novověku a podrobně informovat o jednotlivých školách, které byly v této obci zřizovány. Vzhledem k tématu práce je však také potřeba seznámit a stručně informovat o vývoji školství na území České republiky od 10. století, zejména od příchodu věrozvěstů Konstantina a Metoděje, až do současné doby, dále poskytnout stručné informace o dějinách obce Netolice.

Důvodem pro výběr tohoto tématu byla skutečnost, že jsem sám ve svém dětském věku navštěvoval základní školu v Netolicích. Je proto pro mě nanejvýš zajímavé vytvořit si ucelený přehled o tom, jaké vlastně byly samotné počátky školství a vzdělání ve městě, v němž jsem prožil svá první školní léta.

¹ KOCOURKOVÁ, K. *Archeopark Netolice a příklady jeho využití ve volném čase*. České Budějovice, 2012. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Teologická fakulta, Katedra pedagogiky.

² JUŘICOVÁ, I. *Počátky vzdělávání v Prachaticích. Zaměřeno na Obecnou školu českou*. České Budějovice, 2011. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Teologická fakulta, Katedra pedagogiky.

Vzdělání v České republice má velmi starou historii. Ještě před vládou Marie Terezie začaly vznikat první školy, jejichž účelem bylo naučit děti ve věku 6 – 12 let základním dovednostem, a to čtení, psaní a počítání. Za součást (nejen) české historie je považována osobnost Jana Amose Komenského, který považoval určitý stupeň vzdělání u každého jedince za důležitý a požadoval, aby alespoň základní vzdělání bylo dostupné všem lidem bez ohledu na pohlaví, rasu nebo společenské postavení. Komenský je dnes obecně považován za zakladatele moderní pedagogiky a za tzv. „učitele národů“, neboť poté, co odešel z českých zemí v důsledku bitvy na Bílé hoře (fakticky odešel v roce 1628), působil v různých zemích, např. ve Švédsku, kde reformoval tamní školský systém, a poté v Nizozemsku, kde v roce 1670 zemřel. Další osobností, která zásadně ovlivnila české školství, byla Marie Terezie, která vládla v létech 1740 – 1780, resp. pedagog a biskup Johann Ignaz Felbiger, který připravil reformu rakouského školství; ta byla přijata v roce 1774 a dnes ji známe jako Všeobecný školský řád. Stěžejním pro školství a vzdělávání však byl rok 1869 a osoba ministra věcí církevních a vyučování Josefa Hasnera, s nímž je spojen tzv. druhý školský zákon, na základě kterého byla mimo jiné zavedena osmiletá povinná školní docházka a rozdělení škol na obecné a měšťanské. Školský zákon a jeho novely byl do českého právního řádu převzat i po vyhlášení samostatné Československé republiky v roce 1918.

V dalších kapitolách této práce se se jmenovanými osobnostmi seznámíme blíže, stejně jako s rozvojem a vývojem vzdělávání na českém území s důrazem na jeho rozvoj a vývoj v Netolicích. Pro naplnění cíle této práce byla použita tzv. přímá metoda, neboť informace byly čerpány přímo z těchto prostudovaných zdrojů: především z listin a kronik uložených v Okresním archivu v Prachaticích a dále z odborné literatury a publikací týkajících se historie i současnosti Netolic a jejich vzdělávacími institucemi, jakož i z internetových zdrojů.

Diplomová práce respektuje etická, morální a autorská práva níže citovaných děl a důsledně se řídí metodickou pomůckou ke zpracování závěrečných prací Teologické fakulty Jihočeské univerzity.

1 Informace o Netolicích

1.1 Stručná historie města

V úvodu této kapitoly je důležité zmínit alespoň pár základních historických dat a událostí, které se k městu Netolice vztahují³. Samotné město Netolice leží v šumavském podhůří v nadmořské výšce 427 m, zhruba na poloviční cestě z Českých Budějovic do Prachatic. Jeho historie je poměrně dlouhá. V okolí se nachází větší množství mohyl a pohřebišť, která pocházejí z doby bronzové; z mladší doby bronzové pak pocházejí sídliště, za to zejména z netolického okolí mezi obcemi Šipoun a Čichtice⁴. Pokud jde o Slované, ti se na netolickém území usadili již v 8. století⁵; je doloženo, že kmen zvaný „Netolici“ je vůbec prvním, který se na českém území usadil.

O Netolicích najdeme první zmínku již v Kosmově kronice z roku 981, v části, v níž Kosmas popisuje slavníkovské panství. Kosmas píše, že slavníkovské panství mělo „na jižní straně proti Rakousům tyto pomezí hrady: Chýnov, Důdleby, Netolice“⁶. Když v roce 995 byli Slavníkovci vyvražďeni, získali netolické panství Přemyslovci. Samotný netolický hrad se stal, a to zejména v důsledku obchodních stezek vedoucích do Pasova, důležitým obchodním a správním centrem celé oblasti, kde dokonce sídlil správce Přemyslovských knížat (v roce 1167 byla zachycena první zpráva, v níž je jako první správce uváděn Nemoj). V podhradí kolem kostela sv. Václava byla založena trhová osada. Ve 13. století král Přemysl II. Otakar v jižní části svého území založil cisterciácký klášter Zlatá Koruna a Netolice se staly majetkem právě tohoto kláštera. Od původní trhové osady jižním směrem bylo poté založeno nové město s rozsáhlým, cca hektarovým náměstím a kostelem Nanebevzetí Panny Marie. Když v roce 1278 král Přemysl II. Otakar padl, rod Vítkovců klášter zničil a s ním došlo také k vyplenění Netolic a okolní krajiny. V příloze č. 1 této práce je k dispozici obrázek, na němž jsou patrné zbytky přemyslovského hradiště na vrchu Sv. Ján.

V písemných záznamech roku 1317 se můžeme dočíst, že v čele městské samosprávy stál rychtář a nejstarší netolické pečeti s městským znakem bylo použito

³ informace o historii čerpány z webových stránek města, <http://www.netolice.cz/pamatky/d-3837/p1=3801>.

⁴ BENEŠ, J.; STEJSKAL, A.; OURODA, V. *Historická krajina Netolicka : specializovaný turistický průvodce*. 1. vyd. Prachatic: ARCHEOS, 1998, s. 7.

⁵ Avšak podle Beneše a kol. (1998) tomu tak bylo již v 6. století; tamtéž, s. 10.

⁶ HRDINA, K.; BLÁHOVÁ, M. *Kosmova kronika česká*. 7. vyd. Praha: Paseka, 2005, s. 31.

v roce 1326. V průběhu husitského povstání se někteří netoličtí obyvatelé postavili právě na stranu husitů, a to zejména v období, kdy husitský velitel Jan Žižka, původem pocházející také z oblasti jižních Čech. Stalo se tak v roce 1420, kdy táhl proti klášteru Zlatá Koruna a proti Prachaticím, které monopolně ovládaly výnosný obchod se solí. V roce 1421 husité zničili také rožmberský strážní hrad Poděhusy, který se nacházel nedaleko Netolic.

Pohusitský panovník král Jiří z Poděbrad v roce 1463 udělil Netolicím výroční trh na den sv. Václava, takže město mělo právo konat čtyři výroční trhy; začínají se stavět rybníky, opravuje se kostel, již funguje městská škola⁷. V roce 1468, resp. 1469 město obsadil válečný rytíř Jindřich Roubík z Hlavatce, který v něm vytvořil svou základnu, a pánem Netolic byl až do roku 1477. Na počátku 16. století, v roce 1513, se město stalo majetkem rodu Rožmberků⁸. Podle Beneše a kol. (1998) mělo město ve 40. letech 16. století 163 domů a cca 1.300 obyvatel, na konci uvedeného století ve město stál 201 dům a žilo v něm až 1.500 obyvatel⁹. Ve druhé polovině 16. století došlo k významné změně v blízkém netolickém okolí, v jejímž důsledku můžeme dnes navštěvovat jeden z nejkrásnějších zámků jižních Čech, Kratochvíli. Historie jeho vzniku je taková: nedaleko Netolic stál dvůr, resp. tvrz zvaná Leptáč, který byl majetkem známého stavitele rybníků a rožmberského správce Jakuba Krčina z Jelčan. Vilém z Rožmberka s Jakubem Krčínem vyměnil tvrz za Sedlčany a nechal postavit italským stavitelem Baltazarem Maggim z Arogna renesanční lovecký zámeček Kratochvíli, v níž se v roce 1599 po delší dobu zdržoval poslední Rožmberk Petr Vok.

Třicetiletá válka, která vypukla v roce 1618, měla také pro netolickou oblast zničující účinek. V roce 1619 byly Netolice dobyty a vypáleny císařským vojskem generála Dampierra. Jestliže je dochováno, že předtím stálo v Netolicích 143 domů, vojsko jich 107 vypálilo, a to včetně kostela Nanebevzetí Panny Marie¹⁰. Netolické obyvatelé vojáci povraždili. Dosud bohaté město bylo z větší části totálně zničeno a

⁷ Tamtéž jako u poznámky č. 4, s. 28.

⁸ Tehdejší král Vladislav II. udělil město Netolice s 15 vesnicemi rožmberskému vladaři Petrovi IV.; tamtéž jako u poznámky č. 4, s. 28.

⁹ Tamtéž jako u poznámky č. 4, s. 32.

¹⁰ Tamtéž jako u poznámky č. 4, s. 39.

jeho obnova po tomto útoku byla velmi pozvolná. V roce 1622 získali netolické panství Eggenbergové a v roce 1799 rod Schwarzenberských¹¹.

Novodobý rozkvět města nastal v 18. a 19. století, kdy byly postaveny nové školy, radnice, železniční trať atd. V 19. století byly Netolice i sídlem okresního úřadu a soudu.

Významnou roli v hospodářském životě hrály již od středověku netolické trhy. Díky poloze na křižovatce obchodních cest, rozhraní Šumavy a zbudovských Blat, části Českobudějovické pánve, bylo město významným obchodním centrem. Na každotýdenních trzích se obchodovalo hlavně s koňmi a dobyt看em. Například ještě před druhou světovou válkou zde bývalo najednou až 3000 kusů dobytka a koní. Díky tomu zde prosperovalo téměř třicet trhových hospod. V roce 1945 osvobodila město 26. pěší divize armády Spojených států. Byla zde podepsána i dohoda o demarkační čáře mezi americkou a Rudou armádou.

V poválečném období se rozvíjela především oblast zemědělské i průmyslové výroby, velkou tradici v Netolicích má rybníkářství, chov koní a pekařství, kterým jsou věnovány samostatné stránky.

Mezi významné osobnosti, které se v Netolicích narodily, patří např. hudební skladatel a ředitel škol ve Vodňanech a v Písku František Gregora (1819 – 1887), historik a ředitel Umělecko-průmyslového muzea v Praze Miroslav Hampl, jezuitský učitel Jan Chmela, schwarzenberský lesník, který přispěl k vyhlášení Boubínského pralesa jako přírodní rezervace, Josef John (1802 – 1871; na Boubíně můžeme narazit na tzv. Johnův kámen), dále také např. hudební skladatel Alois Sarauer (1901 – 1980) či JUDr. Otakar Kudrna (1853 – 1940), který byl jednou z nejvýraznějších osobností Netolic; byl advokátem, starostou, historikem a mecenášem a zakladatelem netolického muzea, které dnes nese jeho jméno. Mezi pedagogy z hlediska jejich významnosti patří Martin Sedlák, ředitel školy a školní inspektor, a Josef Vítězslav Šimák, historik a vysokoškolský profesor. Podle různých názorů je však nejslavnější osobností Štěpánek Netolický z Netolic (1470 – 1538), který působil jako rožmberský myslivec, třeboňský hejtman a je považován za zakladatele českého rybníkářství.

¹¹ Za jejich vlády se Netolice rozrostly, když v roce 1838 měly 339 domů a žilo v něm přes 2.300 obyvatel – tamtéž jako u poznámky č. 4, s. 52.

Z osobností, které jsou s Netolicemi spjaty, neboť v této obci alespoň část života působili, můžeme jmenovat zejména již zmíněného Jakuba Krčína z Jelčan (1535 – 1604), což byl rožmberský správce a jihočeský rybníkář, dále např. také Josefa Kajetána Tyla (1808 – 1856), českého dramatika a herce, který hrál i v netolickém divadle, či Filipa Neumanna (1774 – 1860), punčocháře a netolického měšťana, otce filadelfského biskupa Jana Nepomuka Neumanna (v roce 1977 svatořečeného), a konečně Jindřicha de Veerleho, který byl malířem a můžeme se s ním setkat prostřednictvím jeho obrazů zobrazujících zámeček Kratochvíle. Vzhledem k tématu této práce je potřeba se zmínit ještě o osobnosti Václava Zikmunda Sokola Píseckého (1580 – 1646), mistra pražské univerzity, správce místní školy, městského písaře; o něm bude řeč také ve třetí kapitole této práce.

1.2 Základní údaje o současných Netolicích

Netolice jsou v současné době městem, které se nachází zhruba na poloviční cestě z Českých Budějovic do Prachatic. Netolice mají 2.604 obyvatel, z toho v produktivním věku jich je 1.630, průměrný věk obyvatel je poměrně nízký, tedy 35,6 roku¹². Jako územní samosprávná jednotka vznikly Netolice v souladu s ustanovením § 1 zákona č. 128/2000 Sb., o obcích, ke dni 1.4.2000. Z tohoto titulu vystupuje město v právních vztazích svým jménem a nese odpovědnost z těchto vztahů vyplývajících. Je právnickou osobou s plnou právní subjektivitou. Jde o obec s pověřenou působností státní správy, vede matriku, funguje zde stavební odbor, odbor sociálních věcí a také odbor životního prostředí.

Ve městě můžeme navštívit, jak o něm bylo zmíněno již výše, Muzeum JUDr. Otakara Kudrny, městskou knihovnu, funguje zde mateřská škola, základní škola, střední odborné učiliště, základní umělecká škola Aloise Sarauera, dům dětí a mládeže, kroužek mladých redaktorů, domov pro seniory, hasičský sbor, mezi zájmové organizace a spolky či kluby patří tělovýchovná jednota založená již v roce 1892, literátské bratrstvo, motosport klub či spolek divadelních ochotníků Tyl.

Okolí Netolic je známé svým venkovským charakterem, má atraktivní polohu mezi nejvýznamnějšími turistickými centry jižních Čech (České Budějovice, Český

¹² Údaje platné ke dni 1.1.2012, dostupné na https://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/publ/1301-12-r_2012

Krumlov, Hluboká nad Vltavou, Prachatice). Celá oblast je díky rybníkům, lesům a množstvím kulturních památek rájem pro turisty, milovníky architektury a jihočeské přírody, houbaře, sportovní rybáře. V oblasti se nachází hustá síť značených pěších stezek, cyklotras, také aktuálně dvě naučné stezky, které byly vybudovány v rámci projektu Historická krajina Netolicka. V současné době postupně vzniká Archeopark Na Jánu v Netolicích, který je první archeologickou památkou, která moderní formou prezentuje přímé rekonstrukce. Vzhledem k uvedenému je tak zřejmé, že celá oblast klade důraz na rozvoj cestovního ruchu a drobného podnikání.

V netolické oblasti se de facto nenacházejí průmyslové továrny (vyjma samotných Netolic, v nichž jsou podniky vyrábějící optoelektronické měřicí přístroje apod.), převažuje zde hlavně zemědělská výroba, např. ovocnářství a chov koní. V příloze této práce, na obrázku č. 2 můžeme vidět historické jádro města, které je dnes městskou památkovou zónou.

Pokud jde o městský znak současných Netolic, tvoří jej červený štít, v němž je zobrazena Panna Marie se zlatou korunou na gotickém trůně s Ježíškem a stříbrným půlměsícem pod jejíma nohama. Užití této podoby jako znaku je přitom doloženo již z roku 1326.

V současné době probíhá tzv. program regenerace městské památkové zóny, jehož účelem je *„systematicky podněcovat a provádět opravy, rekonstrukce a pravidelnou údržbu domovního a bytového fondu a systému technické infrastruktury, přitom současně zajistit zachování památkových hodnot a využití staveb či jejich souborů ke vhodným účelům v souladu se zásadami státní památkové péče, a pečovat o urbanistickou architektonickou úroveň prostředí, zvyšovat kvalitu životního prostředí v městské památkové zóně, ozdravit demografickou a sociální strukturu obyvatelstva a oživovat prostředí ekologicky nezávadnými podnikatelskými i veřejnými provozovými vytvářejícími pracovní příležitostmi a uspokojující potřeby obyvatel a návštěvníků města. V neposlední řadě je cílem programu regenerace také vyvolávání a podpora kulturní a osvětové činnosti, které podněcují zájem a ochotu obyvatel města podílet se na regeneraci městské památkové zóny“¹³.*

¹³ Dostupné na <http://www.netolice.cz/pamatky/d-3837/p1=3801>

2 Vývoj školství v českých zemích

2.1 Stručná historie českých zemí

Jak bylo řečeno v úvodu této práce, historie vzdělání na českém území sahá v podstatě až na počátek samotného českého státu, za který můžeme považovat druhou polovinu 9. století a okamžik vzniku tzv. Velkomoravské říše, nebo-li Velké Moravy, příp. latinsky Moravia Magna, která byla až do svého zániku v roce 906, resp. v roce 907 centrem i pro česká území. Po jejím zániku se státní vývoj přesunul na česká území, která byla v té době rozdrobena do několika knížectví, z nichž nejsilnějšími se nakonec ukázali knížata z rodu Přemyslovců, kterým můžeme vděčit za založení českého středověkého státu, která od přelomu 10. a 11. století dokonce představovala zvláštní součást Svaté říše římské.

V roce 1526 proběhla bitva u Moháče, v níž padl Ludvík Jagellonský, tehdejší král český a uherský. V důsledku prohrané bitvy se českým králem stal Ferdinand I. z rodu Habsburků, kteří pak prakticky až do počátku 20. století byli nejmocnějším evropským rodem. Historickým mezníkem pro likvidaci samostatnosti českých zemí, se kterým jsme se fakticky dosud nevyrovnali, a to zejména z historického hlediska, však byla bitva na Bílé hoře v roce 1620. České země se tímto okamžikem staly pouze součástí Rakouska, od roku 1867 pak součástí Rakouska-Uherska, a to až do roku 1918, kdy byla ukončena první světová válka a Rakousko-Uhersko jako poražená mocnost byla rozdrobena do několika samostatných států; mimo jiné svou samostatnost vyhlásila i Československá republika, jejíž vznik je datován dnem 28.10.1918.

Státní útvar Československá republika fungoval, s přestávkou v letech 1939 až 1945, kdy probíhala druhá světová válka, až do 31.12.1992 a dnem 1.1.1993 vznikla samostatná Česká republika. V této podobě ji známe dodnes.

2.2 Počátky vzdělávání

2.2.1 Počátky vzdělávání ve starověku

V souvislosti s kapitolou o počátcích vzdělávání na území nynější České republiky je třeba alespoň stručně popsat počátky vzdělávání všeobecně. Na počátku je

možné říci, že základem evropské vzdělanosti byly řecké kmeny, které ve 2. tisíciletí př. n. l. osídlily balkánský poloostrov¹⁴. Ty se také jako vůbec první snažily lidskou individualitu spíše rozvíjet, než ji odsouvat do pozadí a upřednostňovat společenství či skupinu. Toto se však týkalo v podstatě pouze tzv. svobodných občanů; musíme si uvědomit, že, ač dnes všeobecně považujeme antické Řecko za základ evropské civilizace, byl tehdejší řád pořád stále pouze řádem otrokářským, kdy na jedné straně stáli sice svobodní občané, na druhé straně však existovala nezanedbatelná část obyvatelstva nesvobodného, zejména otroků. Těch se výchova a vzdělání zpočátku vůbec netýkaly.

Výchova a vzdělávání měly svůj účel: šlo zejména o stvoření člověka s harmonicky rozvinutou osobností, tj. po stránce tělesné i duševní, tzv. kalokagathía¹⁵. Tehdejší forma výuky byla poměrně jednoduchá, žáci měli k dispozici zpravidla pouze psací potřeby a pravítko, učitelé žáky neznámkovali, k dobrým studijním výsledkům je vedli např. pochvalami, odměnami; nabyté znalosti pak žáci prezentovali také na veřejnosti, zpravidla ve svých rodinách.

Vacínová (2009) dělí řeckou výchovu na čtyři základní periody, a to na období homérické, období archaické, klasickou dobu a období helénismu¹⁶. Naproti tomu Horák a kol. (2003) se zabývá pouze helénismem a řeckou výchovu dělí podle dvou stěžejních řeckých měst, Atén a Sparty¹⁷. Oba dva autoři však společně vyzdvihují osobnosti Sokrata či Platóna, přičemž Sokrates je podle Horáka a kol. (2003) „*otcem pedagogiky*“¹⁸.

Druhým antickým státem po Řecku je Řím; také v souvislosti s Římem se hovoří o základech evropské civilizace, např. kontinentální občanské právo je na tom římském v podstatě zásadně založeno a vychází z něho. V samotných počátcích římské existence jako útvaru probíhala výchova v rodinách, teprve poté, co Řím ovládl Řecko, části řeckého systému výchovy pronikaly i do Říma. Vznikají různé typy škol, např. školy písarské (dnes bychom řekli „základní“) pro děti od 7 do 11, resp. 12 let, školy

¹⁴ VACÍNOVÁ, T. *Dějiny vzdělávání od antiky po Komenského*. 1. vyd. Praha : Univerzita Jana Amose Komenského, 2009, s. 7.

¹⁵ Tamtéž, s. 13.

¹⁶ Tamtéž, s. 8.

¹⁷ HORÁK, J.; KRATOCHVÍL, M. *Nástin dějin pedagogiky*. 4. vyd. Liberec : Technická univerzita, 2003, s. 9-10.

¹⁸ Tamtéž.

gramatické pro děti od 11, resp. 12 let do 16 let, také školy rétorické (pro děti od 16 let výše), na kterých, jak vyplývá i z jejich pojmenování, se vyučovala rétorika; uplatnění našli především politici a řečníci. Představiteli římské vzdělanosti byli především Cicero, Seneca (jinak také zvaný Seneca mladší), Quintilianus apod. Důležitým mezníkem ve vývoji vzdělanosti a pro další směřování Evropy byl vznik křesťanství v 1. polovině 1. století.

2.2.2 Vzdělání ve středověku

V kapitole, která se týká vzdělání ve středověku, je už možné se zmínit i o vzdělávání na území českých zemí, protože právě až s rozvojem křesťanství a vznikem různých forem soustátí (např. knížectví apod.) se také v oblastech, které byly dříve označovány za „barbarské“, když za civilizaci byly považovány právě pouze Řecko a Řím, začala šířit potřeba výchovy a vzdělanosti a začaly vznikat školy.

Když v roce 313 bylo křesťanství uznáno za státní náboženství¹⁹, byly zakládány církevní školy u klášterů nebo kostelů; církev je proto všeobecně považována za nejvýznamnějšího nositele vzdělanosti ve středověku. Je to jenom logické; musíme si uvědomit, že v tehdejší době neexistovaly žádné organizace v takové formě, v jaké je známe dnes, např. města sice existovala, ale nezakládala školy, to náleželo právě církvi, která byla zárukou vzdělanosti, a v níž prakticky jako jediné určitá výchova a vzdělání fungovaly. Vznikaly tedy na jedné straně klášterní školy, které vzdělávaly řádové mnichy, dále vznikaly školy katedrální, které zajišťovaly přípravu světských kněží, a konečně školy farní, které byly nejnižším stupněm v církevní organizaci, a sloužily jako jakési vzdělávací centrum pro prosté obyvatelstvo; v nich se vyučovaly pouze základní dovednosti, tj. číst, psát a počítat.

Církevní školy se ve své výuce zaměřovaly především na náboženství, a to pouze náboženství křesťanské, takže již u mladých lidí byl tímto směrem silně ovlivněn jejich další život, protože „*hlavním úkolem výchovy prostého lidu bylo upevnit víru a moc církve*“²⁰; na druhou stranu z dnešního pohledu v tom nemůžeme hledat negativna, neboť církev byla fakticky jediná vrstva ve společnosti, která vůbec byla ochotná se

¹⁹ Tzv. Ediktem milánským, který vydal tehdejší císař Konstantin I.

²⁰ Tamtéž jako u poznámky č. 17, s. 20.

výchově a vzdělávání věnovat. Pro prosté obyvatelstvo pak mohla znamenat problém jistě také skutečnost, že prakticky jediným vyučovacím jazykem na těchto školách byla latina (výuka řečtiny byla odmítnuta), přičemž výuka mateřského jazyka nebo výuka jiných předmětů v mateřském jazyce zcela chyběla.

O jakousi reformu církevního vzdělávání se pokusil francký král Karel Veliký, který vládl v letech 768 – 814. Byl vlastně prvním představitelem, který pochopil, že vzdělání je důležité. V rámci reformy tak zvýšil počet škol a snažil se umožnit snadnější přístup ke vzdělání i prostým lidem, jejichž hlavním učitelem se měl stát farář v jejich farním obvodu, tedy osoba, která jim byla blízká. Karel Veliký zavedl také vůbec první povinnou školní docházku, když rodičům uložil povinnost své děti do škol posílat. Také je nabádal, aby se spolu s dětmi vyučování účastnili. Je nutné konstatovat, že myšlenky a reformy Karla Velikého, na tehdejší dobu velmi pokrokové, se nesetkaly se zvláštní odezvou a po jeho smrti upadly do zapomnění, a opět se s nimi můžeme setkat až v novověku.

2.2.3 Počátky vzdělávání v českých zemích

V této kapitole se již můžeme zcela věnovat také počátkům vzdělávání na českém území. Jak totiž bylo řečeno již v kapitole 2.1, za počátek utváření prvního „státního“ celku na nynějším území České republiky považujeme vznik Velkomoravské říše v roce 833, která zahrnovala kromě Moravy také malou část Čech, větší část nynějšího Slovenska a část Maďarska. Po jejím vzniku byly zakládány první kostely např. ve Velehradě, i když první písemná zmínka o něm se nachází až v listině olomouckého biskupa Jindřicha Zdíka z roku 1131²¹, Olomouci a v Brně. Základním mezníkem, o němž se zmiňuje Vacínová (2009) a také Cach (1988), však byl příchod slovanských věrozvěstů, bratrů Konstantina a Metoděje, kteří na území Velké Moravy dorazili v roce 863 na žádost tehdejšího knížete Rastislava²². Oba měli za úkol nejen šířit křesťanství, ale také šířit vzdělanost a vyučovat, proto jsou všeobecně považováni za „první učitele národa“.

²¹ Viz <http://www.velehrad.cz/index.php?nid=6142&lid=cs&oid=905246>.

²² VACÍNOVÁ, T. *Dějiny vzdělávání od antiky po Komenského*. 1. vyd. Praha : Univerzita Jana Amose Komenského, 2009, s. 85, a také CACH, J. *Výchova a vzdělání v českých dějinách. I., K problematice podílu školských a mimoškolských institucí a názorů na výchovu a vzdělání na stavu kultury a vzdělanosti*. 1. vyd. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, n.p., 1988, s. 54-55.

Konstantin vzhledem k tomu, že tehdejší zdejší lid neměl svoje vlastní písmo, vytvořil slovanskou abecedu, tzv. hlaholici, nově do ní také přeložil bibli, spolu s bratrem na školách vyučovali ve staroslověnštině; samotné školy, které byly bratry zakládány, byly silně ovlivněny vším, co patřilo k Východořímské říši, ze které vlastně oba dva pocházeli, takže např. do školy děti nastupovaly v 7 letech svého věku, a to se vším všudy (např. byly předávány do rukou učitelů), přičemž do té doby se o ně starala výhradně matka. Ve škole byly vyučovány předměty, jako např. gramatika, dialektika, rétorika, základy filozofie a teologie²³.

V roce 869 byl Metoděj papežem Hadrianem II. vysvěcen na arcibiskupa moravského a pannonského, Konstantin z Velké Moravy odešel zpět do Říma a na naše území se již nevrátil. Po Metodějově smrti v roce 885 většina jeho žáků odešla do zahraničí. Samotná Velkomoravská říše v roce 906, podle některých pramenů v roce 907 zanikla. Její existence a zejména příchod Konstantina a Metoděje však měl pro tehdejší vzdělání mimořádný význam.

I když Velkomoravská říše zasahovala svou částí i na české území, většina byla rozdrobena na kmenové oblasti, které patřily, resp. které byly ovládány konkrétními rody. Nejvýznamnějším rodem se postupem času stali Přemyslovci. Je doloženo, že první český kníže Bořivoj nechal sebe i svou manželku Ludmilu pokřtít od samotného Metoděje, také proto považujeme Bořivoje za prvního křesťanského knížete v Čechách. V Čechách byly za jeho vlády zakládány kostely a např. při kostele Panny Marie byla založena v roce 890 škola (škola v Budči), kterou zřejmě navštěvoval i kníže Václav (později svatý Václav).

Pro další vývoj v Čechách mělo význam i zřízení pražského biskupství v roce 973²⁴, a to za vlády knížete Boleslava II., po němž následovalo v témže roce založení pražské katedrální školy při chrámu svatého Víta v roce 1068, ve které působil např. mistr Očko z Vlašimi. Přemyslovci v Čechách vládli až do roku 1306, kdy byl v Olomouci zavražděn Václav III. Významnými mezníky v dějinách přemyslovských Čech bylo zejména získání královské koruny Vratislavem II. v roce 1085 (nicméně

²³ CACH, J. *Výchova a vzdělání v českých dějinách. I., K problematice podílu školských a mimoškolských institucí a názorů na výchovu a vzdělání na stavu kultury a vzdělanosti*. 1. vyd. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, n.p., 1988, s. 55-56, který považuje tuto etapu za „vůbec první zpřístupnění vzdělání na území našeho státu“.

²⁴ Olomoucké biskupství bylo zřízeno v roce 1063.

pouze pro jeho osobu), získání královské koruny dalším panovníkem Vladislavem II. v roce 1158 a konečné dědičné získání královského titulu Přemyslem I. Otakarem za jeho vlády v letech 1197 až 1230. Doložena je i snaha krále Václava II. z roku 1294, kterou vyvíjel směrem ke vzniku pražského vysokého učení podle italského vzoru se všemi fakultami. Nutno konstatovat, že za jeho života se to nepodařilo.

Dalšími církevními školami pak byla škola olomoucká, o níž první zmínky pocházejí z roku 1073, dále škola brněnská z roku 1234, resp. škola znojemská z roku 1248. Benediktini působili v Rajhradě (1048), v Hradisku u Olomouce (1078 a v Třebíči (1109). První světská škola, která je doložena, byla založena až v roce 1270 v Praze.

2.2.4 Obsah výchovy a vzdělání ve středověku

Pokud jde o samotný obsah výchovy a vzdělávání, musíme si uvědomit, že v samotných počátcích byla tím zásadním vychovatelem a učitelem církev, v tehdejší době v podstatě ani nemohly být školy zakládány nějakým jiným subjektem než právě církví. Např. sami panovníci byli zpravidla sami negramotní a o vzdělání nejevili zájem. Cílem církve byla samozřejmě také snaha naučit i prosté obyvatelstvo základním dovednostem, tedy počítat, číst a psát (zprvu pouze latinsky). Na druhou stranu je třeba říci, že církev měla své jasné představy o světě a také o vzdělání, jimiž se při výuce řídila, a nejvíce informací a znalostí čerpala z Písma svatého; proto např. informace z vědy či vědních oborů svým žákům nepředávala.

Podle Cacha (1988) šlo ve vzdělání v období raného středověku v první řadě o „*zvládnutí základních kulturních návyků v podobě gramotnosti a latiny, včetně základní konverzace, a omezeného rozsahu sedmera svobodných umění*“²⁵, a k tomuto závěru se můžeme přiklonit i dnes. Jako pomůcky tehdejší žáci používali voskové tabulky, učili se zpravidla tzv. po paměti (tzn. učitel diktoval, žáci opakovali), ale na straně některých osvěcenských kněží – učitelů se objevují také snahy o výuku rétoriky či didaktiky, ač ve většině případů převažuje dogmatická, mechanická a formální výuka bez možnosti vyjádření vlastního názoru. Právě to a také upřednostňování výuky latiny nad výukou mateřského jazyka, resp. v mateřském jazyce, byly základní nedostatky tehdejších

²⁵ Tamtéž jako u poznámky č. 23, s. 62; za sedmero svobodných umění (latinsky „*septem artes liberales*“) je považován souhrn předmětů, které tvořily všeobecné vzdělání středověkého vzdělance, a patřily sem gramatika, rétorika, dialektika (tzv. trivium) a dále aritmetika, geometrie, astronomie a hudba (tzv. kvadrivium).

církevních škol, ač, stejně jako to už bylo řečeno, žádný jiný subjekt věnující se výchově a vzdělávání neexistoval. Po žácích byla vyžadována kázeň, neobvyklé nebyly ani tělesné tresty, existovaly i formy jakéhosi psychického teroru ze strany učitelů, např. na zdi byla namalována oslí hlava a žák za trest musel pod ní určitou dobu stát (i když s tzv. „oslí lavicí“, která byla určena neposlušným žákům, se setkáváme i v moderním školství, např. ještě před druhou světovou válkou, v 80. letech 20. století se pak za trest chodilo do kouta tzv. „klečet na hanbu“ apod.), jako trest se používalo i zavírání do komory bez oken apod.

Dnes si tehdejší církevní školy (ale i církevní školy, které fungovaly např. v 18. století) často spojujeme s maximální přísností, odříkáním, sebekázní, tělesnými tresty (zejména na základě písemných pramenů, ale i na základě historických filmů či seriálů, např. F. L. Věk apod.). Nebylo tomu tak však vždy a ve všech případech a stejně jako v současné době, i tehdy záleželo pouze na samotných lidech, ať již na vyučujících, nebo vyučovaných. Podle Cacha (1988) jsou vyučovanými, tedy objekty výchovy a vzdělání „*děti královských rodin, knížat a šlechty, soudců, lékařů, řemeslníků a obchodníků, stavitelů, sedláků, herců, chudiny*“²⁶.

Zajímavostí je, že Cach (1988) za prvního vzdělance evropského rozhledu označuje biskupa Vojtěcha²⁷, rodem Slavníkovce, kterého před vraždou přemyslovskými knížaty zachránilo kupodivu právě spory s nimi. Právě spory s Přemyslovci byly důvodem, proč Vojtěch dokonce dvakrát opustil Čechy. Nakonec zemřel mučednickou smrtí v roce 997 a již v roce 999 byl prohlášen za svatého. Stal se průkopníkem česko-polských vztahů právě i v oblasti vzdělanosti. Z dnešního pohledu jej můžeme vnímat jako „*stoupence tvrdé sebevýchovné a sebevzdělávací kázně s cílem obětovat se ve prospěch církve a v boji s přežitky pohanství*“²⁸.

Další osobností vzdělanosti je podle stejného autora Kosmas, autor díla *Chronica Boemorum* (česky *Kronika Čechů*), které sepsal latinsky, jinak také děkan pražské svatovítské kapituly²⁹. Víceméně pouze díky jeho dílu dnes disponujeme vědomostmi z nejstarších českých dějin.

²⁶ Tamtéž, s. 65.

²⁷ Tamtéž, s. 63.

²⁸ Tamtéž.

²⁹ Tamtéž a také např. VACÍNOVÁ, T. *Dějiny vzdělávání od antiky po Komenského*. 1. vyd. Praha : Univerzita Jana Amose Komenského, 2009, s. 92.

2.2.5 Školy církevních řádů

V souvislosti s rozvojem křesťanství působilo na našem území mnoho církevních řádů, které při svých kapitulách či klášterech zakládaly také školy. Prvním řádem byl řád benediktinských, dalšími pak byly řád premonstrátů a řád cisterciáků. K největšímu rozvoji došlo ve 13. století, kdy se na našem území objevily např. rytířské řády (např. johanité), křížovnické řády, dále řád dominikánů nebo minoritů, kteří se oddělili od františkánů pro jejich přílišnou askezi. Ve 14. století dorazili na české území augustiáni poustevníci, karmelitáni, servité, celestini apod. Ve 13. století také vznikly první ženské kláštery, např. klášter klarisek v roce 1233, který založila významná osobnost, a to dcera krále Přemysla I. Otakara Anežka Přemyslovna.

Církev však nevychovala a neučila pouze kněžstvo a prostý lid, ale také rytíře, jejichž hlavním záměrem v tehdejší době – době křížáckých válek od roku 1096 do roku 1270 – bylo osvobození Jeruzaléma od nevěřících. Vacínová (2009) uvádí, že ideálem rytířské výchovy byl *„neohrožený služebník odhodlaný bez bázně a hany hájit zájmy Boha, svého pána, žen a slabých, své země a církve“*³⁰. Proto také rytířovo vzdělávání probíhalo odlišným způsobem než vzdělání kněžích a prostých lidí. Na dětství mladého rytíře měla až do 7. roku věku vliv matka, poté až do 14. roku věku (tzv. páže) se výchova zaměřovala na ušlechtilé chování, dvornost, službu pánovi, oddanost církvi, fyzickou přípravu, zpěv, hudbu a náboženství. Mezi 14. a 21. rokem věku (tzv. panoš) vzdělání směřovalo k získání a upevnění tzv. sedmi rytířských ctností – jízdě na koni, plavání, střelbě z luku, zápasu, lovu, skládání básní, hře v šachy. Když byl panoš úspěšný a toto vše absolvoval, mohl být ve svých 21 letech slavnostním obřadem pasován na rytíře. Vzhledem ke shora popsanému obsahu vzdělání, v němž chybělo čtení, psaní a počítání, spousta rytířů bylo ngramotných a neumělo ani psát ani číst či počítat; na druhou stranu disponovali jinými ctnostmi a vědomostmi, které využili při svém poslání a postavení lépe. Je proto otázkou, zda absenci znalostí v psaní, čtení a počítání považovali skutečně za takový handicap, za jaký bychom je považovali z dnešního hlediska my.

³⁰ VACÍNOVÁ, T. *Dějiny vzdělávání od antiky po Komenského*. 1. vyd. Praha : Univerzita Jana Amose Komenského, 2009, s. 101.

Pokud jde o dívky, ty byly vzdělávány v klášterech nebo na cizích dvorech, a to spíše v praktických věcech, např. ve vyšívání, hudbě, zpěvu apod., ale samozřejmě se také učily číst, psát a cizím jazykům, zejména latině.

2.2.6 Vznik měst a univerzit

V souvislosti se vznikem a rozvojem středověkých měst ve 12. a 13. století vyvstala potřeba posunout výchovu a vzdělání na vyšší úroveň, než jakou poskytovala církev, a zároveň přesunout výchovu a vzdělání také na jiné subjekty (např. krále, císaře, město) tak, aby byl narušen církevní monopol v této oblasti. Proto byly zakládány univerzity, jako zcela nové prvky v tehdejší tradiční školské soustavě. Stejně jako u klášterních či farních škol, i zde zpravidla byla zakladatelem opět církev, její pozice a postavení se však od těchto typů (veskrze základních) škol zásadně lišila.

Novotný a kol. (2006) ve své knize vyjmenovává základní předpoklady, které byly společné při zakládání či zřizování univerzit. V první řadě uvádí, že na vzniku univerzit měla zájem překvapivě církev, což je pochopitelné s ohledem na to, že sama potřebovala vzdělané kněžstvo. Jako druhý předpoklad vidí autor v tom, že jak vznikala a rozvíjela se města, vyvstávala také potřeba vzdělaného městského a správního aparátu (úředníků). Ve vzniku univerzit ve městech hrály nemalou roli také ekonomické důvody; příchod učitelů a studentů do měst pro ně znamenal obrovský stimul a přinášelo to nemalé hospodářské výhody pro zdejší „podnikatele“. Nezanedbatelnou výhodou bylo také to, že po ukončení studia studenti ve městě zůstali a působili např. v městské správě či na jiných místech a zpravidla se nevraceli např. na venkov, kde by nenašli uplatnění³¹. Je tedy nepochybné, že pro obě strany, tj. jak pro města a jeho obyvatele, tak pro univerzity a její učitele a studenty, působení univerzit přinášelo spíše ekonomické výhody a pro města znamenalo především jejich rozmach.

Z právního hlediska měly tehdejší univerzity postavení samosprávných korporativních společenství učitelů (mistrů) a žáků, která měla vlastní správu, jurisdikci a majetek. Při jejich vzniku byla vyžadována naprosto svobodná vůle, a to jak učitelů, tak studentů, v jejich záměru sdružit se a účastnit se výuky. Do té doby nevídaným prvkem bylo právo učitelů a studentů volit si své vlastní představitele, tj. rektory,

³¹ NOVOTNÝ, M. a kol. *Dějiny vyššího školství a vzdělanosti na jihu Čech od středověkých počátků do současnosti*. 1. vyd. České Budějovice : Jihočeská univerzita, 2006, s. 30.

děkany apod. Dalším privilegiem bylo právo svobodné výuky, právo volného přístupu na univerzitu a právo absolventa na získání příslušného titulu v případě úspěšného absolvování studia. Z tohoto je zřejmé, že již od počátků vzniku univerzit existoval systém tzv. akademických svobod, jak jej známe i dnes. Univerzity měly zpravidla čtyři fakulty, a to filozofickou (artistickou) fakultu, která zahrnovala výuku tzv. sedmera svobodných umění, a dále fakulty právnickou, lékařskou a teologickou³².

Za vůbec první evropskou univerzitu je považována univerzita v Bologni, která byla založena zřejmě v roce 1088, možná však v roce 1119. Vyučovalo se na ní světské i kanonické právo a jejím zakladatelem nebyla církev, ale severoitalské město Bologna. Jejimi nejznámějšími a nejvýznamnějšími absolventy byli např. Dante Alighieri, Francesco Petrarca, Mikuláš Kopernik, Thomas Becket. Univerzita funguje i v současné době, navštěvuje ji až 100.000 studentů, má 23 fakult³³.

Další významnou evropskou univerzitou, která funguje i v současné době jako součást Pařížské univerzity, byla Sorbona (Sorbonne) v Paříži. Jejím zakladatelem byla církev (konkrétně králův kaplan Robert de Sorbon) a založena byla v roce 1253 za vlády krále Ludvíka IX. Původně fungovala jako ústav pro chudé studenty teologie. Zajímavostí je, že v roce 1355 byl jejím rektorem Čech – Vojtěch Raňkův z Ježova. Univerzitu navštěvovali např. Tomáš Akvinský, Honoré de Balzac, Simone de Beauvoir, Marie Curie, Jacqueline Kennedy, Ignác z Loyoly, Jan Patočka, Jean-Paul Sartre, François Villon³⁴.

V průběhu 12. až 14. století byly zakládány další univerzity, např. v Krakově v roce 1364, v Heidelbergu v roce 1385, v Oxfordu a v Cambridge.

2.2.6.1 Univerzita Karlova

Vláda českého krále a římského císaře Karla IV. měla pro české území a Čechy nebývalý význam, sami jej dnes nazýváme „*otcem vlasti*“. To, co se nepodařilo Václavovi II., totiž založit v Praze vysoké učení, se podařilo až Karlovi IV. ve 14.

³² Tamtéž, s. 31, a také VACÍNOVÁ, T. *Dějiny vzdělávání od antiky po Komenského*. 1. vyd. Praha : Univerzita Jana Amose Komenského, 2009, s. 107.

³³ Informace k dispozici na webových stránkách <http://www.eng.unibo.it/PortaleEn/University/Our+History/default.htm>.

³⁴ Informace k dispozici na webových stránkách <http://www.english.paris-sorbonne.fr/the-university>.

století. Právě jeho zásluhou se dodnes učíme a známe letopočet 1348 jako rok založení pražské univerzity, později přejmenované na Karlovu.

K založení univerzity přitom sloužily celkem dvě listiny, první z nich vydal v roce 1347 papež Kliment VI., jinak také Karlův přítel a jeho bývalý učitel, a jejím obsahem bylo tzv. privilegium k vyučování teologie. Druhou listinou pak byla Zlatá bula císařská ze dne 7.4.1348, která znamenala vlastní založení univerzity; v příloze této práce je zakládací listina univerzity vyobrazena na obrázku č. 3. Šlo vůbec o první univerzitu na sever od Alp, jinak však byla 32. evropskou univerzitou³⁵. Za vzor pro pražskou univerzitu byla považována jak univerzita v Bologni, tak Sorbona, ač se obě v některých oblastech lišily (např. v případě samosprávy – na univerzitě v Bologni ji řídili studenti, na Sorboně učitelé apod.). Stejně jako Sorbona, měla pražská univerzita čtyři fakulty, tj. artistickou, právnickou, lékařskou a teologickou. Úspěšný student mohl získat tři akademické hodnosti – bakalář, mistr, doktor). První udělování akademických hodností proběhlo již v roce 1351.

Členové univerzitní obce se dělili podle národnostního hlediska, a to na českou, která zahrnovala všechny z českých zemí, z Uher a ze Sedmíhradska, dále na polskou, která se týkala všech z Polska, Litvy, Pruska, Slezska, Lužice, Míšně a Durynska, dále na bavorskou, v níž byli Němci, Nizozemci a Rakušané, a konečně na saskou, která zahrnovala severoněmecké rodáky, Dány, Skandinávce a Finy³⁶. Na univerzitě však hlavní slovo měli Němci (měli tři hlasy); tato situace se změnila až postupem času, kdy univerzitu začal navštěvovat větší počet Čechů, stejným způsobem vzrůstal také počet českých profesorů a ti se na německou nadvládu netvářili přívětivě. Poměr Němci : Češi byl zvrácen až tzv. Dekretem kutnohorským z roku 1409, vydaným Václavem IV., Karlovým synem, který Čechům dal tři hlasy a Němcům jeden hlas, což se zase nelíbilo Němcům, kteří proto univerzitu opustili. Velký podíl na vyhlášení tohoto dekretu měl Jan Hus, který byl v roce 1401 zvolen děkanem artistické fakulty a v roce 1409 dokonce rektorem celé univerzity.

³⁵ Srov. MORKES, F. *Historie českého církevního školství*. [online] skolstvi.cirkev.cz, 00-11-07 [cit. 13-10-14]. Dostupný na <http://www.skolstvi.cirkev.cz/Dokumenty>.

³⁶ VACÍNOVÁ, T. *Dějiny vzdělávání od antiky po Komenského*. 1. vyd. Praha : Univerzita Jana Amose Komenského, 2009, s. 115.

V době předhusitské, zhruba již od roku 1403 v souvislosti s myšlenkami Johna Wycliffa, stejně jako po dobu uvalení klatby na Jana Husa v roce 1412, se všechny fakulty, vyjma teologické, postavily na Husovu stranu, přičemž po jeho upálení v červenci roku 1415 Kostnický koncil označil univerzitu jako „univerzitu kacířskou“ a jako takovou ji zrušil (fakticky až v roce 1416), nicméně univerzita fungovala dál tzv. podobojí („pod obojí způsobou“, což znamená přijímání eucharistie jak v podobě hostie jako Kristova těla, tak v podobě mešního vína z kalicha jako Kristovy krve). Artistická fakulta byla jedinou fakultou, která v době husitských válek (v létech 1419 – 1479) fungovala.

K oživení a reformě pražské univerzity došlo až v roce 1609 s příchodem jezuitského řádu, v roce 1622 (po porážce na Bílé hoře) došlo k jejímu faktickému předání tomuto řádu a v roce 1654 byla přejmenována na Univerzitu Karlo-Ferdinandovu.

V následujících létech zažívala univerzita určitou stagnaci, stala se však důležitým místem pro diskuse v revolučním roce 1848. Po pádu Rakouska-Uherska a vzniku Československé republiky v roce 1918 byla přejmenována na Univerzitu Karlovu. Po obsazení Československa německými vojsky a po studentských manifestacích byla dne 17.11.1939 uzavřena (stejně jako všechny ostatní české vysoké školy) a její správu převzala německá univerzita. Po skončení války v roce 1945 činnost univerzity byla opět obnovena. Po revolučním roce 1948, resp. po roce 1950 proběhly poměrně radikální reformy tehdejšího komunistického ministra školství Zdeňka Nejedlého, zejména došlo ke značnému omezení akademické svobody. Teprve po revoluci, která začala památným datem 17.11.1989 studentskou manifestací, byly akademické svobody obnoveny. Od roku 1990 se univerzita oficiálně nazývá „Univerzita Karlova v Praze“.

V současné době má univerzita 17 fakult, které zahrnují humanitní a společenské vědy, přírodní vědy, lékařství a farmacii. Mezi její významné absolventy patří např. Edvard Beneš, Karel Čapek, Bernard Bolzano, Jaroslav Heyrovský, Milada Horáková, již výše zmíněný Jan Hus, Franz Kafka, Karel I., Egon Erwin Kisch, Viktorin Kornel ze Všehrd, Jan Patočka, Ota Šik apod.

2.2.6.2 Městské školy

Je nepochybné, že založení pražské univerzity v roce 1348 bylo zásadním mezníkem ve výchově a vzdělanosti na českém území. Nesmíme však zapomínat na to, že tento Karlův krok byl také impulsem vůbec k prvnímu zakládání městských škol, i když ty vznikaly již ve 12. století. Nicméně právě s rokem 1348 začíná jejich osamostatňování na církvi a jejich ekonomická závislost na městech. Školská soustava po roce 1348 zahrnovala tzv. školy dětinské, ve kterých se učitelé zaměřovali na to úplně základní vzdělání (psaní, čtení, počítání) a vyučovali v mateřském jazyce, dále školy nižší, tzv. minor, v nichž se žáci učili také psát, číst, počítat, náboženství a latinskou mluvnici, a konečně školy vyšší, tzv. partikulární, dnes bychom je považovali za gymnázia, která z nich také později vznikla³⁷.

Pro představu, jak vypadala výuka v tehdejší městské škole, lze citovat z publikace Vacínové (2009) následující: žáci seděli na prostých dřevěných lavicích bez opěradel, v místnosti, kde probíhala výuka, byly kamna, ve škole měl svou vlastní místnost také učitel, který tam bydlel, stejně jako přespolní žáci, kteří v ní přespávali. Žáci se nejprve učili rozpoznávat písmenka, potom četli slabiky, poté celá slova, a teprve když toto vše úspěšně zvládli, učili se psát. Jako studijní pomůcka sloužila žákům vosková tabulka, do které si vyrývali písmena a čísla. Učebnice v té době ještě neexistovaly, proto se žáci učili tím, že naslouchali učiteli a poté jeho slova opakovali. Při výuce počtů žáci užívali především ruce, resp. prsty na nich³⁸.

2.2.7 Vzdělání v průběhu renesance, humanismu a reformace

Po Kostnickém koncilu se z Itálie, jako kolébky antiky, prakticky do celé Evropy začaly šířit myšlenky renesance a humanismu. Středem těchto myšlenek se stal člověk a individualismus, ideálem byl svobodný člověk. Z dnešního pohledu na humanismus nazíráme jako na proud, který si pod vlivem antiky začíná opět všimnout člověka, jeho pozemského života, literatury a jazyka, a na renesanci jako obrození života člověka právě ve smyslu humanismu³⁹. Vacínová (2009) od sebe humanismus a

³⁷ HORÁK, J.; KRATOCHVÍL, M. *Nástin dějin pedagogiky*. 4. vyd. Liberec : Technická univerzita, 2003, s. 28.

³⁸ VACÍNOVÁ, T. *Dějiny vzdělávání od antiky po Komenského*. 1. vyd. Praha : Univerzita Jana Amose Komenského, 2009, s. 118-117.

³⁹ HORÁK, J.; KRATOCHVÍL, M. *Nástin dějin pedagogiky*. 4. vyd. Liberec : Technická univerzita, 2003, s. 30.

renesanci odděluje a říká, že „*humanismus se týká vzdělávací a literární oblasti a renesanci považuje za umělecké hnutí*“⁴⁰.

Prvními osobnostmi, které se o renesanci zmínily, byl Denis Diderot a Jean Baptiste d'Alambert, představitele nového směru pak byli např. François Rabelais, Erasmus Rotterdamský či Thomas More. V jejich myšlenkách se nově objevuje potřeba změny v obsahu a cílech vzdělání, při němž by největší důraz měl být kladen na plný tělesný rozvoj dítěte, úctě k němu, odklonu od tělesných trestů, příp. i na estetickou výchovu, na to, aby se žáci učili řečtině a latině jako klasickým jazykům. Studium mělo být rozšířeno o další vědy, např. o matematiku, astronomii, přírodní vědy apod. Součástí studia se měla stát také praktická či názorná výuka, např. ve formě exkurzí.

Postup renesance a humanismu Evropou však neznamenal odmítnutí katolické víry či definitivní odstranění církve. Ta si např. právě ve školách udržovala i nadále vliv. Nicméně ona sama byla v podstatě nucena respektovat nový pohled na svět, na člověka⁴¹, na Boha, na náboženství, na svobodu mysli, představitelé církve začali vnímat, že součástí vzdělávání musí být také studium klasické řecké a římské literatury, studium filozofie, vědy, umění.

Z dnešního hlediska je nepochybné, že církev nové směry spočívající právě v renesanci a humanismu nemohla popřít a odmítnout. Svůj podíl na tom měly i zámořské objevy, z nichž zřejmě nejvýznamnějším bylo objevení nového světadílu – Ameriky (a tím popření konce světa za portugalskými břehy) v roce 1492, jejichž faktický význam, tj. pokrok, rozvoj obchodu, služeb, však Evropa pocítila v podstatě až na konci 16. a na počátku 17. století. Dalším historickým mezníkem bylo objevení knihtisku kolem roku 1446 Johannesem Gutenbergem v Mohuči, což např. pro oblast vzdělávání mělo dalekosáhlý význam, který zasahuje až do dnešní doby. Na českém území např. první tiskárna byla založena již v roce 1468 v Plzni a tiskala i učebnice a dokonce první český slabikář.

V souvislosti s šířením renesance a humanismu na českém území si musíme uvědomit tehdejší politickou situaci, která v tomto období u nás panovala. Neustálé

⁴⁰ VACÍNOVÁ, T. *Dějiny vzdělávání od antiky po Komenského*. 1. vyd. Praha : Univerzita Jana Amose Komenského, 2009, s. 121.

⁴¹ ten „*je schopen ovládnout a změnit svět; lidská práce, um a iniciativa mohou mít lepší výsledky než pasivita, odevzdanost a modlitba*“ – tamtéž jako u poznámky č. 38, s. 122.

náboženské spory a boje mezi husity a katolíky, vyvolené celoevropským reformačním hnutím požadujícím reformu katolické církve, skončily fakticky až porážkou husitů u Lipan v roce 1434. V průběhu 16. století byly zakládány, vyjma těch katolických, také školy českobratrské, které měly na školství na českém území zásadní význam, a to zejména svých návratem ke křesťanským hodnotám a výukou mateřského, tedy českého jazyka. Z té doby pochází např. Jan Blahoslav, který sehrál významnou roli v šíření českých knih, zakládání českých škol, prosazoval vysokou pedagogickou úroveň s pozitivním vztahem k dítěti.

Českobratrské školy se dělily na školy elementární, nižší a vyšší, které žáky měly připravovat na univerzitu. Všechny druhy těchto škol obecně vyžadovaly na žácích poslušnost, kázeň a píli, výuka probíhala na základě přesného rozvrhu, metodou výuky pak bylo tzv. memorování, tedy učení se nazpaměť, její součástí byly také pracovní činnosti a tělesná práce. Na elementárních školách se vyučovalo, jak vyplývá ze samotného pojmenování těchto škol, základním dovednostem – čtení, psaní, počítání a náboženství, na nižších bratských školách se nadto vyučovaly tzv. reálie a latina, k výukovým povinnostem žáků na vyšších bratských školách pak přibýly řečtina a hebrejšťina.

Zásahem do protireformačního hnutí na českém území byla bezpochyby bitva na Bílé Hoře v roce 1620. Vyznavači tohoto hnutí a spousta bratských kněží a učitelů byli nuceni odejít do exilu.

V českém humanismu hráli roli např. také profesor a soudce Viktorin Kornel ze Všehrd, Daniel Adam z Veleslavína či Václav Hájek z Libočan. Další osobností, která souvisí s českobratrským vzděláváním, je nepochybně osobnost Jana Amose Komenského.

2.2.7.1 Jan Amos Komenský

V diplomové práci o vzdělání se nelze alespoň krátce nezmínit o osobnosti Jana Amose Komenského. Narodil se v roce 1592, vyrůstal v českobratrské rodině, docházel do českobratrské školy, krátce studoval také na univerzitě v Heidelbergu. Poté, co se vrátil zpátky do Čech, nastoupil jako ředitel školy v Přerově a snažil o zlepšení stavu vzdělávání u nás. Následně se přestěhoval do Fulneku, kde kázal, učil, organizoval život jednoty bratské, spravoval zdejší školu. Jeho život, stejně jako životy mnohých dalších

evropských obyvatel, narušila třicetiletá válka. Evropu pustošila španělská a švédská vojska, sám Komenský Fulnek opustil, skrýval se v různých částech severní Moravy, v té době zemřela jeho žena na mor. Při hledání životních jistot Komenskému pomohla pevná víra v Boha. Z této doby pocházejí jeho nejznámější díla, např. Labyrint světa a ráj srdce.

Dalším mezníkem v Komenského životě bylo upevnění pozice císaře Ferdinanda II. Habsburského a vydání nové ústavy, tzv. Obnoveného zřízení zemského v roce 1627, jímž byly nekatolické stavy vyzvány, aby se buď vyprodaly, anebo vystěhovaly ze země či konvertovaly ke katolicismu. Komenský se rozhodl ze země vystěhovat a odešel do polského Lešna. V něm sepsal (v roce 1631) mimo jiné učebnici latiny Brána jazyků otevřená, která vzbudila velký ohlas, kterou v následujících letech učebnici rozdělil na tu, která byla určena pro začátečníky, a na tu, která byla určena pro pokročilé. Nutno podotknout, že takové rozdělení učebnic (zejména těch jazykových) přetrvává i v dnešní době. Důvody pro toto rozdělení Komenský odůvodnil tím, že ve výuce by měl existovat určitý cyklický postup; na nejnižším stupni se žák má seznámit s jazykem, na druhém stupni by se měl naučit vybraný soubor věcí a vztahy mezi nimi a na třetím, nejvyšším stupni měl být žák schopen naprosté stylistické vybroušenosti. Učebnici přepracoval, udělal z ní výtah a vydal ji pod názvem Orbis pictus, nebo-li Svět v obrazech. Velikost Komenského spočívá především „v systematickém a důkladném zpracování. Rozvinul principy přirozeného, nenásilného, radostného a důkladného vzdělávání a výchovy všech od útlého věku až do dospělosti“⁴².

Pobýval také v Londýně (v letech 1640 – 1642), na královských dvorech ve Švédsku, v Nizozemí, kde také v roce 1670 ve svých 78 letech zemřel.

Význam Komenského pro vzdělávací systém a výchovu jako takovou můžeme shrnout do několika bodů. Především měl pevnou víru v Boha, která jej dokázala přenést přes mnohé útrapy jeho života. Na druhou stranu si také vážil člověka, uznával jeho individualitu, vyjadřoval na tehdejší dobu revoluční myšlenky, že všichni lidé jsou si rovni, z toho vyplýval i jeho požadavek na vzdělání všech vrstev obyvatelstva, nejen těch bohatých, ve všech oblastech – ve fyzice, geografii, historii, mateřském jazyku, cizím jazyku a také v mravní oblasti apod. Podle jeho názorů byl školou celý svět,

⁴² Tamtéž, s. 187 – 188.

přírodu považoval za „učitelku všeho“ a člověka za její součást. Jeho výuka byla založena především na přirozenosti.

Mohlo by se zdát, že pouze kopíroval a převzal myšlenky a ideály humanismu, avšak jeho originalita spočívá v tom, že poprvé o vzdělání uvažuje systematicky, vyzdvihuje výchovu a vzdělání člověka od nejtělejšího věku, poznání propojuje s praxí. Cílem výchovy podle Komenského je především výchova k lidství a všeobecná vzdělanost. Komenského tak dnes právem považujeme za zakladatele moderního školství a právem jej nazýváme „*učitelem národů*“.

2.2.8 Jezuité v Čechách

V kapitole 2.2.7 bylo krátce zmíněno o tzv. reformaci, které byla zasazena hluboká rána v roce 1620 po bitvě na Bílé Hoře a jejímž cílem bylo očistit a reformovat katolickou církev. Ještě předtím, a to v letech 1545 – 1563 se v Tridentu konal církevní koncil, jehož účelem bylo následné zlepšení mravního stavu církve a další záležitosti, které však přesahují předmět této práce. Pro vzdělání a školství na českém území byl však tento koncil stěžejním, neboť jeho výsledkem byla mimo jiné podpora nově vznikajícím církevním řádům, zejména tzv. jezuitům. Tento řád byl oficiálně založen v roce 1534 baskickým šlechticem Ignácem z Loyoly pod názvem Tovaryšstvo Ježíšovo; hlavním cílem byl boj proti reformaci a získání osob, které konvertovaly k protestantům.

Jezuitské metody boje proti reformaci spočívaly zejména ve třech oblastech, a to v kázáních, zpovědích a vyučování, jezuitské sliby pak ve slibu chudoby, čistoty, poslušnosti a oddanosti papeži⁴³. Z jazyků upřednostňovali latinu, kterou považovali za základ veškerého vědění a univerzální řeč církve. Jejich heslem bylo mimo jiné „*repetito est mater studiorum*“, tedy že „*opakování je matkou moudrosti*“⁴⁴. Jejich výuka proto probíhala tak, že vyučovaná látka byla zopakována těsně poté, co byla probrána, a poté ještě na začátku další hodiny. Pro zjištění znalostí jezuité hojně využívali písemná cvičení a písemné zkoušky. Mimo latiny a latinských textů, které byly žáky nejen čteny, ale také vykládány, byly na jezuitských školách vyučovány také jiné jazyky, a to řečtina a hebrejština, dále samozřejmě náboženství a např. logika,

⁴³ Tamtéž, s. 161.

⁴⁴ Tamtéž.

fyzika, matematika, astronomie, geografie, ale také tělesná cvičení, mezi něž patřila jízda na koni, plavání, šerm apod. V jezuitských metodách výuky se prolínalo několik způsobů, např. latinské texty byly čteny a následně vykládány, sami jezuitští učitelé přednášeli, žákům ukládali domácí úkoly, tím posilovali jejich samostatnost, opakovali s nimi a velmi často využívali také divadelních her na probíraná témata.

První jezuité přišli do Čech v roce 1556 na pozvání tehdejšího krále Ferdinanda I. a začali učit v dominikánském klášteře sv. Klementa, dnes známém jako Klementinum. Dalšími místy, kde vyučovali, byl např. Český Krumlov, Jindřichův Hradec, Jihlava, Telč, Znojmo. V Praze představovali určitou konkurenci vůči Univerzitě Karlově, takže v Praze v podstatě existovaly vedle sebe dvě univerzity; na té jezuitské fungovaly fakulty artistická a teologická, na Karlově univerzitě, která byla univerzitou protestantskou, pak fakulty právnická a lékařská. V roce 1621 v důsledku bělohorské bitvy byla Univerzita Karlova jezuitskému řádu předána; ten ji spravoval až do roku 1773, kdy byl jezuitský řád zrušen⁴⁵.

Z dnešního pohledu není jednoduché působení jezuitů v Čechách nějakým konkrétním způsobem hodnotit; vzhledem ke svým zásadám jistě měli pozitivní vliv na české školství, na druhou stranu jejich upřednostňování latiny před mateřským jazykem mělo za následek obecně úpadek českého jazyka. Na druhou stranu však zakládali tzv. dětinské školy, v níž učili psát a číst v češtině. Jako negativní prvek v jejich činnosti by se nám – čistě z hlediska dnešní doby – mohly jevit osoby některých kněží a vyučujících; někteří z nich se totiž vyznačovali až fanatismem a násilím, uchýlovali se i k pálení českých knih, mimo jiné i nekatolických biblí. Na druhou stranu však kázeň žáků obecně nebyla vynucována nadměrným bitím, neboť to jezuité odstranili⁴⁶. Naproti tomu, to pozitivní najdeme v bezplatném školském systému, důrazu na výuku cizích jazyků a tzv. názorné výuce (viz např. divadelní představení).

Nejvýznamnější českou osobností jezuitského řádu byl spisovatel a historik Bohuslav Balbín, který hájil práva českého jazyka, nepálil staré české knihy a jiné listiny v českém jazyce, naopak je sbíral, aby uchoval dokumentaci k národní historii.

⁴⁵ Stalo se tak bulou papeže Klimenta XIV. – *Dominus ac redemptor noster*.

⁴⁶ K tomu srov. MORKES, F. *Historie českého církevního školství*. [online] skolstvi.cirkev.cz, 00-11-07 [cit. 13-10-14]. Dostupný na <http://www.skolstvi.cirkev.cz/Dokumenty>.

2.3 České školství v 18. a 19. století

V průběhu 18. století, zejména však v 19. století docházelo prakticky ve všech evropských zemích k zásadním změnám v ekonomické, sociální i politické sféře. Největší rozmach zaznamenal průmysl, obchod a podnikání. Zvýšil se také počet obyvatelstva, které se stěhovalo do velkých měst. V důsledku všech těchto nových, dosud neznámých impulsů se zvýšily a samozřejmě také změnily požadavky na výchovu a vzdělání. Podle Průchy (2009) mělo do poslední čtvrtiny 18. století české školství „*rysy evropského školského univerzalizmu*“⁴⁷, uvedený autor tamtéž vyzdvihuje toto století v tom směru, že vznikaly také lidové školy, které byly určeny dětem poddaných.

Pro lepší představu si alespoň v krátkosti připomeňme některé dějinné události, které s těmito stoletími spojujeme. České země byly součástí Rakouska, kterému po Karlu VI. vládla Marie Terezie a následně její syn Josef II. Rok 1789 je obecně spojován s významnou historickou událostí, a to s Velkou francouzskou revolucí, jejími hesly „*rovnost, volnost, bratrství*“, změnou ve vnímání člověka jako člověka – občana, všeobecným přechodem k občanství a ustavení všech lidí jako hlavní politické síly. Dalším přelomovým obdobím byla Napoleonova vláda v letech 1799 až 1815, která neměla pouze lokální charakter, neboť Napoleon expandoval a poté si prakticky podmanil velkou část Evropy; s důsledky jeho vlády se vyrovnávaly vlastně všechny evropské země. Významným historickým mezníkem byl konečně i revoluční rok 1848. V českých zemích je 19. století spojeno se dvěma tzv. absolutismy, a to s Metternichovým absolutismem, který skončil právě až v roce 1848, kdy proběhlo pražské povstání, a dále s Bachovým absolutismem; v 19. století proběhla také prusko-rakouská válka a v roce 1867 vzniklo soustátí zvané Rakousko – Uhersko, které přetrvalo až do roku 1918.

⁴⁷ PRŮCHA, J.; JANÍK, T.; RABUŠICOVÁ, M. *Pedagogická encyklopedie*. 1. vyd. Praha : Portál, 2009, s. 39; evropský školský univerzalizmus se vyznačoval : a) jednotnou ideologií – křesťanstvím, b) jednotnou filozofií – scholastikou, c) jednotným druhem škol – klášterní, katedrální, d) jednotným vzdělávacím obsahem – sedmero svobodných umění, latina, e) jednotným vyučovacím jazykem – latinou.

2.3.1 Tereziánské reformy

V roce 1740 se rakouskou císařovnou stala Marie Terezie, která jí byla až do svého úmrtí v roce 1780, a po jejímž boku vládl od roku 1764 také její syn a budoucí císař Josef II. Jejich reformy v oblasti výchovy a vzdělávání znamenaly v Rakousku a tedy i v Čechách postupnou likvidaci negramotnosti, poskytování základního všeobecného vzdělání a také odborného zemědělského vzdělání, růst vzdělanosti, dobrou přípravu pro praktický život a vůbec změnu v celé oblasti. K tomuto je třeba uvést, že ty nejnižší formy škol byly v počátcích vlády Marie Terezie značně zanedbány, protože stály naprosto mimo zájem jezuitského řádu, který věnoval prostředky a energii spíše do vyšších úrovní vzdělávání⁴⁸. Marie Terezie prosadila zásadní změnu; ta spočívala v tom, že školství se stalo věcí státu. Velký vliv na prosazení reformy mělo také zrušení jezuitského řádu v roce 1773 papežskou bulou, v níž bylo mimo jiné světským vládám svěřeno rozhodnutí o tom, jak naloží s jezuitským majetkem, který mimochodem v Čechách představoval hodnotu přibližně 8 milionů zlatých, a co se týče školství, jezuité v Čechách spravovali jednak také univerzitu a jednak celkem 57 gymnázií⁴⁹. Majetek jezuitského řádu byl nakonec převeden do tzv. studijního fondu, z jehož prostředků měla být financována připravovaná školská reforma.

V roce 1774 byla schválena reforma obecného rakouského a tedy i českého školství, zvaná jako Všeobecný školní řád⁵⁰, jejíž provedení navrhl pedagog a biskup Johann Ignaz Felbiger⁵¹. Základem pro výuku ve školách byla i nadále katolická víra, která však byla doplněna a rozšířena o získávání vědomostí na úrovni současného poznání. Felbiger navrhl, aby školy byly vybudovány ve všech farních obcích, a

⁴⁸ HORÁK, J.; KRATOCHVÍL, M. *Nástin dějin pedagogiky*. 4. vyd. Liberec : Technická univerzita, 2003, s. 64, podle kterých na počátku reformy bylo v Čechách 1.000 škol, naproti tomu v roce 1795 jich bylo již 2.544; mimoto prosadila ještě reformu berního systému, jejímž důležitým bodem bylo zavedení jednotné měny – tolaru s obsahem stříbra 23,39 gramů, který měl hodnotu 2 zlatých, přičemž zlatý se dělil na 60 krejcarů – viz FRAIS, J. *Reformy Marie Terezie a Josefa II : (nejen v českých a moravských zemích)*. 1. vyd. Třebíč : Akcent, 2005, s. 52 – 53.

⁴⁹ FRAIS, J. *Reformy Marie Terezie a Josefa II : (nejen v českých a moravských zemích)*. 1. vyd. Třebíč : Akcent, 2005, s. 111.

⁵⁰ „*Allgemeine Schulordnung für die deutschen Normal-, Haupt- und Trivialschulen in den sämtlichen k.k. Erbländern*“ (v překladu: Všeobecný školní řád pro německé normální, hlavní a triviální školy ve všech c.k. dědičných zemích).

⁵¹ Např. Morkes (2004) k této reformě poznamenal, že je „do dnešních dnů nejvýraznější a nezásadnější reformou našeho školství ... a že poprvé v historii vyjádřila zájem státu na vzdělání veškerého obyvatelstva“ – MORKES, F. 230. výročí Všeobecného školního řádu. [online]. ucitelkenoviny.cz, č. 33/2004, datum neuveden [cit. 13-10-14].

Dostupné na <http://www.ucitelkenoviny.cz/?archiv&clanek=4731>.

zároveň navrhl rozdělit obecné školy na tři druhy⁵². Tím nejnižším a základním druhem byly tzv. školy triviální pro děti od 6 do 12 let (jedno- nebo dvoutřídní), na nichž se vyučovalo základním dovednostem, jako je čtení, psaní, počítání (tedy tzv. trivium), dále se vyučovalo samozřejmě náboženství a nově také základy zemědělského hospodářství na venkovských školách, resp. základy pro průmysl nebo řemesla na školách městských. Zvláštností na tomto druhu školy bylo, že v případě některých sezónních zemědělských prací byly děti starší 9 let od povinné docházky osvobozeny, aby mohly při pracích pomáhat. Pozitivním na těchto školách byla výuka v jazyce, v jakém hovořili obyvatelé v místě, kde byla škola zřízena, takže hojně používaným vyučovacím jazykem byla čeština.

V krajských městech byly zřizovány tzv. hlavní školy, zpravidla trojtřídní. Vyučovalo se v nich stejným předmětům jako ve školách triviálních, nadto se žáci učili ještě němčině a latině, geometrii, zeměpisu a přírodním vědám. Ve vyšších třídách byla základním vyučovacím jazykem němčina. Na nich se připravovali zejména budoucí učitelé.

Posledním druhem škol podle Felbigera byly tzv. normální školy, které byly zřízeny pouze v Praze, Brně a Opavě, a byly to pouze školy německé. Obsah výuky se jinak s obsahem výuky ve školách triviálních a hlavních sice shodoval, nicméně byl o něco rozšířen a v podstatě výuka na nich dovršila obecné vzdělání žáků. Rozdílem bylo, že výuka probíhala v němčině i v nižších třídách.

Účinky tereziánské školní reformy jsou patrné na statistických číslech: zatímco v roce 1780 existovaly v Čechách 1 škola normální, 12 škol hlavních a 1.891 škol triviálních, pak v roce 1790 už to bylo 20 škol hlavních a 2.168 škol triviálních (zůstala 1 normální škola) a do škol chodilo přibližně 142.000 z celkového počtu 239.000 školou povinných dětí⁵³.

⁵² PRŮCHA, J.; JANÍK, T.; RABUŠICOVÁ, M. *Pedagogická encyklopedie*. 1. vyd. Praha : Portál, 2009, s. 39, a srov. také KASPER, T.; KASPEROVÁ, D. *Dějiny pedagogiky*. 1. vyd. Praha : Grada Publishing, 2008, s. 85 – 86.

⁵³ PRŮCHA, J.; JANÍK, T.; RABUŠICOVÁ, M. *Pedagogická encyklopedie*. 1. vyd. Praha : Portál, 2009, s. 39.

Součástí této reformy nebylo – jak se obecně traduje – zavedení povinné školní docházky⁵⁴. Zásadním úkolem reformy však bylo především vybudování systému škol, do nichž by děti mohly chodit, tzn. dokud takový systém nebyl vybudován, tzn. dokud nebyl dostatek škol a samozřejmě dostatek vzdělaných učitelů, bylo zbytečně, aby dětem byla povinná školní docházka ukládána. Povinnou školní docházku zavedl až zákon z roku 1869, o kterém se budeme zmiňovat v další kapitole.

Felbiger mimo reformu obecného školství přispěl také k výukovým metodám učitelů tím, že zavedl písmenkovou a tabulkovou metodu výuky, při které učitel sestavoval u učebnic tabulky, ze kterých se děti učily nazpaměť celé věty. Tabulkový zápis obsahoval pouze počáteční písmena z učeného textu a sloužil jako učební pomůcka. Výukové metody Felbiger shrnul ve své učebnici *Knihka metodní, resp. Methodenbuch*.

Reforma sice provedena byla a vzdělávání bylo v rukou státu, ekonomické a sociální podmínky učitelů však nebyly dobré. Byl jim sice vyplácen pravidelný plat, jeho výše však byla velmi nízká, takže si museli přivydělávat⁵⁵. Nadto každý učitel měl ještě i jiné než jen školní povinnosti, např. byl současně i kostelním písařem a kronikářem, musel vést matriky, poslední vůle, vydávat kvitance, psát žaloby, musel dokonce znát i zákony a předpisy, dále sloužil také jako zvoník, kostelník, varhaník, vedoucí kostelního sboru⁵⁶; to vše pouze za jeden učitelský plat. Touto Felbigerovou reformou byl každopádně vytvořen základ novodobé školské soustavy; z jejich pozitivních dopadů můžeme jmenovat – vyjma výše zmíněného rozdělení škol – také tu skutečnost, že do školy mohli chodit nejen chlapci, ale i dívky.

Z dnešního hlediska litujeme roku 1805, který je rokem, v němž bylo vydáno tzv. Politické zřízení školské; jeho přijetí znamenalo v oblasti školství a vzdělání spíše „krok

⁵⁴ Srov. ale názor Morkese (2004), který se kloní k názoru, že rok 1774 je rokem, kdy byla v našich zemích vyhlášena povinná školní docházka. Tento svůj názor odůvodňuje tím, že jen samotné prohlášení císařovny „*Rádi bychom viděli, kdyby rodičové svých dětí ve věku 6 – 12 let do škol posílali*“ se v absolutistické monarchii rovná zákonu - MORKES, F. 230. *výročí Všeobecného školního řádu*. [online]. učitelstvenoviny.cz, č. 33/2004, datum neuveden [cit. 13-10-14]. Dostupné na <http://www.ucitelstvenoviny.cz/?archiv&clanek=4731>.

⁵⁵ Tamtéž.

⁵⁶ srov. VESELÁ, Z. *Vývoj české školy a učitelského vzdělání*. 1. vyd. Brno : Masarykova univerzita, 1992, s. 9, a také HORÁK, J.; KRATOCHVÍL, M. *Nástin dějin pedagogiky*. 4. vyd. Liberec : Technická univerzita, 2003, s. 64 – ukázka z knihy *Čítanka k dějinám pedagogiky*, Praha : SPN, 1955, s. 201 – 202, kapitola Učitel v době národního obrození a o mimoškolní činnosti učitele kolem roku 1830.

zpět“. Za vše hovoří jeho základní motto: „*Rakousko nepotřebuje lidí učených, nýbrž dobrých poddaných*“⁵⁷.

2.3.2 Školství po roce 1848

Po revolučním roce 1848 fungovalo české školství i nadále podle toho rakouského. Bylo dokonce zřízeno ministerstvo kultu a vyučování. V následujících letech proběhly několikery školské reformy, např. již v roce 1849 reforma gymnázií, reformou v roce 1879 bylo umožněno studovat i dívkám (první dívčí gymnázium zvané Minerva vzniklo v Praze v roce 1890), od roku 1900 směly dívky studovat také na lyceech.

V roce 1869 proběhla další zásadní školská reforma, a to ministrem věcí církevních a vyučování Josefem Hasnerem. Na základě zákona, který je znám tím, že nese jméno tohoto ministra, jinak také tzv. Říšského zákona o školách obecných č. 62/1869 ř.z., byly reformovány také lidové školy, které byly rozděleny na obecné (pětileté) a měšťanské (tříleté); na měšťanských školách žáci navazovali na svoje studium na obecné škole⁵⁸. Hasnerův zákon mimo jiné zavedl pro děti povinnou osmiletou školní docházku.

Představen byl také nový obsah výuky, byla stanovena nová pravidla při zřizování škol a zásady hmotného a sociálního zabezpečení učitelů. Jak je uvedeno výše, povinná školní docházka trvala 8 let a venkovské děti jí po tuto dobu absolvovaly v obecné škole, měštšské děti ji mohly splnit tak, že 5 let navštěvovaly obecnou školu a 3 roky školu měšťanskou. Obecné školy na venkově byly zpravidla malotřídní, tzn. že v jedné třídě bylo více žáků různých ročníků. O vyučování náboženství se starala církev⁵⁹, pokud jde o jiné obory vědění, byly posíleny přírodovědné předměty a matematika. Vrchní dozor nad školstvím vykonával stát, byly zřízeny zemské a okresní školní rady jako dozorčí orgány. Učitelé směli vyučovat maximálně 30 hodin týdně a ve třídě mohlo být maximálně 80 žáků; z dnešního hlediska je zřejmě takový počet žáků

⁵⁷ Tamtéž jako u poznámky č. 52.

⁵⁸ Z ustanovení § 1 citovaného zákona vyplývá, že „*školy obecné zřízeny jsou k tomu, aby dívky v mravnosti a nábožnosti vychovávaly, ducha jejich vyvíjely, známostí a zběhlostí, jichž mají k dalšímu vzdělání v životě zapotřebí, jim poskytovaly a byly základem, by se z nich stali hodní lidé a občané*“ – HORÁK, Z. *Církev a školství. Vybrané dokumenty ke studiu českého konfesního práva*. Praha : Univerzita Karlova, 2012, s. 40.

⁵⁹ Srov. ustanovení § 5 citovaného zákona, podle něhož „*vyučování v náboženství opatřovati a předkem k němu dohlížeti přísluší úřadům církevním (představenstvům židovských obcí náboženských)*“.

v jedné třídě naprosto nepředstavitelný. Pozitivem reformy jistě bylo, že školu mohli navštěvovat žáci jakéhokoliv náboženského vyznání⁶⁰.

V roce 1883 byla další reformou, zvanou jinak také Taafova školská novela, a to na základě zákona č. 53/1883 ř.z., kterým se měnil zákon č. 62/1869 ř.z.⁶¹, povinná školní docházka snížena na 6 let, došlo také k novému pojetí měšťanských škol, jejich účelem se měla stát zejména příprava na další studium. Tato reforma je považována v jistém smyslu za krok zpět, nicméně na základě ní se začaly postupně rozvíjet střední odborné školy, do té prakticky neexistující.

Hasnerova školská reforma znamenala určitou revoluci, a to jednak s ohledem na zavedení povinné školní docházky a tím umožnění získat všeobecné vzdělávání všem dětem bez rozdílu, a dále s ohledem na to, že v ní „*deklaroval svobodu vědy a vyučování a prohlašoval všechny hlavní jazyky za rovnoprávné*“⁶².

2.4 Školství v Československé republice

Po rozpadu Rakouska – Uherska a vzniku a samostatné Československé republiky dne 28.10.1918 byl Hasnerův školský systém a jeho změny provedené Taašem do systému československého práva převzat a až na určité drobné změny zůstal platným až do roku 1939. Drobné změny spočívaly v tom, že např. od roku 1918 bylo středoškolské studium umožněno všem dívkám, v roce 1919 byl zrušen celibát učitelk apod. V roce 1922 byl přijat školský zákon, tj. zákon č. 226/1922 Sb. z. a n., označovaný jako „malý školský zákon“, neboť výrazněji do stávajícího školského systému nezasáhl. Tímto zákonem byla sjednocena povinná školní docházka na 8 let s tím, že děti ve slovenské části naší vlasti se povinná školní docházka týkala až od roku 1927 – 1928⁶³, hranice maximálního počtu dětí ve třídě, dívkám byla uložena povinnost tělesné výchovy, byly zavedeny dva nové předměty, a to občanská nauka a výchova a

⁶⁰ To vyplývá z ustanovení § 2 citovaného zákona, podle něhož „*každá škola obecná ... jest ústavem veřejným a může do ní jakožto ústavu veřejného choditi mládež jakéhokoli vyznání náboženského*“.

⁶¹ Ustanovení § 70 citovaného zákona stanoví, že „*soukromé ústavy vyučovací, do kterých se berou děti, které jsou povinny do školy choditi, ..., zřizovati se mohou ...*“.

⁶² Srov. KASPER, T.; KASPEROVÁ, D. *Dějiny pedagogiky*. 1. vyd. Praha : Grada Publishing, 2008, s. 97.

⁶³ Důvodem sjednocení v roce 1922 bylo to, že tzv. Hasnerův zákon neplatil v uherské části monarchie, tj. ani na Slovensku.

ruční práce pro chlapce⁶⁴. Ustanovení § 1 tohoto zákona určovalo povinné předměty na obecných školách, a to náboženství, občanskou nauku a výchovu, čtení a psaní, vyučovací jazyk, počty s naukou o tvarech měřických, přírodopis, přírodopis, zeměpis a dějepis, kreslení, zpěv, ruční práce a tělesnou výchovu. Nepovinným předmětem byla tzv. nauka o domácím hospodářství. Stejně jako podle Hasnerova zákona, také podle malého školského zákona zůstala starost o výuku náboženství přímo církvi, jakož i dozor nad vyučováním náboženství; náboženství se vyučovalo ve všech třídách „*po dvou hodinách týdně*“⁶⁵.

Kasper a Kasperová (2008) ve své knize na ustanovení § 1 citovaného zákona odkazují a doplňují, že na měšťanských (čili občanských) školách se vyučovaly jednak všechny tyto vyjmenované předměty a dále také krasopis, měřictví a rýsování⁶⁶.

Také první československý prezident Tomáš Garrigue Masaryk se věnoval pedagogické práci, zejména v období své tvůrčí činnosti, a své pedagogické názory budoval na zásadách Jana Amose Komenského; domníval se, že „*dítě ve výchově je nutno respektovat*“, a nedostatky soudobého školství viděl zejména v tom, že „*velký důraz je kladen na pamětné učení, které zamezuje samostatnému myšlení, že škola nepečuje o celoživotní vzdělávání, že systém školy je byrokratický, že škola nepřipravuje žáky pro zemědělství, průmysl, obchod a úřady, a že by měla být státní a bezplatná*“⁶⁷.

Na závěr této kapitoly je možné říci, že v důsledku Hasnerova zákona a jeho recepce do československého školství pouze s drobnými úpravami se zvýšila dostupnost vzdělání i pro ty nejchudší vrstvy obyvatelstva a také pro obyvatelstvo, které žilo ve vzdálených nebo méně přístupných oblastech republiky, neboť školy byly zřizovány i tam; v roce 1930 bylo na území Československé republiky celkem 10.372 lidových škol⁶⁸.

⁶⁴ Srov. např. PRŮCHA, J.; JANÍK, T.; RABUŠICOVÁ, M. *Pedagogická encyklopedie*. 1. vyd. Praha : Portál, 2009, s. 40, a také srov. KASPER, T.; KASPEROVÁ, D. *Dějiny pedagogiky*. 1. vyd. Praha : Grada Publishing, 2008, s. 198 – 199.

⁶⁵ Ustanovení § 3 odst. 2 malého školského zákona.

⁶⁶ KASPER, T.; KASPEROVÁ, D. *Dějiny pedagogiky*. 1. vyd. Praha : Grada Publishing, 2008, s. 198.

⁶⁷ HORÁK, J.; KRATOCHVÍL, M. *Nástin dějin pedagogiky*. 4. vyd. Liberec : Technická univerzita, 2003, s. 87.

⁶⁸ PRŮCHA, J.; JANÍK, T.; RABUŠICOVÁ, M. *Pedagogická encyklopedie*. 1. vyd. Praha : Portál, 2009, s. 41.

2.5 České školství od roku 1939 do současnosti

V období druhé světové války v letech 1939 až 1945 bylo české školství přizpůsobeno tomu německému a fakticky bylo Německem také řízeno, a to konkrétně tehdejším říšským sekretářem Frankem. Na české straně v době Protektorátu Čechy a Morava jej řídilo ministerstvo školství, které zastupoval ministr Moravec. Na úrovni vysokého školství došlo v roce 1939 k uzavření všech českých vysokých škol, na úrovni středních škol fungovala pouze reálná a klasická gymnázia, přičemž postupně docházelo ke snižování počtu gymnaziálních studentů, z lidových škol existovala pouze forma obecné školy (ty měšťanské byly změněny na výběrové), povinná školní docházka byla snížena na čtyři roky. Stěžejními prvky ve vzdělávání v tehdejší době bylo šíření fašistické, resp. nacistické ideologie i na těch nejnižších úrovních škol a také snaha o postupné vymýcení povědomí o české historii, pro což nacisté využívali např. i zákazy dosavadních učebnic apod. Je nepochybné, že jediným vyučovacím jazykem se stala němčina.

Po osvobození v roce 1945 byly všechny německé školy uzavřeny a vládu nad českým školstvím převzalo ministerstvo školství vedené Zdeňkem Nejedlým. Z dnešního pohledu můžeme konstatovat, že jednu diktaturu nahradila diktatura nová. Jestliže bylo výše uvedeno, že i na nižších stupních škol byla šířena fašistická ideologie, o šíření komunistické ideologie to platí beze zbytku také.

Hned v roce 1945 došlo k obnovení obou typů lidových škol, tedy obecných a měšťanských, do výuky byl jako povinný zaveden ruský jazyk a předmět zvaný politická výchova. Školským zákonem č. 95/1948 Sb. byly zavedeny jednotné školy, které měly poskytovat veškeré populaci obsahem a kvalitou rovnocenné vzdělávání. Povinná školní docházka byla devítiletá a byla rozdělena na 5 let ve škole národní (od 6 do 11 let věku dítěte) a na 4 roky ve škole střední (vznikla sloučením měšťanských škol s nižšími ročníky gymnázií a navštěvovaly ji děti od 11 do 15 let věku). Pokud jde o výuku náboženství, ustanovení § 19 tohoto zákona ukládalo škole povinnost „*starati se o náboženskou výchovu žáků podle jejich náboženského vyznání, vyjímajíc případy, kdy rodiče či zákonní zástupci odhlásí dítě od této výchovy*“. Z tohoto ustanovení vyplývá, že bylo především v rukou rodičů či zákonných zástupců dítěte, zda jejich dítě bude navštěvovat hodiny náboženství či nikoliv. Horák (2012) ohledně výuky náboženství odkazuje na Výnos Ministerstva školství, věd a umění ze dne 23.6.1952 č.j. 14941/52-

I/4-MŠVU, o vyučování náboženství na školách I. a II. stupně, podle něhož „*hodiny náboženství se zařadí do rozvrhu hodin tak, aby nepřerušovaly plynulost vyučování předmětům povinným pro všechny žáky*“⁶⁹. Možnost odhlásit své dítě z výuky náboženství však byla rodičům dána již na základě tzv. malého školského zákona z roku 1922.

Další školská reforma pak byla provedena zákonem v roce 1953, který přejal sovětský model osmileté střední školy pro děti od 6 do 14 let věku a jedenáctileté střední školy pro děti od 6 do 17 let věku⁷⁰; zrušena byla gymnázia. Povinná školní docházka tak byla osmiletá, reformou z roku 1960 pak byla prodloužena opět na devět let a základní školy se nazývaly základní devítileté školy; na ně navazovalo studium na tzv. středních všeobecných vzdělávacích školách. Devátá třída byla postupně zrušena mezi léty 1976 až 1984 (zejména na základě zákona z roku 1978), nicméně na druhou stranu povinná školní docházka byla stanovena na 10 let, tzn. každý žák po ukončení základní školy musel pokračovat na dalším stupni, např. na gymnáziu, střední odborné školy nebo středním odborném učilišti (samozřejmě pokud vícekrát neopakoval ročník v základní škole). Z dnešního pohledu jsou úsměvné především důvody, proč takto v podstatě nekoncepčně byla povinná školní docházka zavedena; jednak to takto měly zavedeny všechny země tehdejšího socialistického bloku, jednak v podstatě každý žák alespoň 2 roky studoval na dalším stupni, tj. na gymnáziu, střední škole či učilišti, přičemž tato skutečnost se ve statistikách velmi dobře vyjímal⁷¹.

Po listopadovém převratu v roce 1989 došlo k okamžitým a zcela nepochybně určitým hektickým změnám, např. v roce 1990 byla povinná desetiletá školní docházka zkrácena na 9 let, od roku 1996 je opět povinná devátá třída na základních školách. S různými druhy školských reforem se setkáváme neustále i v současné době; jejich nevýhodou je určitá nesystematičnost a mnohdy nelogičnost a také to, že zpravidla nepřezijí jedno volební období (zde se ovšem nabízí otázka, zda lze toto označit za nevýhodu).

⁶⁹ HORÁK, Z. *Církev a školství. Vybrané dokumenty ke studiu českého konfesního práva*. Praha : Univerzita Karlova, 2012, s. 65.

⁷⁰ Morkes (2010) tento zákon charakterizuje jako „*příčinnivé rozpracování usnesení sekretariátu ÚV KSČ, které vyžadovalo, aby byla vytvořena nová struktura školství, maximálně připodobněná struktuře sovětského školství, a aby nově vytvořený systém respektoval nové potřeby národního hospodářství*“ - MORKES, F. *Proměny povinné školní docházky*. [online]. ucitelskenoviny.cz, č. 33/2010 [cit. 13-10-14]. K dispozici na <http://www.ucitelskenoviny.cz/?archiv&clanek=5492>.

⁷¹ Tamtéž.

3 Vývoj školství v Netolicích

Vývoj školství v Netolicích zřejmě kopíroval vývoj školství na českém území, jak byl popsán v předchozích částech této práce. Podle webových stránek⁷² současné netolické základní školy však nelze určit, kdy byla první netolická škola vůbec založena, neboť to není doloženo žádnými zápisy vzhledem k tomu, že starý archivní materiál byl zničen požárem v roce 1619, kdy Netolice byly v rámci třicetileté války dobyty generálem Dampierem. Na stejnou skutečnost upozorňuje ve své knize také Mašek (1968)⁷³. Nicméně je podle webových stránek i Maška (1968) pravděpodobné, že škola fungovala v Netolicích již v přemyslovském období, protože Netolice byly zeměpanským městem a sídlem správních úřadů, a Starý (1993) uvádí, že nejstarší nedatovaný doklad o existenci učitele v Netolicích se zachoval již z 15. století a je datován do let 1459 – 1466; je jím žádost Rynarta z Dubu určená českokrumlovskému purkrabímu o přímluvu za Bartoše Škaredku, který měl v Netolicích být školním mistrem⁷⁴. Tato skutečnost vyplývá také ze spisů z doby vlády Karla IV., v nichž se lze dočíst, že učitelé nezastávali službu kostelníka, naproti tomu byli povinni pečovat o hudbu a chrámový zpěv (viz v předchozích částech zmiňovaná i další činnost učitelů). Z informací na těchto webových stránkách vyplývá, že nejstarším dochovaným učitelským jménem je jméno kantora Matěje, který v roce 1539 zasedal také v městské radě⁷⁵. O tom, že škola měla svoji budovu, pak svědčí dochovaný záznam z roku 1630 o nákladu na nový krov.

V českobudějovickém časopise *Budivoj*, číslo výtisku 79⁷⁶, vyšel dne 27.9.1901 fejeton, v němž se Theodor Antl zabývá školstvím ve starých dobách, byla mimo jiné také zmínka o tom, jakého „*služného užíval od roku 1631 v Netolicích soused a kantor tamější Joziáš Ebrle Záborský*“. Je tak nepochybné, že škola v Netolicích fungovala také o 100 let později, než jak o tom hovoří webové stránky základní školy.

⁷² Základní škola Netolice [online]. Netolice : Základní škola, poslední úpravy 2008. [cit. 2013-02-05]. Dostupné na [www: http://www.zsnetolice.cz](http://www.zsnetolice.cz)

⁷³ MAŠEK, J. *Paměti o školách a učitelích na Prachaticku*. 1. vyd. Prachatic : ONV, 1968, s. 22.

⁷⁴ STARÝ, V. *Netolice od A po Z*. 1. vyd. Plzeň – Kletř, 1993, s. 25.

⁷⁵ Tamtéž, s. 25, který se o kantorovi Matějovi zmiňuje s tím, že „*se přičlenil k vdově Dorotě Mlsové*“.

⁷⁶ Jihočeská vědecká knihovna [online]. České Budějovice : Jihočeská vědecká knihovna, digitální knihovna, systém Kramerius, poslední úpravy 2012. [cit. 2013-02-05]. Dostupné na [www: http://archiv.cbvk.cz/kramerius/PShowIssue.do?it=0&id=115764](http://archiv.cbvk.cz/kramerius/PShowIssue.do?it=0&id=115764).

Pro zajímavost, tehdejší netolický kantor Záborský za svou činnost dostával šest druhů „služného“; prvním z nich byl měsíční plat, který v hotovosti činil 1 zlatku 10 krejcarů, za varhanickou službu pak dostával měsíčně 20 krejcarů; plat se mu zdál nízký, proto v roce 1655 požádal o jeho zvýšení, a to alespoň na 2 zlatky 20 krejcarů⁷⁷. Zmíněný článek cituje také odůvodnění jeho žádosti, které zní: „*a já zase na to všelijak bedlivý pozor dáti chci, že jak v povolání školním, když toliko za práci mou od učení literního páni sousedé v náležitosti mne kontentirovati budou (uspokojí), ano i ve chrámu Páně dle nejvyšší možnosti mé, tak že se mnou všichni spokojeni budou, se vynasnažiti neobmeškám*“⁷⁸. Zajímavostí je, že každou sobotu měl zajištěný oběd u sousedů, a to podle jakéhosi pořadníku či seznamu, takže sousedé se o něho v podávání obědů každou sobotu střídali. Za svou činnost dále obdržel i louku a „*ze snopného z vesnic k Netolicím přináležejících*“ měl nárok na poskytnutí 7 strychů žita, 6 strychů pšenice, 8 strychů ječmene a 12 strychů ovsa⁷⁹.

Tím je vlastně potvrzeno to, o čem vypovídá teoretická část práce, tedy že platy tehdejších učitelů byly nízké, a že mimo své učitelské povolání vykonávali ještě další činnosti, ve shora uvedeném konkrétním případě kantor Záborský hrával na varhany.

Webové stránky základní školy dále uvádějí⁸⁰, že v kronice z roku 1770 bylo zapsáno, že do školy chodilo 193 dětí šestiletých, 114 dětí do 8 let, 113 dětí do 10 let a 102 dětí do 12 let, tj. celkem 522 žáků. Vyučování běžně začínalo v 7 hodin, vyučovalo se do 11 hodin, poté byla přestávka a ve vyučování se pokračovalo od 13 hodin a trvalo až do 17 hodin. Nová škola byla postavena v roce 1795 (předtím se učilo v kasárnách).

V roce 1863 byla na místě staré školy u kostela postavena nová dvoupatrová školní budova a měla sloužit jako chlapecká škola. V roce 1877 byla zřízena dívčí škola a ta byla umístěna v domě č. 1 na náměstí. V létech 1910 až 1911 byla vystavěna na louce zvané Kuchyňka nová chlapecká škola (v tzv. Bavorovské budově). Nejmladší školou je budova Tržiště, s jejíž stavbou se začalo v roce 1978, a která nyní slouží pro první stupeň – pro 1. a 2. třídu, jídelnu a školní družinu. V budově Staré Město je v současné době také první stupeň – pro 3. a 5. třídu, družinu a knihovnu. V budově Bavorovská je umístěna škola pro druhý stupeň, ředitelna a školní jídelna.

⁷⁷ ANTL, T. *Dějiny města Netolic*. 1. vyd. Netolice : Město Netolice, 1903, s. 84.

⁷⁸ Tamtéž, s. 86.

⁷⁹ Tamtéž, s. 85.

⁸⁰ K dispozici na www.zsnetolice.cz.

Následující kapitoly obsahují skutečnosti o netolickém školství a prvních netolických školách, které byly zjištěny badáním zejména v archivním materiálu Státního oblastního archivu v Třeboni - Státního okresního archivu v Prachaticích a také v knihách, které byly o netolické historii a školství napsány zejména Theodorem Antlem a Josefem Maškem. Archivní materiál samotných netolických škol se zachoval až od roku 1793, takže o prvních školách partikulárních a farních z 16. a 17. století bylo nezbytné, aby informace byly čerpány právě pouze z knih výše uvedených autorů. Důvodem pro tento postup je jednak to, že v roce 1619 byl archiv vypálen, a jednak to, že v 18. století došlo ke stěhování archivu, při němž byly některé dokumenty ztraceny. Teprve v 19. století poté, co se stal starostou JUDr. Otakar Kudrna, mimo jiné zakladatel netolického muzea, došlo v netolickém archivnictví ke změně a začaly práce na důkladném zpracování archivních materiálů. Do archivu tak bylo zpracováno 10 městských listin z let 1495 až 1848, 2.063 úředních knih z let 1506 až 1945 a 518 kartonů spisového materiálu z let 1601 až 1945.

K výzkumu byl tedy použit archivní materiál Státního oblastního archivu v Třeboni – Okresního archivu v Prachaticích, a to zejména tyto fondy: Archiv města Netolice 1495 – 1945 (1964), Měšťanská škola chlapecká Netolice 1874 – 1975, Měšťanská škola dívčí Netolice 1908 – 1948, Obecná škola chlapecká Netolice 1874 – 1953, Obecná škola smíšená Netolice 1793 – 1878, Obecná škola dívčí Netolice 1878 – 1941, Obecná škola smíšená Netolice 1941 – 1953, Obecná škola německá Netolice 1940 – 1945, Živnostenská škola pokračovací Netolice 1893 – 1948. Součástí těchto dokumentů jsou zpravidla třídní knihy, výkazy o prospěchu a docházce žáků, soupisy žáků, soupisy učitelů, korespondence a žádosti, výnosy a rozhodnutí a v neposlední řadě kroniky jednotlivých škol vedené ve většině případů ředitelem školy (řídícím učitelem), příp. učiteli.

Archivní materiál se dochoval v poměrně kvalitním stavu a zpravidla byl veden velice pečlivě, např. jsou z něho patrné počty studujících žáků, jejich prospěch, docházka, případně také onemocnění, která se v konkrétním školním roce u žáků objevila, rozdělení učitelů do jednotlivých tříd, školní kulturní, společenský a sportovní život, povinnosti žáků během školního roku apod.

V neposlední řadě dochovaný archivní materiál neobsahuje pouze strohé a formální informace, ale je také skutečným zdrojem pro to, abychom se dozvěděli, jak se

v konkrétním časovém období v Netolicích žilo, a pro lepší pochopení každé doby. Takovým zdrojem jsou zejména kroniky, které, jak je výše uvedeno, byly vedeny pečlivě. V každém školním roce je totiž popsána nějaká dějinná událost, která zásadním způsobem ovlivnila tehdejší generaci učitelů a žáků. To, že jsou kroniky napsány i v historických souvislostech, nám dává možnost v podstatě na vlastní kůži zažít to, co prožívali tehdejší lidé, to se týká zejména válečného období, ať již v první či druhé světové válce. Nadšení, s jakým lidé vítali např. konec první světové války a vyhlášení samostatnosti Československé republiky, anebo konec druhé světové války a příjezd osvobozených amerických a ruských vojsk, se při jejich zkoumání jistě přenesou i na současného čtenáře.

Výzkum archivních materiálů přináší pozitivum také v tom, že po jejich přečtení prakticky vždy dojdeme k závěru, že bez ohledu na to, jaká je doba, také lidé dnes musí řešit v podstatě ty samé problémy, které řešily generace před nimi, že mají ty samé starosti, přání a občas podléhají strachu a propagandě, což je dobře vidět např. v případě komety, která se objevila v roce 1910. Tehdy se také lidé obávali katastrofy a konce světa, stejně jako jsme se jej obávali my v prosinci 2012.

Po přezkoumání archivních listin je také patrné, jaký význam měla pro žáky povinná výuka náboženství, a jak negativním důsledkem bylo zrušení jeho povinné výuky na školách po roce 1948; po tomto roce záleželo na rodičích a zákonných zástupcích dítěte, zda dítě na výuku náboženství přihlásí či nikoliv. I s ohledem na současnou situaci, jak politickou, tak ekonomickou, ale zejména mravní, by výuka náboženství a alespoň fundamentální znalost věcí ryze duchovních školákům prospěla.

3.1 Počátky školství v Netolicích

3.1.1 Partikulární (městská) škola

Jak bylo uvedeno výše, první škola fungovala v Netolicích již v přemyslovských dobách, ačkoliv dnes o této skutečnosti nenajdeme žádné písemné zdroje. S prvními písemnými informacemi o netolickém školství se můžeme setkat až od 16. století; např. Mašek (1968) ve své shora zmíněné knize uvádí, že „v 16. a 17. století byla v Netolicích podobně jako v Prachaticích škola typu partikulárního“⁸¹, a to vzhledem k tomu, že

⁸¹ MAŠEK, J. *Paměti o školách a učitelích na Prachaticku*. 1. vyd. Prachatice : ONV, 1968, str. 23.

školní rektori (dnes bychom řekli ředitelé) byli jmenováni rektorem pražské univerzity a měli hodnost bakaláře⁸². Starý (1993) se v souvislosti se založením partikulární školy zmiňuje o osobě Rynarta z Dubu, který žádal českokrumlovského purkrabího Jana z Petrovic o přímluvu za Bartoše Škaredku, který se měl stát školním mistrem v Netolicích⁸³.

Škola byla určena pouze pro chlapce, takže dívky do výuky neměly přístup, a školní docházka nebyla povinná. To zcela koresponduje s tím, k čemu jsme dospěli v kapitole týkající se českého (resp. tehdy rakouského) školství v 18. a 19. století; dívky mohly do školy chodit až v souvislosti s přijetím Všeobecného školního zákona v roce 1774 za vlády císařovny Marie Terezie, povinná školní docházka pak do právního řádu přibyla na základě tzv. Hasnerovy reformy v roce 1869.

Mašek (1968) odkazuje na dopis z roku 1604, který zaslal tehdejší univerzitní rektor Martin Bacháček z Nauměře radě města Moravské Budějovice, v němž se zmiňuje o tom, že v letech 1614 až 1615, resp. v roce 1619 na moravskobudějovické škole působili bakaláři Jan Benedikt z Netolic a Jiří Leopold z Netolic; proto se Mašek (1968) domnívá, že oba dva jmenovaní získali své vzdělání právě na netolické škole, což můžeme považovat za písemný důkaz toho, že každopádně v 17. století v Netolicích škola existovala.

Mašek (1968) se zmiňuje o dalším Bacháčkově dopisu, který adresoval v roce 1605 netolické radě města a v němž jmenuje do funkce nového předního správce netolické školy, jímž se měl stát Gabriel Doubecius (Doubek) Německobrodský. Právě s ohledem na to, že byl jmenován „*přední správce školy*“, a nikoliv pouze „*správce*“, se Mašek (1968) domnívá, že škola byla vícetřídní, příp. v té době byly v Netolicích dvě školy dvou druhů, nezmiňuje se však konkrétněji, které to byly⁸⁴. S odlišným obsahem pojmů „*přední správce*“ a „*správce*“ možná souvisí i další Bacháčkův dopis, který adresoval netolické městské radě v roce 1606, kterým do funkce správce školy jmenuje bakaláře Pavla Krištofa (Chrisofora) Sirzzivicena. V roce 1607 se o místo správce ucházel Václav Sokol Písecký, školní správce v sušické škole, nicméně rada netolického

⁸² O tom srov. např. Starý, V. *Netolice od A po Z*. 1. vyd. Plzeň – Kletr, 1993, s. 23.

⁸³ STARÝ, V. *Netolice od A po Z*. 1. vyd. Plzeň – Kletr, 1993, s. 23; osobu Rynarta z Dubu lze najít také v archivu města Netolice z let 1495 až 1945 (1964), a to v části týkající se školství v Netolicích, což je nepochybně logické, neboť fond archivu z těchto let inventarizoval právě jmenovaný autor.

⁸⁴ Tamtéž.

města mu sdělila, že „*Bacháček zvěděl, že Netoličtí jsou nakloněni pro přijetí Tomáše Pekaře, rodáka z Netolic*“⁸⁵. Sokol Písecký ovšem podle Starého (1993) učitelem na netolické škole byl, a to v letech 1612 až 1618, přičemž v roce 1619, zřejmě v důsledku totálního zničení města generálem Dampierrem, uprchl⁸⁶.

Ze shora uvedené korespondence je tak patrná tehdejší existence netolické školy, ale také praxe při jmenování správců, resp. předních správců univerzitním rektorem, a dále také poměrně živá – dnes bychom mohli říci – nabídka a poptávka na trhu práce.

Samotné fungování tehdejší netolické školy popisuje Mašek (1968) ve své již zmíněné knize tak, že učitelé sice nezastávali službu kostelníka, naproti tomu však byli povinni pečovat o hudbu a chrámový zpět. To koresponduje s tím, co bylo zjištěno a popsáno v teoretické části této práce, tedy že učitelé se zpravidla nevěnovali pouze samotnému učitelství, ale svou činností se podíleli na tehdejších, zejména kulturním a náboženském životě celé obce.

Z hlediska personálního obsazení byl ve škole rektor, kantor a samostatný ředitel kůru, jehož povinností bylo nadto ještě „*vyučovat mládež a pomáhati škole*“. Mašek (1968) se dále zmiňuje o tom, že deputát na „*vydržování školních oficiálů*“ dostával farář, tedy nikoliv samotná škola, z čehož opět vyplývá skutečnost, ke které dospěla i teoretická část práce, tedy že školy, stejně jako škola netolická, byly zřizovány církví. Nejdříve deputát poskytovali Rožmberkové, od roku 1609 císař a konkrétně šlo o „*45 strychů žita, 27 strychů ječmene, 46 strychů ovsa a 37 slepic z domků ve městě*“⁸⁷. Z tohoto je také nepochybné, že na chodu školy se podílelo prakticky celé město; jak bylo uvedeno v kapitole 1.1 o stručné historii Netolic, bylo v Netolicích evidováno 143 domů (z nichž 107 jich bylo v roce 1619 vypáleno), můžeme si udělat alespoň povšechnou představu o tom, kolik domků ve městě dodávalo faráři slepice.

K tomu, abychom pochopili, jak se kantoři k žákům chovali, resp. jak se měli chovat a čím se měli při vyučování také zabývat, slouží zápis z kroniky z roku 1598, z níž se dochovala zvláštní instrukce rady města, která byla určena školním oficiálům; v ní jim bylo uloženo mimo jiné toto: „*Oficiáles takto se ve škole a při vyučování dítek*

⁸⁵ Tamtéž.

⁸⁶ K tomu srov. STARÝ, V. *Netolice od A po Z*. 1. vyd. Plzeň – Kletř, 1993, s. 21.

⁸⁷ Tamtéž jako u poznámky č. 68.

a při jiné své povinnosti chovati mají: Pan farář, páni inspektore k nim častěji podle usnesení mezi sebou do školy dohlížeti mají a jich napomínati, aby dítky k dobrému a nábožnému vyučování vedeny byly. Pan rektor povolání svého ve škole s pilností aby vykonával a kantorovi v kostele zpívání byl nápomocen. Kantor též ve škole aby rektorovi ku pomoci byl. Též oficiáles nepřikladného zbytečného ožírání toho aby se ve vši bedlivostí, jsouce rozumní mladíci, vystříhali a jestliže by kterýkoliv z nich obou dvou takového čeho se dopustil a na své povolání paměti neměl, po šenkovních domech trejbal, nepřikladně proti Pánu Bohu i dobrým lidem si počínal, tehdy má slušně trestán býti, aby pro takové dočinění, maje naučením jiné z takových nepřikladů vyvozovati a sám, kdyby toto dočinil, v řádném dobrém příkladu aby nebyl, v tom zůstaven býti nemohl a nesmí“⁸⁸. Instrukce je podepsána tehdejším netolickým primátorem Janem Melišem, který podle dochovaných písemností v roce 1558 odkázal na městskou školu 50 kop grošů⁸⁹.

Nejenže ze shora uvedeného výňatku vyplývá, že na netolické škole byli zaměstnání pouze dva lidé, tedy rektor (tedy ředitel) a kantor, ale je jím také potvrzováno, že učitelskou činnost mohli vykonávat pouze muži, a že oba dva byli zřejmě ještě v mladém věku (srov. „*jsouce rozumní mladíci*“). Jejich hlavním úkolem bylo to, aby děti vyučovali všemu dobrému a nábožnému. Oba dva tehdejší školní zaměstnanci byli povinni si také navzájem pomáhat (srov. „... *kantorovi v kostele zpívání byl nápomocen...*“ a „*kantor též ve škole aby rektorovi ku pomoci byl*“). Je také zřejmé, že učitelští úředníci měli jít příkladem nejen pro děti, které vyučovali, ale pro celou obec, a jejich povinností také bylo chovat se slušně a morálně (srov. „... *nepřikladného zbytečného ožírání se vystříhali...*“ a „*nepřikladně proti Pánu Bohu i dobrým lidem si počínal...*“); v opačném případě jim za to hrozil trest, který mohl spočívat až v tom, že by jako kantoři mohli být propuštěni.

O konkrétních jménech tehdejších učitelských oficiálů, tedy těch, kterým byla instrukce určena, se Mašek (1968) nezmiňuje, neboť tato jména již dohledat nelze. Odkazuje pouze na jména rektorů, která jsou uvedena v předchozích odstavcích této práce a o nichž se zmiňuje rektor Bacháček ve svých dopisech, a na osobu rektora netolické školy Valentina Koptidiase Přeštického, který byl rektorem zřejmě ještě před

⁸⁸ MAŠEK, J. *Paměti o školách a učitelích na Prachaticku*. 1. vyd. Prachatice : ONV, 1968, s. 24.

⁸⁹ STARÝ, V. *Netolice od A po Z*. 1. vyd. Plzeň – Kletř, 1993, s. 23.

rokem 1618; v tomto roce se oženil, učitelskou dráhu opustil a stal se městským písařem v Soběslavi.

Dále je doloženo, že v roce 1629 byla netolickým kantorem osoba známá pouze jako Václav a ten byl zřejmě jediným kantorem ve městě, neboť město vyplenil Buquoy a tak se v něm nacházelo jen málo obyvatelstva. Antl (1903) k tomu cituje poznámku z kroniky roku 1624, podle níž „*obec naše nyní v maličkém počtu zůstávající jest*“⁹⁰. K tomu je třeba uvést, že škola byla v letech 1619 – 1625 dokonce uzavřena. Pokud jde o hmotné zabezpečení školního personálu, Mašek (1968) pro zajímavost uvádí, že v roce 1630 měl „*školní oficiál (podučitel) měsíční plat 1 zlatku 16 krejcarů*“⁹¹. Pro srovnání – v tehdejší době bylo podle téhož autora pořízení nového krovu na budovu školy ohodnoceno na 18 zlatých 52 krejcarů. Pokud jde o ceny zboží ve druhé polovině 17. století, např. husa stála 16 krejcarů, slepice 5 krejcarů, kopa vajec 15 krejcarů, loket (asi 60 cm) plátna 3,5 krejcarů, sáh dříví 14 krejcarů; nabízí se další srovnání, a to s týdenní mzdou řemeslníků, kdy např. havířova a tesařova týdenní mzda činila 60 krejcarů, nádeník si týdně vydělal 48 krejcarů a kantor 27 krejcarů⁹².

Je písemně podloženo, že v roce 1647 byl rektorem netolické školy Josiáš Eberle Táborský a jako oficiál pod ním sloužil Václav Skřivan Vlašimský. Od roku 1648 platilo, že „*školní mládenci dostávali obědy na cedulky*“; těmi byli míněni zřejmě žáci školy, kterým byla poskytována strava. Tehdejší kantoři měli nárok na tzv. sobotáles, což byl plat pro učitele nižších škol, který mu vypláceli rodiče žáků; rodiče slabikantů (tedy žáků, kteří se učili slabikovat) mu vypláceli 2 krejcare, rodiče čtenářů (tedy žáků, kteří již uměli číst) mu vypláceli 6 krejcarů a Mašek (1968) uvádí, že muzikanti kantorovi dávali dokonce 6 krejcarů. Sobotáles nebyly jediným kantorovým příjmem, mimo jiné si mohl příjem obstarat za hraní v kostele nebo po hospodách, mohl si vybírat i tzv. posnopné z vesnic, z nichž pocházeli žáci; tak je např. dochováno, že v roce 1650 jeden kantor z okolních vesnic obdržel „*588 snopů žita, 420 snopů pšenice, 438 snopů ječmene a 448 snopů ovsa*“⁹³.

⁹⁰ ANTL, T. *Dějiny města Netolic*. 1. vyd. Netolice : Město Netolice, 1903, s. 54.

⁹¹ Tamtéž.

⁹² Srov. např. PETRÁŇ, Z.; RADOMĚRSKÝ, P. *Encyklopedie české numismatiky*. 1. vyd. Praha : Libri, 1996, s. 56.

⁹³ Tamtéž jako u poznámky č. 74.

Tehdejší kantorovo postavení nebylo takové, jaké jej známe dnes, veřejnými úředníky, tzn. mimo jiné úředníky, kteří jsou vypláceni pravidelně státem, se stali až školskou reformou provedenou v roce 1867. O tom, jak těžké bylo sociální postavení tehdejších kantorů, svědčí také to, že neobvyklé nebylo, pokud si kantor zvyšoval svůj příjem i hraním po hospodách nebo v kostele, jak bylo uvedeno výše, přičemž se stávalo, že dokonce žebřal.

Pokud jde o vyučovací předměty, byly jimi pouze základy čtení, psaní, počítání a církevní zpěv.

Mašek (1968) označuje za zlomový rok v netolickém školství rok 1678, kdy kníže Eggenberg vydal tzv. zvláštní rezoluci, v níž zakázal magistrátu obsazovat učitelská místa. Právě tato Eggenbergova rezoluce znamená podle Maška (1968) „*konec prvního období vývoje školství v Netolicích*“ a je podle něho jisté, že „*v této době dozněl i systém partikulární školy, která spadá pod řízení vrchnosti a církve a stává se venkovskou školou farní*“⁹⁴.

3.1.2 Farní (později obecná) škola

Na partikulární školu navázala škola farní, nadřazeným orgánem však již nebyla pražská univerzita, ale knížecí vrchnost, která byla oprávněna jmenovat kantory, a také církevní instituce, které farní školu dozorovaly. V jakém okamžiku skončila škola partikulární a změnila se na školu farní, nelze z dochovaných písemností zjistit, je však nepochybné, že k tomu muselo dojít někdy v průběhu 18. století, protože z některých listin, jejichž obsah je uveden níže, jsou patrné např. žádosti o místo kantora apod. Jako o partikulární (městské) škole se o ní však zmiňují jak listiny pocházející z netolického archivu, tak také autoři, kteří z něho čerpali, a kteří jsou citováni v této práci.

Z archivu města Netolic se dochovala řada jmen kantorů farní školy, jako např. Racek, Holý, Miškovský, Skála, Honzíček, Hyeden apod. Je dochováno, že dne 20.12.1711 o místa kantora na farní škole v Netolicích požádal jistý Jan Josef Jakobe, funkci pomocného kantora tehdy vykonával Matěj Praxel, který nastoupil místo již výše zmiňovaného Heydena, který „*neumí žádné muziky a vzdor napomínání se zlepšiti*

⁹⁴ Tamtéž jako u poznámky č. 74.

*nechce*⁹⁵. Působení Jakobeho, který nakonec místo kantora získal, v netolické farní škole byl ukončen v roce 1716, kdy byl propuštěn pro neschopnost. Podle archivních zdrojů tomu předcházely značné potyčky s jeho adstantem Václavem Šmahou, tedy jakýmsi pomocníkem či asistentem, a také s měšťany, kterým si Jakobe stěžoval, že „*mu muzikanti nechtějí chodit na kůr, Kaňka a Mokrý mu nadávají a jej veřejně tupí, a proto prosí o ochranu*“⁹⁶. Je otázkou, kdo byly osoby jmenované jako Kaňka a Mokrý, mohlo jít o žáky, ale také mohlo jít o rodiče žáků, tedy měšťany, jak vyplývá z archivu, že Jakobe měl problémy také s měšťany.

V období, kdy na netolické farní škole působil Jakobe, byla škola trojtřídní. Zvláštní instrukce rady města z roku 1598, jejíž obsah je citován na straně 34 této práce, byla doplněna v roce 1737 latinskými dodatky, mimo jiné ukládala, aby „*kantor složil v ruce děkana vyznání víry, aby v době odpočinku s nikým ve škole nepobýval, nýbrž ve svém soukromém bytu dleti má, aby se snad mládeži neopatrným, méně počestným slovem nedalo pohoršení, leč by to byla osoba vznešenější, od které se více takového nedá očekávat*“⁹⁷.

Z archivu, resp. z knih, které z městského archivu čerpají, byli vyjmenováni další kantoři, kteří na farní škole působili; byli to např. Mladík, Nadýmač, Hledík, Lešetický a také známý Jan Antonín Ortner ze Lhenic, kterého následně nahradil – opět kvůli sporům s měšťany a magistrátem – jistý Lakmaier.

Mašek (1968) uvádí, že v roce 1770 do školy chodilo 193 šestiletých dětí, 114 dětí v rozpětí 7 až 8 let, dále 113 dětí do 10 let a 102 dětí do 12 let, tedy celkem 522 dětí, z nichž 21 dětí se učilo také latinsky. Začátek vyučování byl stanoven na poměrně brzkých 7 hodin, dopolední vyučování probíhalo do 11 hodin, žáci však měli také odpolední vyučování, a to od 13 hodin do 17 hodin. Okolností, která výrazným způsobem zasáhla do takto stanovené doby vyučování, která nepochybně byla pro žáky náročná, byl patent z roku 1779, kterým byla nařízena normální výuka. Vzhledem k této skutečnosti si musíme uvědomit historickou souvislost, tj. kdo v té době v českých zemích vládl. Byla to Marie Terezie a její vládu bychom ve školském směru mohli považovat za vládu poměrně osvícenskou a pragmatickou, panovnice byla zastánkyní

⁹⁵ Tamtéž, s. 31.

⁹⁶ Tamtéž.

⁹⁷ Tamtéž.

povinné školní docházky (ač ta za její vlády nebyla uzákoněna) a přístupu ke vzdělání všech vrstev obyvatelstva.

Poté, co byl v roce 1779 vydán shora zmíněný patent, požádala netolická městská rada rektora vodňanských škol, aby netolickou farní školu prohlédl a učinil návrhy, jak by takové „normální vyučování“ mělo probíhat. Dne 5.4.1779 byla dokonce ustavena městskou radou komise, která měla zpracovat podklady pro stavbu nové školy, k realizaci návrhů, pokud nějaké byly, však nedošlo. V roce 1787 však městská rada požádala, aby byla dosavadní stará školní budova rozšířena, protože již (zřejmě) kapacitně nestačila. Z dnešního pohledu je možná zvláštní a úsměvná snaha netolické městské rady, aby peníze na rozšíření školní budovy byly použity z tzv. Vaňkovské nadace; úsměvná je snaha potud, že peníze v této nadaci měly sloužit primárně pro tzv. Mariacellské poutníky, proto tyto peníze nebyly použity.

K významu výuky na obecných školách můžeme říci, že např. na základě Nařízení zemského gubernia z roku 1778 nesměl žádný mistr přijmout do učení hochu, který by se nevykázal tím, že „*pravidelné vyučování s úspěchem vychodil*“, v roce 1786 pak byl vydán v tomto směru i dvorský dekret, který stanovil, že „*žádný řemeslník nesmí přijmout učedníka, který nechodil alespoň dva roky do školy (s výjimkou cizozemských pekařských učedníků starších 12 let)*“⁹⁸.

Již výše jmenovaný Jan Ortner byl nepochybně rektorem netolické farní školy, z dochovaných listin totiž vyplývá, že v roce 1789 se tohoto místa vzdal a stal se tzv. městským důchodním, jehož bychom mohli dnes považovat za jakéhosi správce, pokladníka či hospodářského úředníka, který vybíral peněžní platby a berně (daně), vedl evidenci a prováděl výplatu peněz. V té době bylo také povinností kantora, aby uměl jak český, tak německý jazyk. V roce 1797 byl kantorem na farní škole jistý Václav Kučera, který v roce 1791 vedl s městskou radou spor o byt, protože „*se nedostávalo potřebných místností ve škole, kde byly pouze tři světnice*“⁹⁹.

Úsilí o výstavbu nové školy bylo realizováno v roce 1795, v průběhu stavby byli žáci vyučováni v kasárnách. Budova této školy, která se nacházela poblíž kostela

⁹⁸ Srov. MORKES, F. 230. *výročí Všeobecného školního řádu*. [online]. ucitelskenoviny.cz, č. 33/2004, datum neuveden [cit. 13-10-14]. Dostupné na <http://www.ucitelskenoviny.cz/?archiv&clanek=4731>.

⁹⁹ Tamtéž, s. 32.

Nanebevzetí Panny Marie, sloužila svému účelu až do roku 1863, kdy byla na stejném místě postavena nová škola; ta byla vysvěcena dne 7.10.1863.

Je také doloženo, že v Netolicích v té době, resp. kolem roku 1800 do školy chodily i dívky; učily se zde však pouze ručním pracím a jejich učitelkou byla Rosalie Sluková. Podle Starého (1993) v roce 1790 navštěvovalo netolickou školu celkem 173 dětí, z toho 93 chlapců a 80 dívek¹⁰⁰. V revolučním roce 1848 učil na netolické farní škole Dominik Kočí, který vykonával zároveň funkci jejího ředitele. V té době byla vlastně postavena druhá budova školy, která tu původní nahradila v roce 1795. O tom, jak tehdejší farní škola v době ředitele Kočího vypadala, si můžeme udělat představu ze vzpomínek, které byly zveřejněny v roce 1929 ve vlastivědném časopise Zlatá stezka, v nichž se mimo jiné píše, že *„stála mezi děkanstvím a kostelem, v pozadí. Byla to chatrná jednopatrová budova s vchodem uprostřed průčelí. Vlevo byl byt starého pana učitele, vpravo učební síň; v patře, kam se vystupovalo po sešlých dřevěných schodech, byly dvě učební síně. Dvě třídy byly v bývalých kasárnách veliké, bývalé cimry pro vojsko. Byly v patře při pavlači, na kterou se vystupovalo po širokých dřevěných schodech z nádvoří. Také u Pláničků na rohu náměstí byly prozatímne umístěny učebny. Po rozboření staré školy bydlel učitel Kočí, výborný hudebník a učitel, v pěkném nárožním křídle, v prostorném bytě, v němž občas zdarma poskytoval útulek předním dámám divadelních společností, jež občas do Netolic zavítaly“*¹⁰¹.

O trestání neposlušných žáků se autor vzpomínek, jistý F. A. Borovský zmiňuje takto: *„Ve škole se trestalo metlou, na niž přespolní žáci donášeli březové větve. Delikventa vyplácel obecní policajt, za přítomnosti školního dozorce a katechety. Tabule se spustila až k zemi, za ní stála nízká židle pro delikventa – sansculotta – to asi znamená, že měl staženy kalhoty, žáci a žákyně museli pod lavice a policajt počítal a sázel metlou za velkého nářku potrefeného i všech dětí“*¹⁰². Z tohoto je nepochybné, že trestání neprobíhalo samo sebou a že mělo jistý nádech oficiality. Účast katechety zřejmě měla „delikventovi“ zaručit jakousi formu boží účasti při výkonu trestu. Zajímavé také je, že materiál pro výrobu metly si žáci, ti přespolní, donášeli v průběhu školního roku sami.

¹⁰⁰ STARÝ, V. *Netolice od A po Z*. 1. vyd. Plzeň – Kletř, 1993, s. 23; autor na tom samém místě uvádí, že celkový rozpočet na novou školu, postavenou v roce 1795, dosáhl částky 2.461 zl. 56 kr. s tím, že na jaře shora uvedeného roku byla stará škola zbořena a již na podzim byla postavena škola nová.

¹⁰¹ Tamtéž.

¹⁰² Tamtéž.

O předmětech, které byly na partikulární škole vyučovány, se z archivu nelze mnoho dozvědět. Nicméně je nepochybné, že byly vyučovány ty, které se vyučovaly na všech tehdejších školách, tzn. základní předměty, jako byly čtení, psaní, počítání, náboženství, starší žáci byli zřejmě vyučováni také německému jazyku, který byl tehdy povinným jazykem. V roce 1848 byla netolická škola trojtřídní, tj. stejná jako za kantora Jakobeho ve 40. létech 18. století.

Dochovalo se jméno nejen jejího ředitele (Dominika Kočího), o něm se zmiňuje také např. Theodor Antl¹⁰³, ale také podučitelů, a to od roku 1848 až do roku 1872, resp. do roku 1878, kdy byla tato škola nahrazena školou dívčí (viz dále). Funkční období podučitelů bylo zpravidla dvouleté a zpravidla fungovali dva podučitelé, např. od roku 1848 do roku 1850 byli podučiteli Leopold Farář a František Seyk, od roku 1851 do roku 1852 jimi byli Jan Čapek a Čeněk Weissfeit. Z listin opatřených v městském archivu, zejména z publikace *Z dějin města Netolic* od Theodora Antla, vyplývá, že v roce 1855 přibyla ke třem třídám třída čtvrtá, v té době byli podučiteli Vojtěch Houska a Jan Sarauer. Vzhledem k tomu, že byly třídy rozšířeny na čtyři, působilo na netolické škole také více podučitelů, např. od roku 1856 to byli tři podučitelé Vojtěch Houska, Jan Sarauer a Karel Bláha.

V roce 1853 byla zřízena tzv. expozitura netolické školy pro obce Hrbov a Žitná, v roce 1858, kdy byli podučiteli Josef Hora, Jan Sarauer a Karel Bláha, byly vytvořeny expozitury v obcích Dolní Chrášťany a Lužice. Seznam podučitelů také odkazuje na rok 1863 a datum 7. října tohoto roku, kdy byla vysvěcena chlapecká škola stojící vedle děkanského kostela; o tomto bylo zmíněno také na straně 38 této práce. V roce 1869 byla škola rozšířena o další třídu, takže v ní bylo celkem pět tříd; došlo také ke zvýšení počtu podučitelů na čtyři, např. v období let 1869 až 1870 jimi byli Cipín, Schneider, Loško a Vobořil, přičemž Schneider se pak v roce 1871 stal učitelem.

Právě ve druhé polovině 19. století zaznamenalo netolické školství zásadní změny a rozkvět. Vývoj probíhal poměrně rychle, např. v roce 1874 (ke dni 1.10.1874) byla otevřena měšťanská škola a v roce 1878 (ke dni 16.9.1878) dívčí obecná škola. Z dochovaných písemností, jak na ně upozorňuje také Mašek (1968), je však zřejmé, že

¹⁰³ ANTL, T. *Dějiny města Netolic*. 1. vyd. Netolice : Město Netolice, 1903, s. 86 – 88.

partikulární škola fungovala ještě v roce 1862, přičemž do roku 1872 byly vedeny třídní knihy a výkazy zvlášť pro partikulární (městskou) školu a zvlášť pro školu národní¹⁰⁴.

U letopočtu 1874 je v archivním materiálu (a zmiňuje se o tom také Starý, 1993) uvedeno¹⁰⁵, že v tomto roce byla otevřena pobočka školy pro dívky při 5. třídě, a učitelem zde byl pan Anderle. V létech 1875 až 1876 byli na chlapecké škole učitelé Štětka, Schneider, Břečka a Zdeněk, přičemž Anderle učiteloval v dívčí třídě, v roce 1877 došlo k otevření pobočky pro dívky při 4. třídě. Vůbec poprvé se u letopočtů 1877 až 1878 objevují dvě ženská jména, a to jména učitelek, které působily na dívčí pobočce; byly to Barbora Křováčková a Vilemína Krupičková. Z archivu je dále zřejmé, že dne 16.9.1878 byla otevřena samostatná pětitřídní dívčí škola, jejímž správcem byl jmenován dosavadní správce smíšené městské školy, již výše zmíněný Dominik Kočí, který tedy spravoval jak školu dívčí, tak školu chlapeckou, a to až do září 1879. V této souvislosti a pouze na okraj a na závěr této kapitoly je třeba se zmínit o výnosu ze dne 2.9.1879, kterým byla chlapecká partikulární (městská) škola spojena s chlapeckou měšťanskou školou, která byla zřízena v roce 1874.

Z archivního materiálu, a to z Přehledu o učitelstvu a obsazení českých škol ve vybraných letech 1790 až 1798, 1882, 1900, 1923 a 1934, vyplývá, že v období od roku 1790 do roku 1798, kdy v Netolicích byla jednotřídka, byl učitelem Václav Kučera. Úřední řeči ve škole byla čeština, němčina byla nepovinným předmětem.

Z hlavní matriky obecné školy z let 1873 až 1878¹⁰⁶, fotografie jejích desek je umístěna v přílohové části této práce pod obrázkem č. 4, lze mimo jiné zjistit, jaká byla stupnice známek. Žáci se hodnotili podle svého chování, docházky, učení a toho, zda prospěli či nikoliv. Byly čtyři stupně známek pro všechna tato kritéria. Žák se mohl chovat výborně (1), chvalitebně (2), dobře (3) nebo nehodně (4), chodit do školy a učit se mohl velmi pilně (1), pilně (2), méně pilně (3) nebo nedbale (4) a prospěl buď velmi dobře (1), nebo dobře (2), či dostatečně (3) anebo nedostatečně (4). Pro žáky byla vedena tzv. zlatá kniha, jinak řečeno kniha pochvaly, do níž byla zapisována jména žáků, kteří se chovali mravně a měli dobré výsledky ve škole.

¹⁰⁴ MAŠEK, J. *Paměti o školách a učitelích na Prachaticku*. 1. vyd. Prachatice : ONV, 1968, s. 33.

¹⁰⁵ STARÝ, V. *Netolice od A po Z*. 1. vyd. Plzeň – Kletr, 1993, str. 32, a také *Kronika Měšťanská škola dívčí Netolice 1908 – 1948. Školní kronika 1909 – 1924*. SOkA Prachatice, sign. 406/280.

¹⁰⁶ *Kronika Obecná škola smíšená Netolice, 1795 – 1878. Hlavní matrika obecné školy v Netolicích od roku 1873 do roku 1878*. SOkA, sign. 429/305.

Matriční kniha obsahovala jména a příjmení žáků, jejich data a místa narození, náboženství, bydliště jejich a bydliště jejich otce. Základními předměty byly počty, čtení, psaní, kreslení, zpěv a náboženství. Ve 3. a 4. třídě se žáci učili také zeměpisu, dějepisu, mluvnici a pravopisu a přírodopisu. Někteří žáci prospívali se samými jedničkami, někteří žáci nejsou klasifikováni vůbec a u některých je poznámka, že do školy prostě nechodili.

Každoročně byl pořizován tzv. „*popis všech ku škole schopných dítek školy netolicke*“¹⁰⁷; byla to kniha, v níž byli vyjmenováni rodiče těchto dětí (byla tam uvedena jejich jména a příjmení), jméno jejich dítěte, poznámka, kolik mají rodiče dětí (z toho kolik chlapců a kolik dívek) a v jakém věku tyto děti jsou. U každého rodiče byl ještě poznamenán jejich stav (např. zda šlo o měšťana, domkáře, sluhu apod.).

Dochoval se Výkaz návštěvy a prospěchu žáků a žákyň první třídy obecné školy v Netolicích ve školním roce 1877 až 1878¹⁰⁸ (což byl poslední školní rok, kdy se dívky učily spolu s chlapci). Je v něm založena mimo jiné tabulky se stupnicí známek, přičemž známky byly od 1 do 4, vyjma chování, kde mohla být uložena 1, 2 nebo 3. Hodnotila se docházka, a to tak, že žák či žákyně mohli chodit velmi pilně, pilně, nedosti pilně nebo nedbale, to, jak se učili, přičemž nejlepší byl stupeň tuze velice, poté byl stupeň velice, po něm dostatečně a nedostatečně, prospět mohli velmi dobře, dobře, prostředně, nedostatečně. Jejich chování bylo hodnoceno jako „*zcela náležitě*“, „*náležitě*“ a tím nejhorším možným ohodnocením bylo „*nedosti pořádně*“. Ve výkazu se uvádělo žákovo jméno a příjmení, údaj o tom, kdy začal chodit do školy, jeho stáří a rodiště, náboženství a jméno, stav a obydlí otcovo aneb poručníka a stravovatele.

Na konci školního roku žáci obdrželi tzv. školní zprávu, kde byla známkou ohodnocena jejich výuka v jednotlivých předmětech a uveden počet zameškaných hodin. Zprávu podepisoval řídicí učitel a třídní učitel a také samotný žák.

Zmiňme se ještě o tom, jak probíhala výuka náboženství; jak bylo řečeno v předchozí části této práce, teprve na základě Hasnerovy reformy v roce 1869 to byla církev, kdo byl zodpovědný za jeho výuku. V první polovině 19. století to byl učitel, kdo byl povinen sledovat, jak katecheta vede vyučování, a utvrzovat žáky v tom, co je

¹⁰⁷ Tamtéž.

¹⁰⁸ Tamtéž.

učil. Před vyučováním nebo po jeho skončení žáci chodili povinně na mši svatou, a to každý den, s výjimkou všedních dnů, kdy byla tuhá zima, nadto byl učitel povinen zajistit, aby děti nestály na chladné dlažbě kostela, ale mohly si sednout. Někteří autoři v souvislosti s výukou náboženství upozorňují na to, že jeho výuka na školách (zejména na pražských školách ve 40. a 50. letech 19. století) byla povrchní a vlažná, katecheti často měnili rozvrhy hodin nebo dokonce přenechávali svoji výuku učitelům, učitelé sami pak nebyli při výuce náboženství přítomní a katechety nesledovali tak, jak měli uloženo, a s žáky nic neopakovali¹⁰⁹. Nutno podotknout, že z archivu této školy nebylo zjištěno, že by s výukou náboženství nebo s vyučujícím katechetou či učitelem byly nějaké problémy.

3.1.3 Měšťanská škola - chlapecká

Z archivu města Netolic, který zpracovával PhDr. Starý, jenž je zároveň autorem publikací, z nichž tato práce hojně čerpá poměrně podrobné informace, se dozvídáme, že výnosem Zemské školní rady č. 16098 ze dne 19.8.1874 byla v Netolicích otevřena měšťanská škola chlapecká. Zpočátku byla zřejmě pouze jednotřídkou, druhá třída byla připojena následujícího roku a třetí třída v roce 1876. Pro srovnání můžeme uvést, jak rostl počet netolických obyvatel od roku 1850 a jak postupně po roce 1880 klesal; jestliže v roce 1870 bylo v Netolicích 380 domů a žilo v nich 2.638 obyvatel, pak v roce 1880 to bylo již 408 domů a 2.964 obyvatel, naproti tomu v roce 1900 bylo v Netolicích 400 domů a žilo v nich 2.716 obyvatel. PhDr. Starý jako příčinu tohoto poklesu, který nebyl zastaven ani okamžikem vypuknutí první světové války v roce 1914, vidí v nedostatku pracovních příležitostí a odchodu části obyvatelstva na sezónní práce do zahraničí¹¹⁰.

Dochovalo se poměrně velké množství listinných materiálů, ze kterých je možné zjistit, jaké osoby vykonávaly funkci ředitele a učitelů. Podle dochovaných materiálů byl prvním ředitelem této školy Martin Sedlák, který dříve vyučoval na německé měšťanské škole v Chomutově, a učitelem byl Leopold Stocký, který školu řídil až do 1.12.1874, kdy do ní nastoupil do funkce ředitele právě Martin Sedlák. Když byla

¹⁰⁹ Srov. MOROKES, F. *Historie českého církevního školství*. [online] skolstvi.cirkev.cz, 00-11-07 [cit. 13-10-14]. Dostupný na <http://www.skolstvi.cirkev.cz/Dokumenty>.

¹¹⁰ *Kronika Archiv města Netolice 1495 – 1945 (1964)*. Archiv města Netolice. SOkA Prachatice, sign. 32/637, a k tomu také TRAJEROVÁ, J. *Netolice : sborník příspěvků k dějinám města a muzea*. 1. vyd. Netolice : Městské muzeum, 1979, s. 26.

v roce 1875 otevřena také druhá třída, byl učitelem jmenován Leopold Šerý, v roce 1876 v souvislosti se zřízením třetí třídy byl učitelem ustanoven Ladislav Richter. Martin Sedlák ve své kariéře pokračoval v roce 1879, kdy byl jmenován okresním školním inspektorem pro obvod Písek; místo něho na ředitelské místo nastoupil Leopold Šerý a na místo učitele byl jmenován Hynek Kozák (ten odešel koncem školního roku 1894 až 1895 na všeobecnou řemeslnickou školu v Litomyšli).

V průběhu dalšího desetiletí školu opustil učitel Richter, který přestoupil do měšťanské školy v Jaroměři, to se událo v roce 1888, a v roce 1889 odešel, shodou okolností také do Jaroměře, učitele Leopold Stocký; jeho nástupcem byl jmenován Rudolf Hampl. V roce 1890 se na místo ředitele netolické měšťanské školy vrátil Martin Sedlák (podle listin se vrátil z rodinných důvodů), který byl zproštěn funkce okresního školního inspektora. V ředitelské funkci setrval až do roku 1894, kdy zemřel. Jeho nástupcem se poté stal Leopold Šerý, který jej zastoupil již jednou, a to v roce 1879. Rudolf Hampl, o němž bylo zmíněno výše, se později, v roce 1902 měšťanskou školu opustil a nastoupil do funkce ředitele měšťanské chlapecké školy ve Vlachově Březí.

Shodou okolností dva ředitelé netolické měšťanské chlapecké školy vykonávali ředitelskou funkci také na průmyslové pokračovací škole, která byla otevřena v roce 1893.

Z archivu, a to přehledu o učitelstvu a obsazení českých škol ve vybraných létech 1790 až 1798, 1882, 1900, 1923 a 1934, přičemž o tomto materiálu je již zmíněno výše, vyplývají také předměty, které shora jmenovaní učitelé na škole vyučovali. U roku 1882, kdy v Netolických existovaly fakticky tři druhy škol, a to měšťanská chlapecká, obecná chlapecká a obecná dívčí, vyučoval Leopold Šerý gramatiku, Leopold Stocký přírodovědu Ladislav Richter technické předměty, stejně jako Hynek Kozák, který je v archivu uveden jako „pomocný technik“.

V roce 1900 existovaly v tzv. soudním okrese Netolice jednak shora zmíněné školy, a jednak také školy v obcích, které se v okrese nacházely, např. ve Velkém Boru, Němčicích, Vitějovicích, Žernovicích apod. Učitelé na měšťanské chlapecké škole v Netolicích v tomto roce byli Leopold Šerý, Rudolf Hampl, Leopold Stocký, Hynek Kozák a nově Augustin Fleischmann, který vyučoval gramatiku.

O tom, že zřízení měšťanské školy nebylo jednoduché, svědčí kronika pozdějšího ředitele obecné dívčí školy Aloise Štětky. V prachatickém archivu se tato kronika dochovala. Alois Štětka se v ní mimo jiné zmiňuje nejen o obecní dívčí škole, jejímž byl ředitelem, ale také o samotných začátcích měšťanské chlapecké školy. Začal ji vést v roce 1881, tedy rok poté, co ve funkci nahradil Dominika Kočího. Na první stránce kroniky se píše, že dne 3.7.1873 předložila místní školní rada netolická následující žádost k c.k. okresní školní radě v Prachaticích: *„Dítky zdejších obyvatelů musejí k dalšímu vzdělání k jakémukoliv cíli vzdálené školy budějovické, krumlovské neb pisecké navštěvovati a tím spojené výlohy navštěvování dovolují jenom dítkám zámožné třídy; dítky chudých rodičů větším dílem věnují se řemeslům bez vědomostí, kterým se na občanských školách učí. Přání celého obyvatelstva jest, aby se ku všeobecnému vzdělání lidu ve zdejších městě zřídila občanská škola“*¹¹¹. Netolická místní školní rada tohoto roku požádala buď o povolení zřídit občanskou školu, nebo alespoň oddělit chlapce a dívky; argumentuje tím, že z celkového počtu 688 žáků je 345 chlapců a 343 dívek. Nízkým počtem učitelů také svoji žádost netolická školní rada odůvodnila s tím, že by fakticky bylo potřeba osm učitelů.

Z kroniky dále vyplývá, že netolická školní rada musela svou žádost opakovat, a to dne 14.11.1873, kdy požádala buď o zřízení měšťanské školy, nebo oddělení alespoň dvou tříd dívek od chlapeckých tříd. Zemská školní rada se vyjádřila výnosem č. 22747 ze dne 31.1.1874, jejíž opis lze najít ve shora zmíněné kronice; zemská školní rada vrátila žádost netolické místní školní rady k vyjádření okresní školní radě, aby navrhla, jak se třídy vlastně mají rozdělit s tím, že každopádně by měly být – pokud jde o pohlaví dětí – rozděleny 4. a 5. třída. Dále se měla okresní školní rada vyjádřit k tomu, jak by mělo vypadat faktické rozmístění tříd, a zjistit, zda přípravné místnosti vyhovují učitelům. Zemská školní rada také navrhla projednat se školní obcí, zda by nebylo výhodnější dle přání netolických obyvatel zřídit v Netolicích školu měšťanskou anebo aby později byla zřízena samostatná dívčí škola pod zvláštním správcem.

Dne 19.8.1874 byl vydán pražským místodržitelem přípis, který adresoval c.k. okresní školní radě v Prachaticích, v němž uváděl, že *„c.k. zemská školní rada povolila na svém zasedání 11. t.m., aby v městě Netolicích zařizena byla samostatná trojtřídní občanská škola, dále aby konečně při 4. a 5. třídě tamní obecné školy počínajíc*

¹¹¹ Kronika *Měšťanská škola chlapecká Netolice 1874 - 1975. Kronika obecné dívčí školy v Netolicích založená roku 1881*. SOKA Prachatice, sign. 405/279.

1.10.1874 zařízeny byly parallelky pro děvčata a obsadily se učitelskými silami ženského pohlaví, jejichž povinností bude též ženským pracím a nauce v domácím hospodářství vyučovati“.

Alois Štětka v kronice dále píše, že prakticky ihned po doručení tohoto přípisu byl vypsán konkurz na dvě místa učitelek, ale „žádná síla ženského pohlaví se nepřihlásila“. Vzhledem k tomu proto vyučování probíhalo i nadále společně. Poté byl vypsán druhý konkurz, ale ani podruhé se žádná žena nepřihlásila. Proto okresní školní rada přijala opatření, že v 5. třídě, která byla dívčí, vyučoval muž, a to Jan Anderle, jehož označoval jako „zkušeného a dovedného učitele“. Tomuto učiteli byl také zvýšen plat, a to na 350 zl. Vyučováním ženských ručních prací byla pověřena slečna Marie Borovská, a to v odpoledních hodinách ve středu a v sobotu za výplatu ve výši 200 zl. Jak dále uvádí Alois Štětka, „zbavila se vyučování ženských ručních pracích Marie Borovská“ koncem školního roku 1875. Na její místo nastoupila počátkem školního roku 1876 slečna Alžběta Stekbaurová. Její plat byl o něco nižší než plat slečny Borovské, a to pouze ve výši 100 zl., nicméně netolická rada jí vyplácela ještě 50 zl. Slečna Stekbaurová, jak uvádí Alois Štětka, „zakoupila šicí stroj, který ochotně propůjčila k vyučování šití ve škole“.

Ani do konce školního roku 1875 se žádné ženy o učitelská místa v dívčí paralelce nepřihlásily, byly tzv. z úřední povinnosti zemským školním inspektorem na počátku školního roku 1876 poslány dvě podučitelky, a to slečna Běta Křiváčková a slečna Vilemína Krupičková. Jejich výplata (tzv. služné) bylo stanovena na ročních 400 zl. Běta Křiváčková v roce 1878 úspěšně absolvovala zkoušky a stala se učitelkou, v důsledku toho získala „místo prozatímně udělené definitivně přiřknuto bylo“.

Prostory pro dívčí paralelní třídy byly vytvořeny v obecním domě na náměstí za nájemné 120 zl., zřejmě ročně, neboť ve školní budově nebylo místo.

Dochovala se také matrika měšťanské školy v Netolicích, která byla vedena od roku 1874 do 1885¹¹². Ve výkazech byla uvedena samozřejmě jméno a příjmení jednotlivých žáků, jejich data narození, bydliště, náboženství. Důležitým údajem byl také údaj o jméně, stavu a obydlí otcově anebo poručníka, do poznámky se vypisovalo,

¹¹² Kronika Měšťanská škola chlapecká Netolice 1874 - 1975. Kronika obecné dívčí školy v Netolicích založená roku 1881. SOKA Prachatice, sign. 405/279.

zda je otec nebo opatrovník osvobozen od placení školného, anebo zda jej platí anebo zda má stipendium. Rodiče, resp. otec či opatrovník některých žáků byl od placení školného osvobozen; Dochoval se dopis jistého Františka Píchy, obuvníka z Netolic, nedatovaný, který adresuje Slavné místní školní radě v Netolicích a kterou žádá o „sproštění školního platu za dceru mou Augustinu Píchovou, narozenou v roce 1901 ve Vídni. Doufám, že slavná místní školní rada mé žádosti vyhoví, neb žádného majetku nemám, jsem vdovcem, řemeslník, pouze na sebe odkázán“¹¹³. Zda bylo obuvníkovvi Píchovi vyhověno, se v archivu nepodařilo dohledat. Z archivních listin však vyplývá, že takové žádosti nebyly ojedinělé; žádosti byly zpravidla odůvodněny těžkou životní situací, početnou (mnohdy i osmičlennou) rodinou, úmrtím otce dítěte ve válce či ekonomickou krizí.

V další části výkaz obsahoval samotné údaje o prospěchu žáka, přičemž se hodnotilo také jeho chování, docházka, mravné chování a pilnost.

V 1. třídě měšťanské školy se vyučovalo náboženství, zeměpis a dějepis, přírodopis, přírodopyt, aritmetika, měřictví a měřické rýsování, kreslení od ruky, psaní, zpěv, tělocvik a příp. nepovinný německý jazyk. Tyto předměty se vyučovalo i ve 2. a 3. třídě.

Archivní materiál měšťanské chlapecké školy je zpracován od roku 1874 až do roku 1975, pro potřeby této práce však je zpracován pouze ten, který se týká jejího vzniku a následujících let do počátku druhé světové války.

Právě z roku 1928 se dochovaly listiny, které bychom dnes mohli označit jako veřejnou zakázku. Dne 18.10.1928 Městský úřad v Netolicích všechny místní truhláře vyzval, aby zhotovili a dodali potřebný nábytek pro čtvrtý ročník měšťanské chlapecké školy s tím, že nabídky mají být městskému úřadu doručeny do 23.10.1928 do 12. hodiny polední. V této souvislosti se dochovaly oferty dvou netolických truhlářů, kteří nabídli zhotovení 10 lavic, 30 židliček, jedné katedry, jedné větší skříně a jedné učitelské židle, a to za 2.365,- Kč, resp. za 3.760,- Kč. Oba dva zároveň přislíbili, že nábytek bude vyroben ze zdravého suchého dříví, důkladně zpracován a 3x natřen.

¹¹³ Tamtéž.

K dispozici je v archivu k nahlédnutí také listina – dopis ze dne 9.5.1930 adresovaný ředitelem měšťanské chlapecké školy (která měla společnou správu s obecnou chlapeckou školou) městské radě v Netolicích jako tzv. vydržovatelce školy, jímž žádá o pořízení psacího stroje s odůvodněním, že „*psaní strojem je zavedeno jako učebný předmět, pro něž se užívá staršího stroje, který jest však vlastnictvím jednak Okresního osvětového sboru a lidové školy hospodářské. Pro 24 žáky jeden stroj naprosto nestačí*“. Ředitel navrhuje zakoupit „*obehraný, ale zachovalý psací stroj*“ v ceně kolem 1.500,- Kč, když nový by stál 3.500,- Kč.

3.1.4 Obecná škola – dívčí

Samostatná obecná dívčí škola byla zřízena ke dni 16.9.1878 a byla to rovnou škola pětiletá. Umístěna byla v budově poblíž radnice na náměstí č.p. 1. Byla tedy fakticky třetí školou, která byla v Netolicích zřízena. Ředitelem této školy byl Dominik Kočí, který byl zároveň ředitelem obecné chlapecké školy. Ve funkci skončil svou smrtí v roce 1880. Na jeho místo nastoupil Alois Štětka, který do té doby byl učitelem na obecné chlapecké škole.

Zřízení samostatné obecné školy dívčí mělo zásadní význam pro postavení dívek na školách; jak je uvedeno výše, byly tzv. pobočky pro dívky otevřeny při obecné chlapecké škole v roce 1874, resp. v roce 1877, takže zřízení samostatné školy pro dívky bylo jen logickým vyústěním tohoto vývoje.

O vývoji a o tom, jak tehdejší škola fungovala, svědčí také kronika Aloise Štětky, o níž je zmíněno již výše¹¹⁴. Ten mimo jiné v kronice píše, že v roce 1878 byla zřízena samostatná obecná dívčí škola, jejímž ředitelem byl původně Dominik Kočí. Na škole vyučovala mimo jiné také Bětta Křiváčková, která vyučovala již v paralelních třídách v dobách, kdy samostatná dívčí škola neexistovala; jmenovaná se v roce 1879 vzdala učitelské služby, a to z důvodu, že se provdala (překvapivě za učitele). Na její místo nastoupila slečna Kučerová a místo podučitelky obsadila slečně Novotná, která předtím působila ve Lhencích.

Na stránkách kroniky se Alois Štětka zmiňuje také o datu 14.5.1880, kdy o půl jedné odpoledne zemřel ředitel Dominik Kočí. Popisuje také částečně jeho život s tím,

¹¹⁴ Kronika *Obecná škola dívčí Netolice 1878 – 1941*. Kronika 1881 – 1937. SOKA Prachatice, sign. 1/1.

že se narodil v roce 1814 ve Strunkovicích, kde byl jeho otec učitelem. O osobnosti Dominika Kočího si můžeme vytvořit dojem na základě Štětka popsané charakteristiky. Charakterizuje jej totiž mimo jiné takto: „*Coby učitel byl zesnulý horlivý a neúnavný, milerád zaváděl každou pěknou novotu, kterou lze vidět. Co řídící byl ku svým kolegům mnohem mladším vždy laskavým upřímným rádcem, přítelem vždy věrným a společenským. Co občan byl vlasteneckého smýšlení, vždy ku každému přívětivý a upřímný národovec, který i veřejně ve prospěch vlasti a národu své smýšlení projevoval*“¹¹⁵. Jeho pohřbu se podle kroniky zúčastnil prakticky každý obyvatel.

Z kroniky je dále zřejmé, že školní rok tehdy končil 31. července „*božími službami a výletem*“ a její autor se dále zmiňuje fakticky pouze o zkoušce z náboženství, která probíhala vždy nějakého dne v červenci, např. v roce 1882 to bylo 11. července, v roce 1883 proběhla téhož dne apod. Např. školní rok 1884 započal dne 16. září.

Z archivu lze také zjistit, že např. v roce 1885 na škole působila Běta Krupičková, která vyučovala ve 4. třídě, nově byly přijaty dvě učitelky, a to Teresie Přečková, která předtím působila ve zdíkovské škole a nyní vyučovala 3. třídu, a Marie Kroupová, která vyučovala 5. třídu. Ta své povolání ze zdravotních důvodů ukončila v roce 1887, proto od té doby se vyučovalo pouze ve čtyřech třídách. Ještě téhož roku ji však nahradila Anna Procházková, zkušená učitelka z Písku.

Dne 24. a 25.7. ve školním roce 1885 se vykonávaly závěrečné zkoušky, podle autora kroniky „*ku velké spokojenosti členů místní školní rady taktéž i rodičů dopadly*“¹¹⁶. V roce 1888 působily v učitelském sboru čtyři ženy, a to Vilma Krupičková, Anna Janoušková, Teresie Přečková a Rosálie Landová, ředitelem byl stále Alois Štětka.

V kronice z roku 1888 je také uveden záznam o tzv. slavnosti vánočního stromku, která se uskutečnila v lednu tohoto roku; jejím pořadatelem byla netolická radnice, iniciátorem byl spolek netolických ochotníků. Děti na ní zpívaly a recitovaly, dostaly také dárky, např. 13 dívek obdrželo boty, 26 dívek velké šály, 18 dívek dostalo vlněné šátky na hlavu a dalších 60 dívek dostalo „*rozličné menší dárky k snědku*“¹¹⁷.

¹¹⁵ Tamtéž, s. 13 – 14.

¹¹⁶ Tamtéž, s. 25 – 26.

¹¹⁷ Tamtéž, s. 30.

Sám Alois Štětka v kronice píše, že dne 13.12.1889 vyslovila „slavná c.k. okresní školní rada v Prachaticích své pochvalné uznání panu řídícímu obecné dívčí školy této panu Aloisu Štětkovi, že svěřenou mu správu školy svědomitě, horlivě a s prospěchem velmi uspokojivým zastává a o zdárný výsledek u vyučování i vychování dítek pečuje“¹¹⁸. Z tohoto je zřejmé, že netolická obecná dívčí škola měla štěstí na své ředitele, a to jak na Dominika Kočího, jehož charakteristika byla popsána výše, tak na Aloise Štětka.

Kronikář se zmiňuje také o tom, co už bylo řečeno výše, tedy že v březnu roku 1890 se vrátil bývalý okresní školní inspektor píseckého školního okresu Martin Sedlák na místo ředitele měšťanské chlapecké školy v Netolicích; jeho zástupcem se stal, jak bylo řečeno výše, Leopold Šerý, který byl zproštěn funkce tzv. zatímního ředitele.

Z kroniky je také patrné, že kdykoliv navštívil netolickou obecnou dívčí školu inspektor z okresní školního inspektorátu, s vyučováním ve všech třídách byl spokojen; např. v roce 1891 obdržela učitelka Teresie Přechová pochvalné uznání za zdárné působení v učitelském sboru. Také to svědčí o kvalitním vedení této školy a o dobrém výběru jak ředitelů, tak učitelů.

V průběhu let proběhly také některé drobné úpravy v interiéru školy. Z archivu vyplývá, že např. v roce 1892 došlo ke změně otevírání dveří od tříd, a to směrem na chodbu, což bylo opatření, které mělo zamezit nebezpečí, které by mohlo vzniknout při požáru.

Měnil se také učitelský sbor, např. ve školním roce 1893 nastoupila Anna Polívková, která předtím dva roky působila v obecné dvoutřídní škole v Lomci. Právě v tomto roce, jak vyplývá z kroniky, bylo k výuce zapsáno celkem 317 dívek a byly rozděleny poměrně rovnoměrně do jednotlivých tříd; v 1. třídě bylo 66 dívek, ve 2. třídě bylo 63 dívek, ve 3. třídě se učilo 66 dívek, ve 4. třídě 62 dívek a konečně v 5. třídě to bylo 69 dívek, ale např. ve školním roce 1895 až 1896 navštěvovalo 5. třídu 80 dívek. Pokud bychom to porovnali se současným počtem žáků v jednotlivých třídách, který se pohybuje mezi 20 až 30 dětmi obojího pohlaví, je nepochybné, že tehdejší výuka byla náročná nejen pro učitele, ale také pro žáky. Třída obsahující přibližně 60 dětí vyžaduje

¹¹⁸ Tamtéž, s. 44.

kázeň a disciplínu. Počet žákyň na konci školního roku 1894 až 1895 byl 312, v roce 1896 jich bylo celkem 334, v roce 1897 jich bylo již 371; na konci roku 1898 jejich počet o něco poklesl na celkem 355 žákyň, v roce 1899 na 351 apod.

Z kroniky ze školního roku 1899 až 1900 je patrné, že došlo k rozdělení 5. třídy na třídu 5.A a na třídu 5.B. Do 1. třídy nastoupilo 58 dívek, do 2. třídy 54 dívek, do 3. třídy nastoupilo 58 dívek, do 5.A chodilo 67 žákyň a do 5.B 66 žákyň. Z dnešního pohledu bychom mohli říci, že šlo o velmi silné ročníky. Na těchto číslech je však patrné, že postupně počet dívek ve škole klesal, což bylo zřejmě způsobeno obecným poklesem netolických obyvatel, jak je o tom zmíněno výše, kteří odcházeli za prací na jiná místa, i do zahraničí. Na konci školního roku 1901 navštěvovalo školu 328 žákyň, školní rok 1901 až 1902 ukončilo pouze 303 dívek.

V kronice se dále můžeme dočíst, že dne 31.8.1904 odešel do výslužby ředitel Alois Štětka, který školu vedl od roku 1880. Správa školy byla předána ženě – učitelce Teresii Přečové, shodou okolností na její učitelské místo nastoupila učitelka jménem Miloslava Štětková. Zda byla v nějakém příbuzenském poměru k řediteli Štětkovi, z kroniky nevyplývá. Alois Štětka zemřel následujícího roku, a to konkrétně dne 3.2.1905.

Ze stránek kroniky také vyplývá poměrně vysoká (z dnešního pohledu) úmrtnost dívek, např. ve školním roce 1898 – 1899 zemřely dvě dívky, v roce 1905 jedna dívka; příčinou úmrtí byla zpravidla tuberkulóza. V kronice je u školního roku 1906 až 1907 napsána poznámka, že zdravotní stav žákyň v tomto školním roce byl nepříznivý, vyučování v 1. až 3. třídě muselo být přerušeno, neboť většina dívek onemocněla spalničkami a křečovým kašlem. Např. ve školním roce 1909 až 1910, jak je v kronice psáno, byl zdravotní stav dívek dobrý, i když se u některých objevily i spalničky a záškrt. Výskyt těchto nemocí však nedosahoval míry epidemie.

Ve školním roce 1905 až 1906 nastoupilo k výuce 369 dívek, v 5. třídách jich bylo opět nejvíce, tj. v 5.A to bylo 60 žákyň a v 5.B se učilo 75 dívek. Školní rok 1908 až 1909 ukončilo pouze 258 dívek. Poprvé je v kronice také zapsáno, jakého náboženského vyznání dívky byly; např. právě v uvedeném roce bylo 125 dívek katolického vyznání, jedna vyznávala náboženství izraelské, dále je uvedeno, že 257

dívek mělo jako mateřský jazyk češtinu a jedna dívka měla jako mateřský jazyk němčinu.

Jak klesal počet obyvatelstva, klesal i počet dívek ve škole, např. na školní rok 1910 až 1911 jich k zápisu přišlo pouze 250, zato jejich zdravotní stav byl dobrý, protože se nevyskytly žádné infekční nemoci.

Dne 29.5.1911 vydala zemská školní rada výnos, kterým byl ve škole upraven počet tříd s tím, že „škola má čítati čtyři třídy postupně jako definitivní a pátou třídu postupnou jen jako zatímní“. Ve výnosu je uvedeno, že příčinou byl jednak pokles žákyň, a jednak zřízení obecných škol (pouze jednotřídek) v obcích Hrbov a Podeřístě, takže dívky z těchto obcí nemusely dojíždět do školy v Netolicích.

V tomto roce opustila školu také řídící učitelka Teresie Přechová, která odešla do nového působiště ve Vlachově Březí. Jak je patrné jak z kroniky, tak také ze shora popsaného, na netolické škole působila 27 let a ve funkci řídící učitelky po odchodu Aloise Štětky v roce 1904.

Další zajímavostí, která souvisí také s kapitolou 3.1.5 této práce o měšťanské dívčí škole, je výnos zemské školní rady ze dne 9.6.1911, kterým došlo ke sloučení obecné dívčí školy s měšťanskou dívčí školou pod společnou správu. Zatímním ředitelem byl ustanoven František Kroupa, dosavadní ředitel měšťanské chlapecké školy. Školní rok 1911 až 1912 tak tedy byl veden již pro obě sloučené dívčí školy, do obecné školy nastoupilo k výuce 239 dívek, na měšťanskou školu pak 86 dívek. Poprvé je také u tohoto školního roku zmíněn předmět – tělocvik, ke kterému se přihlásily všechny žákyně jak obecné, tak měšťanské školy. Německy se v tomto roce učilo celkem 70 žákyň. Školní rok byl ukončen úspěšně pro 247 žákyň, jejich zdravotní stav byl dobrý, až na výskyt několika případů planých neštovic. De facto stejná poznámka je uvedena také u konce následujícího školního roku.

Z kroniky také vyplývá, že v lednu 1912 zahájil svou činnost tzv. polévkový ústav. Ten poskytoval polévku 58 dívkám a 58 chlapcům ze všech netolických škol. Činnost tohoto ústavu byla omezena do března tohoto roku; je tak nepochybné, že sloužil především pro děti v zimních měsících, protože např. následujícího roku fungoval opět od ledna (tentokrát však pouze do února).

Z historického hlediska je u školního roku zajímavá poznámka nazvaná jako Drahoty. Poznámka odkazuje na politické napětí, které tehdy, v roce 1913, tedy rok před vypuknutím války, mezi státy existovalo, takže způsobilo také „*neobyčejnou drahotu téměř všech potřeb životních, takže 1 kg hovězího masa prodáván jest za 2 koruny, 1 kg másla za 3 koruny*“ apod.

Školní rok 1913 až 1914, který byl tak zásadní pro celý svět, zahájilo 227 žákyň v obecné škole a 79 žákyň v měšťanské škole¹¹⁹. Kronika sama se zmiňuje o příčinách války, které spatřuje v tom, že „*od zabrání Bosny a Hercegoviny naší říši zhoršil se poměr mezi Rakousko – Uherskem a Srbskem do takové míry, že stačila jen jiskra, aby vznícen byl hrozný požár válečný. A jiskrou tou stal se hrozný vražedný útok sarajevský, jemuž v oběť padl následník trůnu arcikníže František Ferdinand a jeho choť*“¹²⁰. Proto dne 28.7.1914 vyhlásilo Rakousko – Uhersko Srbsku válku. I přesto zahájilo školní rok 1914 až 1915 celkem 326 dívek, z toho 230 jich nastoupilo na obecnou školu.

Válka zasáhla také do chodu školy, např. kaplan a učitel náboženství byl povolán do vojenské služby, či další případy, kdy učitelský sbor zaslal do budapešťské nemocnice zraněným českým vojínům knihy, žákyňe upletly vlněné šály pro české vojáky či vyrobily celkem 17 kg cupaniny pro vojenské nemocnice apod. O vlivu války na domácí poměry žactva se zmiňuje další poznámka v kronice; nejčastějším důsledkem bylo, že mnohým žákyním odešel otec – živitel nebo bratr anebo jiný příbuzný již při všeobecné mobilizaci, kdy bylo povoláno nejen aktivní mužstvo, ale také zálohy a muži do 39 let, od října 1914 muži do 42 let, od následujícího roku byla věková hranice prodloužena do 50 let. Zbytek rodin měl také ekonomické problémy, byl omezen dovoz obilovin a mouky apod.

V dalších válečných letech 1915 až 1916 nastoupilo k výuce 221 žákyň do obecné školy a 97 žákyň do měšťanské školy. Na jaře tohoto školního roku proběhla sbírka olověných odpadků, která vynesla 1,35 kg staniolu, a dále sbírka jahodového a ostružinového listí; výnosy byly zaslány na c.k. ministerstvo války. Docházka v tomto školním roce byla i přes stísněné válečné poměry uspokojivá. Učitelé se do války zapojovali různými způsoby, např. ve školním roce 1916 až 1917 vykonali agitaci pro

¹¹⁹ Srov. Kronika *Obecná škola dívčí Netolice 1878 – 1941. Kronika 1881 – 1937*. SOkA Prachatice, sign. 1/1, s. 197.

¹²⁰ Srov. Kronika *Obecná škola dívčí Netolice 1878 – 1941. Kronika 1881 – 1937*. SOkA Prachatice, sign. 1/1, s. 207.

rakouskou válečnou půjčku. Na konci tohoto školního roku bylo 217 žáků v obecné škole a 81 žákyně v měšťanské škole, všechny – až na jedinou výjimku – byly římskokatolického vyznání, jedna dívka byla evangeličkou.

V červnu 1917 se vyskytl nedostatek životních potřeb, zejména chleba a mouky, protože se ženy z města a okolí shromažďovaly před prodejny těchto potřeb a před radnicí žádaly vydání mouky a chleba. Kronika uvádí, že „*rozvážným jednáním předních osob ve městě a okresu se podařilo zneklidněné mysli utišiti, takže události neměly vážnějších následků*“¹²¹. Nedostatek základních potravin měl za následek také zrušení tělocviku v zimním období.

V posledním roce války a v revolučním roce 1918 nastoupilo k výuce na obecné škole 232 žáků a k výuce na měšťanské škole 101 žákyně. Výuka však musela být odložena až do 1. října, neboť se začaly šířit neštovice, nakonec však 9. října došlo k přerušování výuky z důvodu epidemie chřipky; ve výuce se pokračovalo 31. října. V kronice je také poznámka o tom, že 10. října nabídlo Rakousko – Uhersko a Německo Spojeným státům americkým zahájení mírových jednání a jednání o příměří a také o snahách českého národa o samostatnost.

Výuka na obecné dívčí škole pokračovala i v prvním školním roce samostatného Československa. Kronika je dále vedena i v následujících letech, nikoliv však tak podrobně, jako tomu bylo předtím. Samozřejmě nechybí obecné údaje o počtu dívek na obou školách, obecné i měšťanské, jejich rozdělení do jednotlivých tříd a jména učitelů, kteří v jednotlivých třídách vyučovali. Ve školním roce 1922 až 1923 byla výuka náboženství nepovinná.

K výuce ve školním roce 1923 až 1924 nastoupilo do obecné školy pouze 163 žáků a do měšťanské školy 101 žákyně. V tomto školním roce byla také němčina nepovinným předmětem, zájem o její výuku mělo 51 dívek. Při škole fungovala také tzv. polévková kuchyně, obdoba polévkového ústavu, která poskytovala 26 dívkám od prosince do března každodenní polední polévku.

¹²¹ Srov. kronika *Obecná škola dívčí Netolice 1878 – 1941*. Kronika 1881 – 1937. SOkA Prachatice, sign. 1/1, s. 248.

Počet dívek navštěvujících školu neustále klesal, např. v následujícím školním roce jich do obecné školy nastoupilo pouhých 132 (na měšťanskou 109). I v následujících letech se počet žákyň pohyboval kolem 130.

V prachatickém archivu jsou také založeny výkazy docházky a prospěchy obecné dívčí školy¹²². Z nich vyplývá, které předměty byly na škole vyučovány, a jaké známky žákyně dostávaly. Stupnice známek byla rozdělena na známky týkající se chování, kdy se žákyně mohla chovat velmi mravně (to byl stupeň 1), příp. mravně (to byl stupeň 2), anebo pořádně (stupeň 3) či nepořádně (stupeň 4), dále na známky týkající se prospěchu na velmi dobře (1), dobře (2), dostatečně (3), sotva dostatečně (4) a nedostatečně (5). Žákyně byly také hodnoceny za to, jak se učily, přičemž se mohly učit velmi pilně (1), pilně (2), zanedbavě (3) či málo (4). Hodnocena byla také vnější úprava písemných prací, a to stupni velmi pečlivá (1), úhledná (2), nedosti úhledná (3) či nedbalá (4).

Ve výkazech bylo samozřejmě uvedeno jméno a příjmení žákyně, její datum narození, rodiště, náboženství a příslušnost. Uváděly se v nich také údaje o opatrovnících, zpravidla otce a matky, jejich jména, stav a obydlí (např. Jan, domkář, Netolice). Žákyně se hodnotily čtvrtletně, a to jak se chovaly, jak se učily a na konec se uváděl jejich prospěch, ve výkazech se poznamenávaly také údaje o zameškaných hodinách.

Pro názornost, např. z výkazů ze školního roku 1895 až 1896 vyplývá, že žákyně Anastasie Bártová se narodila dne 26.4.1889 v Netolicích, byla katolického vyznání a bydlela ve Vrbicích. Chovala se velmi mravně a učila se velmi pilně. V předmětu náboženství měla samé jedničky, stejně tak ve čtení. V psaní měla jedničky pouze v prvních dvou čtvrtletích, poté měla dvojky, v počtech a v nauce o tvarech měřických měla dvojky, ve zpěvu také dvojky, v tělocviku a ženských ručních pracích měla samé jedničky. Některé dívky však tak výborně neprospívaly.

Kronika končí školním rokem 1938 až 1939. V průběhu 50. let 20. století pak byly provedeny školské reformy, které znamenaly vytvoření pouze jedné, a to základní školy, a to společné pro dívky i pro chlapce.

¹²² Kronika *Obecná škola dívčí Netolice 1878 – 1941*. Výkaz docházky a prospěchu školy první třídy pětileté obecné v Netolicích, školní rok 1895/1896. SOkA Prachatice, sign. 1/1.

3.1.5 Měšťanská škola - dívčí

Samostatná měšťanská dívčí škola byla v Netolicích zřízena v roce 1908 výnosem zemské školní rady č. 52231 ze dne 27.11.1908. Právě dokumentace z této školy se zachovala v poměrně hojné míře. Prvním ředitelem této školy byl Rudolf Hampl. Školní obvod měšťanské školy tvořily tyto obce: Olšovice, Lužice, Velký Bor, Brusná, Hláska, Hlavatce, Hracholusky, Dolní Chrást'any, Kršaly, Lhenice, Mahouš, Míčovice, Němčice, Novosedly, Obora, Podeřiště, Plástovice, Sedlce, Česká Lhota, Tupesy, Vodice a Žitná. Z těchto obcí dojížděly dívky do měšťanské školy.

Ve škole byly tři třídy, z dochovaných materiálů, např. z již výše zmíněného Přehledu o učitelstvu a obsazení českých škol v roce 1923 vyplývá, že učitelem byl také František Kroupa a poté na škole působily dvě učitelky, a to Věnceslava Holubová a Eva Pauerová.

Samotná kronika, která je k dispozici v prachatickém archivu, začíná rokem 1909¹²³. Kronika je uvozena tím, že vznikají samostatná dívčí gymnázia v Praze a lycea v Českých Budějovicích, a je zapotřebí zajistit vzdělání dívek i v jiných oborech než těch „*hospodyňských*“. První učitelkou byla Věnceslava Kotalíková, která předtím učila na obecné škole v Sadské. Další učitelkou byla jmenována Božena Zimermanová, která do té doby učila na netolické obecné škole. Ženské ruční práce měla vyučovat Josefa Sarauerová.

Škola byla fakticky otevřena dne 1.3.1909 v obecním domě č.p. 1 na netolickém náměstí. K výuce se zapsalo 55 žákyně. Kronika také odkazuje na některé nedostatky této školy, mezi něž patřila skutečnost, že každá ze tříd školy má sídlit v jiné budově. V plánu je sice výstavby nové budovy, ale ta je zdržována některými obcemi v netolickém okrese (např. Podeřiště, Hradiště apod.).

V rámci školy také probíhá péče o tělesnou výchovu dívek, a to nejčastěji v letním období dlouhými procházkami a výlety do nedalekého okolí. Dívky mají k dispozici také zahradu, na které vykonávají lehčí práce a starají se o ni. První školní rok byl ukončen dne 15.7.1909 s tím, že nový začne dne 17.9.1909.

¹²³ Kronika *Měšťanská škola dívčí Netolice, 1908 – 1948*. SOKA Prachatice, sign. 1.

Počet žákyň v prvním celém školním roce 1909 až 1910 byl 73 s tím, že 1. třídu navštěvovalo 33 dívek a 2. třídu 40 dívek. Kaplan Josef Hovorka, který vyučoval náboženství, netolickým školám daroval 100 korun na zakoupení učebních pomůcek; tyto peníze byly rozděleny mezi měšťanské školy (65 korun) a mezi obecnou dívčí školu (ta získala 35 korun). Pokud jde o školní nábytek, je zajímavá poznámka, že místo lavic byly zavedeny stoly se židlemi. Dámský dobročinný spolek pomohl ošatit celkem 60 dívek z chudých rodin.

Jen pro zajímavost, je v kronice poznámka k roku 1910 s tím, že na květen tohoto roku byl hvězdáři ohlášen příchod komety a průchod země jejím ohonem. Podle kronikáře někteří hvězdáři předpovídali dokonce katastrofu a záhubu všem organismům na zemi. Kometa se nakonec objevila v únoru 1910 a k ničemu zásadnímu nedošlo. V kronice se také píše, že v roce 1910 se uskutečnilo sčítání lidu a podle výsledků žilo tehdy v Netolicích celkem 2.861 obyvatel, z toho 1.523 žen a 1.338 mužů. Svou činnost zahájil v prosinci tohoto roku také polévkový ústav, ale je zřejmé, a to i s ohledem na to, že o polévkovém ústavě byla zmínka i v předchozích částech práce, že neposkytoval jídlo pouze dívkám z měšťanské školy, ale v podstatě všem potřebným dětem v netolických školách, bez ohledu na jejich pohlaví.

Jak je uvedeno v předchozí kapitole došlo v roce 1911 ke sloučení měšťanské dívčí školy s obecnou dívčí školou pod jednu správu. Kronika pro školní rok 1911 až 1912 byla vedena jednak společně, ale měšťanská škola si sama vedla svoji kroniku dál. Do měšťanské školy bylo k výuce přijato v tomto školním roce 86 dívek, které byly rozděleny do tří tříd, přičemž v 1. třídě bylo 33 žákyň, ve 2. třídě bylo 32 žákyň a konečně 3. třídu navštěvovalo 21 žákyně.

Funkce ředitele po sloučení obou škol se ujal František Kroupa, který dosud vedl netolickou měšťanskou chlapeckou školu. První školní rok po sloučení obou škol 1911 až 1912 začal až dne 24.9.1911, neboť v tento den byla vysvěcena nová školní budova pro chlapce. Dívčí škola byla přesídlena do bývalé školy chlapecké. V novém školním roce byly obsazeny již tři třídy, do 1. třídy nastoupilo 33 dívek, do 2. třídy nastoupilo 32 dívek a do 3. třídy pouze 21 žákyně.

O předmětech, které se na škole vyučovaly, si můžeme udělat představu z rozdělení tříd a učitelek. Učitelka Kotalíková vyučovala kreslení a měřičství a také

počty, zpěv, nepovinnou němčinu a tělocvik, učitelka Pospíšilová vyučovala přírodopis a přírodopis a také zeměpis a dějepis, krasopis a konečně učitelka Pauerová vyučovala češtinu, zeměpis a dějepis. Jmenované učitelky byly třídními učitelkami, avšak každá se pak ve výuce předmětů střídala v různých třídách, takže z dnešního pohledu takový způsob výuky známe z II. stupně základních škol. Náboženství vedl kaplan Brdlík.

Dne 16.1.1912 byl definitivním ředitelem sloučených dívčích škol ustanoven František Kroupa. Při ukončení školního roku v roce 1912 bylo 86 dívek, zpravidla katolického vyznání, vyjma jediné, která byla vyznání izraelského. Pokud jde zdravotní stav dívek, ten byl uspokojivý, jejich docházka do školy pilná. Tehdy se zameškání počítalo na tzv. půldny, podle kroniky bylo z celkového počtu půldnů 28.510 nebylo zameškáno 25.898 půldnů, což představuje 90,84 %, 1.737 bylo zameškaných omluvených půldnů, tj. 6,09 % a konečně 875 zameškaných neomluvených půldnů, tedy 3,07 %¹²⁴. V tomto školním roce povolila městská rada dívkám, které navštěvovaly školu, koupání na městském koupališti zdarma.

Ve školním roce 1913 až 1914 bylo výnosem zemské školní rady povolena nepovinná výuka francouzštiny, která měla probíhat 3 hodiny týdně. Tento školní rok ukončilo úspěšně 90 žákyň, zpravidla katolického vyznání, vyjma jedné izraelitky. Rozhodnutí městské rady o povolení bezplatného koupání na městském koupališti se zpřísnilo; dívkám sice bylo i nadále umožněno zdarma využívat městský bazén, ale pouze v určených hodinách. Také tato kronika se zmiňuje o politickém napětí v tomto roce, které mělo za následek zdražení základních potravin.

Také kronika měšťanské školy se zmiňuje o datu 28.7.1914, kdy byl v Sarajevu zavražděn arcivévoda František Ferdinand a jeho žena, a s důsledky, které to mělo pro celou Evropu. Popisuje zahájení války, mobilizaci, válečný manifest, situaci ohledně nedostatku drobných peněz, který byl řešen vydáním nových dvoukorunových bankovek a dáním do oběhu již dříve stažených zlatníků. Ve válečném roce nastoupila ke studiu na měšťanské škole 96 dívek, z nich do 1. třídy chodilo 39 dívek, do 2. třídy chodilo 32 dívek a do 3. třídy chodilo 25 dívek. Na tělocvik se přihlásily všechny žákyně, německy se učilo 63 žákyň a na francouzštinu chodilo 9 žákyň. Tento školní rok ukončilo 75 žákyň, všechny byly katolického vyznání.

¹²⁴ Kronika *Měšťanská škola dívčí Netolice, 1908 – 1948*. Kronika měšťanské dívčí školy v Netolicích 1909 až 1924, školní rok 1912/1913. SOkA Prachatice, sign. 1, s. neuvedena.

V kronice jsou dále popsány důsledky války a také snahy o zmírnění jejího dopadu a dobročinné akce, např. posílání knih českým vojákům, pletení vlněných šál apod. O těchto akcích, stejně jako o vlivu války na rodinné zázemí dívek a nedostatku základních potravin, je více popsáno v kapitole o samostatné obecné dívčí škole.

Na konci školního roku v roce 1916, kdy probíhala obvyklá slavnost se slavnými službami božími TeDeum (těmi byl ostatně konec školního roku oslavován vždy) a zpěvem rakouské hymny, tehdejší ředitel Kroupa pronesl vlasteneckou řeč, v níž vyjádřil víru ve vítězství rakousko – uherských vojsk a jejich spojenců, pronesl oslavnou řeč směrem k vládnoucí dynastii; nakonec se opět zpívala rakouská hymna. Je také zvláštní, že během jara a léta tohoto roku stoupla cena některých základních životních potřeb; na tom by jistě nebylo nic zvláštního, ale ceny stouply zpětně, přičemž některé suroviny, jako cukr a káva se prodávaly pouze na lístky a pouze v určených termínech. Stoupla také cena piva a kromě toho bylo povoleno jej čepovat ve všední dny pouze od 7 do 10 hodin a v neděli od 4 do 10 hodin večer, a to každému hostovi pouze půllitr.

Vzhledem k vysokým cenám rozhodla zemská správní rada o tom, že učitelům poskytne tzv. drahotní přídavek. V kronice je zároveň zmíněna smrt císaře Františka Josefa I. dne 21.11.1916; zesnulému císaři je v kronice věnována několikastránková vzpomínka. U roku 1916 je dále poznámka, že v důsledku válečných útrap se lidem nedostává uhlí, petrolej a další základní potřeby. I přesto, že válka byla v plném proudu, docházka do školy byla na dobré úrovni.

V přelomovém školním roce 1917 až 1918 nastoupilo do měšťanské školy celkem 89 dívek. Na škole působily stále ty samé učitelky, jak jsou jmenovány na počátku této kapitoly.

Mnohem více textu než kronika obecné školy věnuje tato kronika nejen ukončení první světové války, ale zejména vyhlášení samostatnosti Československé republiky a reakci netolických obyvatel na tuto událost. Kronikář uvádí, že *„radostná zpráva ta vzrušila mysl veškerého obyvatelstva, kteréž však zachovávalo důstojný klid. Druhého dne byly odstraňovány v ozdobeném městě znaky státu rakouského a večer konán lampionový průvod městem za skvělého osvětlení. Třetího dne byly slouženy slavnostní bohoslužby za účasti školní mládeže, úřadů, korporací a městských spolků,*

*při nichž se s nadšením zpívala česká státní hymna Kde domov můj*¹²⁵. Kronika také pojednává o tom, že prezidentem byl zvolen Tomáš Garrigue Masaryk, a popisuje jeho první příjezd do Prahy dne 21.12.1918.

Na konci školního roku v roce 1919 bylo na měšťanské škole 90 žákyň, jejich zdravotní stav byl uspokojivý, až na epidemii chřipky, která propukla v říjnu, a v důsledku níž jedna žákyně zemřela. Do školního roku 1919 až 1920 nastoupilo k výuce na měšťanské škole 105 dívek, ukončilo ji 98 dívek. I po vzniku samostatné Československé republiky byl ředitelem měšťanské dívčí školy František Kroupa, působily zde také učitelky Kotalíková, Pospíšilová a Sarauerová.

V roce 1921 proběhlo sčítání lidu, kterým byl pověřen František Kroupa. Podle výsledků sčítání bylo v Netolicích 417 domů, 2.408 obyvatelů, z toho bylo 1.086 mužů a 1.322 žen, pokud jde o národnostní složení, v Netolicích žilo 2.404 Čechů a čtyři Němce. V případě vyznání se 2.381 obyvatel hlásilo ke katolicismu, sedm obyvatel patřilo k československé církvi husitské, v Netolicích byli čtyři izraelité, bez vyznání bylo 16 osob. Z netolických obyvatel číst a psát umělo 2.112 osob, pouze číst 22 z nich a analfabetů bylo 65, což není nijak vysoké číslo.

Ze záznamů dále vyplývá, že nepovinnými předměty v následujících letech byl tělocvik, jehož se zpravidla zúčastňovaly všechny žákyně, dalším nepovinným předmětem byla němčina a francouzština. Také ve 20. letech 20. století probíhalo rozdělování teplé polévky, a to zpravidla dětem nezaměstnaných rodičů. Překvapivě kronika zpracovává poměrně podrobně nejen školské záležitosti, nebo záležitosti města Netolic, ale také historické události, ke kterým v tom kterém období došlo, a to v mnohem větší míře než kronika obecní dívčí školy (popisuje např. Štefánikovo nebo Rašínovo úmrtí nebo úmrtí Woodrowa Wilsona apod.). Vůbec poprvé se také můžeme setkat s prvními případy povinného očkování žákyň proti neštovicím.

O prázdninách v roce 1924 opustila učitelké místo učitelka Kotalíková, která přestoupila na chlapeckou měšťanskou školu v Praze, a také na vlastní žádost ředitel František Kroupa; ten v netolickém školství působil déle než 40 let. Jeho nástupkyní se stala učitelka Pauerová.

¹²⁵ Kronika *Měšťanská škola dívčí Netolice, 1908 – 1948*. Kronika měšťanské dívčí školy v Netolicích 1909 až 1924, školní rok 1918/1919. SOkA Prachatice, sign. 1, s. neuvedena.

K dispozici jsou také výroční statistické výkazy měšťanské dívčí školy od roku 1929 do roku 1932¹²⁶. Týkaly se stavu škol v Čechách, na Moravě a ve Slezsku a povinnost je vyplnit byla stanovena zákonem č. 49/1919 Sb.z.a n., ke stavu do 31. října a odevzdat je měly školy do 15. listopadu každého roku. Všeobecné údaje ve formuláři obsahovaly úřední název školy, její sídlo, městský okres, okresní úřad, poštu, vyučovací jazyk, ráz školy (zda šlo o školu obecnou nebo měšťanskou anebo veřejnou či soukromou), dále to, zda má škola společnou správu s jinou školou, zda má expozituru apod. V další části formulář obsahoval údaje o učitelích, kteří na škole působili, jejich data narození, jejich náboženské vyznání, jejich národnost a jejich rodinný stav. Důležitou součástí formuláře bylo také uvedení jména učitele náboženství a kaplana. Další část formuláře obsahovala „výkaz o dítkách chodících“, tzn. kolik bylo ve škole tříd, kolik dětí je navštěvovalo, jaké byly národnosti a náboženského vyznání. Na konci formuláře byly položeny otázky, které se týkaly např. toho, zda se na škole vyučuje jiný zemský jazyk, kolik svazků má knihovna učitelská, zda škola užívá i jiných knihoven, kolik svazků má knihovna žákovská či kolik svazků má knihovna pro chudé apod. Důležitou otázkou také bylo, kolik má škola učeben a zda sídlí ve vlastní či pronajaté budově, jaké jsou další místnosti ve škole, které by sloužily jiným než školním účelům, kolik dětí denně koná cestu do školy delší než 4 km apod.

Z výkazu z roku 1932 vyplývá, že ředitelkou školy byla slečna Pauerová a dalšími členy sboru byli učitelé Pospíšilová, Novotný a Slípka, všichni jmenovaní byli české národnosti a římskokatolického vyznání. Učitel Slípka jediný z nich byl ženatý, ostatní byli svobodní. Učitelkou ženských ručních prací byla slečně Pánková, která byla české národnosti a římskokatolického vyznání. Učitelé náboženství patřili k duchovní správě města a byli jimi děkan Přecký a kaplan Kříž. Škola měla tři třídy, celkem jí v tomto roce navštěvovalo 116 žáků, z toho 47 v 1. třídě. Všechny žákyně byly římskokatolického vyznání. Učitelská knihovna obsahovala 174 svazků a učitelé využívali také knihovny na obecní dívčí škole. V žákovské knihovně bylo celkem 159 svazků, pro chudé žáky měla knihovna dokonce 332 svazků knih.

¹²⁶ Jsou k dispozici také v kronice *Měšťanská škola dívčí Netolice, 1908 – 1948*. Měšťanská škola dívčí Netolice. SOKA Prachatice, sign. 1, bez dalšího údaje. Statistické výkazy jsou uloženy za sebou po jednotlivých školních rocích.

Ve škole byly tehdy tři učebny a také ředitelna, sborovna a společná místnost, k pochopitelným účelům sloužila kuchyně a ve škole se ještě nacházel byt ředitelky (tři místnosti a kuchyně). Cestu delší než 4 km koná denně 43 dívek.

Výkaz za předchozí rok, tedy rok 1931 se lišil v několika údajích. Ty všeobecné byly shodné s rokem 1932, co se týče učitelů, kromě ředitelky Pauerové, učitelů Slípky a Pospíšilové na škole působili ještě učitelka Eiblová a učitel Nekola. Ženské ruční práce učila již tehdy učitelka Pánková. Zajímavé je také srovnání jejich platových stupňů, protože zatímco ředitelka měla 11. platový stupeň, tak učitelka Eiblová, ač byla označena jako odborná učitelka, byla pouze ve 3. platovém stupni a učitel Nekola ve 2. platovém stupni.

Školu v roce 1931 navštěvovalo 97 žákyň, z toho 45 v 1. třídě. Všechny byly československé národnosti a římskokatolického vyznání. Učitelská knihovna měla 164 svazků, ta žákovská pak 152 a knihovna pro chudé žákyně měla 298 svazků. Dalo by se říci, že rok poté byly všechny druhy knihoven poměrně hojně rozšířeny a zakoupeny nové svazky. V roce 1931 dojíždělo do školy více než 4 km 21 dívek.

Zachoval se také záznam o školní docházce v netolickém okrese ve školních rocích 1930 až 1931 a 1929 až 1930. Jak z tohoto záznamu vyplývá, byla docházka v měšťanské dívčí škole ve školním roce 1930 až 1931 v poměru 95,36 % oproti docházce 96,61 % v předcházejícím školním roce. Tato sestupná situace se týkala i ostatních škol, proto byly správy škol upozorněny, aby „*za spoluúčasti učitelstva, místních školních rad a rodičovských sdružení působily co nejúčinněji k jejímu zlepšení*“. Z uvedených údajů je však zřejmé, že dívčí škola patřila, pokud jde o docházku, k těm lepším školám.

Z dotazníku o kulturní činnosti učitelstva za školní rok 1930 až 1931, který byl určen jak měšťanské, tak obecné škole, vyplývá, že celkem na obou školách působil devět učitelů, dva z nich působili v místní školní radě, většina z učitelů působil v některých humánních spolcích, jeden z nich byl místopředsedou spolku Okresní péče o mládež. Dva učitelé mimo jiné pracovali také v městské knihovně, dva působili v Sokole. Dotazník se ptal dokonce na to, zda učitelé odebírají nějaké časopisy s tím, že všichni odebíraly odborné, vědecké a jiné časopisy. Všichni učitelé také měli své

knihovny, které v průběhu času neustále doplňovaly. Umění se aktivně věnoval jeden učitel, a to hudbě. Všichni učitelé měli vhodné byty a dobrou dopravní obslužnost.

K dispozici je také seznam učebních a pracovních pomůcek pro obecnou i měšťanskou školu. V zeměpisu a dějepisu mohly žákyně využívat obrazy a knihy o Jeruzalému, uherské pustě, egyptských stavbách, v přírodopisu měly k dispozici obrazy kondora, jesetera a mamuta.

Tento stav netolických škol trval až do roku 1941; v tomto roce byly zrušeny obecné školy chlapecké i dívčí a nadále fungovaly jako obecná škola smíšená.

3.1.6 Živnostenská škola pokračovací

Živnostenská (případně průmyslová) škola pokračovací byla v Netolicích zřízena v roce 1893¹²⁷. PhDr. Starý se o zřízení této školy pouze zmiňuje, aniž by o ní psal nějaké podrobnosti. Jejím ředitelem byl do března 1894 již výše zmiňovaný Martin Sedlák, na jeho místě jej nahradil Leopold Šerý; oba jmenovaní byli ředitelé chlapecké měšťanské školy.

Pro začátek je třeba říci, co to vlastně byly pokračovací školy a co bylo jejich účelem. Jak uvádí Mašek (1968), vydal císař František I. v roce 1805 politický školní řád, v němž mimo jiné stanovil, že „*obecně se uznává, že dvanáctým rokem věku není dosaženo vědomostí, kterých státnímu občanu je zapotřebí*“¹²⁸. Dvanáctým rokem věku dítěte totiž tehdy končila povinná školní docházka a císař měl jistě pravdu v tom, že to je věk, kdy dítě, které skončí školu, nenajde to pravé uplatnění.

Vzhledem ke shora uvedenému proto byly zřízeny tzv. opakovací či pokračovací školy. Toto vyučování bylo bezplatné a konalo se pouze v neděli nebo o svátcích. Mohly je navštěvovat děti až do 18. roku věku, později, v roce 1823 byla tato věková hranice snížena na 15. rok věku. Žáci se v těchto školách již neučili základním dovednostem, ale měli zvláštní učebnice, pomocí kterých si rozšiřovaly dosud nabyté vědomosti. Zohledněno bylo také to, zda šlo o dívky či o chlapce; tak např. opakovací výuka pro chlapce směřovala k jeho případnému budoucímu povolání v řemesle či

¹²⁷ Kronika Živnostenská škola pokračovací Netolice, 1893 – 1948. SOkA Prachatice, sign. 484/360, s. neuvedena.

¹²⁸ MAŠEK, J. *Paměti o školách a učitelích na Prachaticku*. 1. vyd. Prachatice : ONV, 1968, s. 155.

obchodu, opakovací výuka pro dívky zase spočívala v tom, že byla zaměřena na příklady z domácnosti a z hospodářského (zemědělského) života.

Mohlo by se zdát, že docházka do opakovací školy nebyla tak přísně hlídána, a že přístup k žákům byl benevolentnější. Tak jednoduché to však nebylo. V první řadě byla docházka kontrolována, a to ve městě městskou radou a na vesnicích vrchností. V případě, že žák do školy řádně nedocházel, byli pokutováni jeho rodiče, a to až 4 zl. Také cech nemohl zaměstnat žádného žáka bez toho, aniž by mu předložil potvrzení o tom, že absolvoval pokračovací školu.

Jak uvádí Mašek (1968), v praxi pak vznikly dva typy těchto škol; jedním typem byla škola zaměřená na rozšiřování vědomostí v živnostenském oboru, druhým typem byla škola, která se zaměřovala na polní hospodářství¹²⁹. Stejný autor na tomtéž místě uvádí, že pokračovací průmyslové školy vznikly v roce 1893 v Netolicích, Vlachově Březí a ve Zdíkově. Další takové školy vznikaly v následujících letech postupně, např. ve Lhencích, Záblatí, Volarech apod.

První písemnosti o netolické živnostenské škole pokračovací se dochovaly z roku 1893, resp. ze školního roku 1893 až 1894. K dispozici v prachatickém archivu je Výkaz návštěvy a prospěchu žáků 1. třídy, což je kniha podobná dnešní třídní knize¹³⁰. Stejně tak tato kniha obsahuje jména žáků, jejich stáří, místo narození, náboženství, mateřskou řeč, u každého ze žáků je uvedena jeho živnost a datum, kdy do učení vstoupil, a také údaj, kterou školu předtím navštěvoval, pak také jméno, bydliště a stav jeho mistra; u každého žáka také byla uvedena jeho docházka v jednotlivých měsících (od září do července), v poslední kolonce je uvedena jeho klasifikace, jednak z probíraných předmětů, jednak z chování. Zajímavostí je, že žáci byli klasifikováni pouze jednou známkou a byla spíše kontrolována jejich docházka než jejich prospěch.

Např. z dochovaného výkazu, který je k dispozici v prachatickém archivu¹³¹, vyplývá, že v prvním školním roce 1893 až 1894 školu navštěvovali chlapci Adam Fišer, Josef Forka, Josef Grill, Václav Grill, každý z nich se narodil jiného roku a každý z nich měl ve výkazu zapsanou jinou živnost, např. Adam Fišer si zapsal tesařství a jeho

¹²⁹ Tamtéž.

¹³⁰ Kronika *Živnostenská škola pokračovací Netolice, 1893 – 1948*. Průmyslová škola pokračovací. Výkaz návštěvy a prospěchu žáků 1. tř. 1893/1894. SOkA Prachatice, sign. 484/360, s. neuvedena.

¹³¹ Tamtéž.

mistrem byl Bartoloměj Tesař, mistr tesař z Netolic, Josef Forka si zapsal krejčovství a jeho mistrem byl Josef Malý, mistr krejčí. Josef Grill se chtěl stát kolářem a jeho bratr Václav Grill pekařem.

Vyučovací předměty byly pro všechny žáky stejné, byly to: počátky kreslení od ruky, měřičství a geometrické rýsování, dále kreslení odborné pro různá řemesla (stavitelské, strojnické, umělecké), písemnosti a živnostenské počty. Žáci byli klasifikováni za čtvrtletí. Zrovna shora jmenovaní chlapci dostávali známky od jedničky do trojky. Nejčastěji vybranými živnostmi bylo tesařství, truhlářství, kovářství, krejčovství či kupectví. Z výkazu vyplývá, že v prvním školním roku navštěvovalo školu 31 žáků, a to pouze chlapců, nebyla mezi nimi žádná dívka.

Ve školním roce 1894 až 1895 školu navštěvovalo 39 chlapců. Někteří ji ani nedokončili. Byly zde patrné rozdíly, a to jak v docházce některých chlapců, tak v jejich prospěchu. Např. student č. 17 Jaroslav Mařík, který se chtěl stát kupcem, měl samé jedničky, na druhou stranu např. student č. 10 Alois Kabela, který si zapsal tesařskou živnost, měl vlastně pouze samé pětky a neprospíval ani z chování. Také student č. 1 Vojtěch Bezpalec, který se chtěl stát kovářem a jeho mistrem byl jeho otec Karel Bezpalec, neprospíval prakticky z žádného předmětu, naopak v chování měl samé jedničky, avšak závěrečné zkoušky neudělal. U žáka č. 4 Františka Boudy je uvedeno, že je osmnáctiletý, proto ani není klasifikován. V poznámce je u každého žáka uvedeno, zda postupuje či nepostupuje.

Do 2. třídy v tomto školním roce chodilo 23 chlapců a vyučovaly se shora zmíněné předměty a ještě účetnictví. U některých žáků je uvedena poznámka „vysv“, což znamená, že získali vysvědčení, kterým se mohli prokazovat při hledání zaměstnání, resp. u svého mistra, který je zapsán také ve výkazu. U některých však taková poznámka chybí, proto si můžeme jen stěží představit, jaký byl osud takových chlapců, zřejmě pak pracovali pouze jako pomocní dělníci a nikdy nedosáhli postavení mistra.

Ti úspěšní i neúspěšní byli po absolvování školy zapsáni do tzv. Výkazu o mravném chování, návštěvě školy a prospěchu; v tomto výkazu bylo uvedeno jméno žáka a jeho živnost, také jeho chování, prospěch ve vyučovacích předmětech a

hodnocení školní docházky. Stupnice známek byla následující: mravné chování mohlo být úplně zákonné (1), zákonné (2), méně zákonné (3) a nezákonné (4), návštěva školy mohla být velmi pilná (1), pilná (2), nepravidelná (3) nebo nedbalá (4) a prospěch ve vyučovacích předmětech mohl být velmi dobrý (1), dobrý (2), dostatečný (3) a nedostatečný (4). Vysvědčení průmyslové školy pokračovací pak mělo podobu jako má vysvědčení v dnešní době, bylo na něm uvedeno jméno a příjmení žáka, datum a místo jeho narození a prospěch v jednotlivých předmětech. Žáci druhých tříd pak obdrželi tzv. vysvědčení na odchodnou.

Výkaz ze školního roku 1900 až 1901 obsahuje poznámku o tom, že netolickou pokračovací školu navštěvovalo ke dni 16.3.1901 celkem 44 žáků, z toho ve všední dny 21 a v neděli 38; tyto počty jsou dány zřejmě tím, že někteří chodili jak ve všední dny zpravidla večer, tak v neděli a ve svátcích. Někteří žáci byly od předmětů kreslení a měřičství osvobozeni a klasifikováni byli pouze z písemností a živnostenských počtů, u některých tomu bylo naopak a někteří absolvovali všechny předměty.

Ze stejného školního roku pochází také výkaz pro 2. třídu této školy; na začátku je uvedeno, že ke dni 16.3.1901 navštěvovalo školu 43 žáků, z nich 27 chodilo do školy každodenně, v neděli jich chodilo 38 a pouze ve všední den 4 žáci.

Zajímavým dokladem o tom, že škola pečovala o žáky nejen v průběhu vyučování, je dopis výboru živnostenské školy pokračovací ze dne 21.11.1911, který adresuje netolickému zastupitelstvu. Výbor v něm navrhuje, aby se „*při škole zřídila učednická besídka, která má pečovati o živnostenský dorost, aby svých prázdných chvil užitečně použil k ušlechtilé zábavě a k dalšímu vzdělání*“¹³². Učednická besídka by dnes měla podobu jakéhosi zájmového kroužku; tehdy se po vyučování žáci také scházeli a četli si knihy nebo se zabývali jinými věcmi spojenými s jejich oborem.

Archiv pokračuje až soupisem učitelstva ve školním roce 1920 až 1921, kdy byla škola přejmenována na lidovou školu hospodářskou. Funkčně nejstarším učitelem byl Alois Sarauer, který byl zároveň správcem školy, a v pokračovací škole působil od jejího vzniku v roce 1898. Dalšími učiteli byli Václav Krejčí, Ludvík Kohout, Václav Levý a Václav Pinter, kteří na školu nastoupili v rozmezí let 1918 až 1920.

¹³² Tamtéž.

O tom, že situace ve školství v první republice nebyla vždy dobrá, svědčí dopis ze dne 19.2.1920, který je psán výborem živnostenské školy pokračovací, a který je adresován netolickému zastupitelstvu. Obsahem dopisu je "zdvořilá žádost o zvýšení subvence k udržování školy", která je odůvodněna třemi okolnostmi. V první řadě výbor upozorňuje na „zájem na řádnou občanskou a odbornou výchovu učňů“ a dále odkazuje na počet „učňů, kteří ve školním roce 1919 až 1920 neplatí zápisné a kteří dostávají veškeré pomůcky a školní potřeby zdarma, jichž je 120“¹³³. Žádost je na konci odůvodněna také tím, že „škola byla rozšířena o 3. třídu a tím vzrostl počet žactva, zvýšily se ceny školních potřeb, zvýšily se také honoráře za výuku a v uvedeném školním roce se proto objevil schodek ve výši 1.440,- Kč, který může být uhrazen pouze zvýšením subvencí“.

V archivu je také založen dopis tehdejšího netolického starosty ze dne 20.1.1921, kterým byl zvýšen dosavadní příspěvek na udržování živnostenské školy pokračovací z částky ve výši 100 Kč na částku ve výši 200 Kč ročně. Zvláštní je založení dokumentu, který je adresován výboru živnostenské školy pokračovací s tím, že v roce 1920 až 1921 bylo do školy zapsáno celkem 135 učňů, přičemž zápisné každého z nich činí 10 Kč na rok, takže celková částka zápisného by měla být 1.350 Kč. Níže jsou pak rozvedena jména chlapců, kteří zápisné nezaplatili, úhrnem se jednalo o 85 Kč. Je tak zřejmé, že podle původního císařského patentu byla sice pokračovací škola bezplatná, ale po vyhlášení samostatnosti došlo k uzákonění zápisného. Statistické údaje ze školních let 1920 až 1921 pak obsahují jednak celkový počet žáků, jednak také národnostní rozložení, 91 žáků bylo československé národnosti, do školy chodili také čtyři chlapci německé národnosti. Všichni byli katolického vyznání.

K dispozici je také listina nazvaná jako počet žactva v jednotlivých třídách podle živnosti ve školním roce 1921 až 1922. Třídy byly tehdy dvě, rozděleny byly na třídu A a třídu B, nejvíce žáků mělo zapsáno obuvnickou živnost (ve 2. třídě jich bylo 15) a krejčovskou živnost (v 1. třídě jich bylo 13), další částou živností byli žáci – zedníci a zámečníci, kováři, tesaři a truhláři, po jedné živnosti byl zapsán kolář, obchodník, malíř, pokrývač apod.

¹³³ Všechny listiny jsou k nahlédnutí v kronice *Živnostenská škola pokračovací Netolice, 1893 – 1948. Průmyslová škola pokračovací*. SOkA Prachatice, sign. 484/360.

Na počátku školy se uzavírala smlouva, kterou se mistr, který byl zapsán také v třídních knihách, zavázal, že přijímá do učení určitého žáka na tři roky; ve smlouvě se zároveň zavázal, že po celou dobu učení bude žákovi poskytovat obědy. Zpravidla byla součástí smlouvy i klauzule o následcích pro případ, že žák z jakékoliv svévolné příčiny učení přeruší, v takovém případě byl zpravidla povinen mistrovi nahradit poskytnuté obědy. Smlouvu podepsal mistr a žákův zástupce (zpravidla rodič).

Postupně se také zvyšoval počet učitelů s tím, jak postupně rostl počet žáků, např. ve školním roce 1921 až 1922 vyučovalo na škole již devět učitelů.

Archiv však dále pokračuje až školním rokem 1945 až 1946. V té době už se tato netolická škola oficiálně nazývala Učňovská škola v Netolicích. Došlo také ke změně vyučovaných předmětů, vyučovala se občanská výchova, obchodní nauka, odborné počty, návrhové kreslení. V těchto letech se tato škola specializovala pouze na jeden obor, a to na oděvnictví.

Učňovské školství funguje do dnešní doby, je zpravidla tříleté a může být ukončeno buď s výučním listem, příp. s maturitou.

V krátkosti je třeba se na závěr kapitoly, která fakticky ukončuje popis vývoje netolického školství, zmínit o tom, co je již obsahem teoretické části práce, a to, že Československá republika v roce 1918 převzala rakouskou školskou organizaci. Podle Bosáka (1969) „*učitelé vedli žáky k sociálně charitativnímu citění, jak to ostatně odpovídalo i jejich vlastnímu přesvědčení (denní styk s dětmi všech společenských vrstev)*“¹³⁴. Snahy tehdejších se školstvím spojených osobností o vzdělání co nejširších lidových vrstev, o to, aby byly vytvořeny jednotlivé druhy, které by sloužily pouze konkrétním účelům, snahy o zapojení více praktické výuky do škol, požadavky na vysokoškolské vzdělání učitelů a na snížení počtu žáků ve třídách a vůbec snahy provést radikální školskou reformu, byly zastaveny nacistickou okupací Čech a Moravy v roce 1938. Hitlerovo Německo takové snahy vůbec nevyvíjelo; sám Hitler na první místo stavil tělesnou výchovu, po ní teprve rozvíjení charakteru a až na úplný konec vzdělávání duševních schopností. Jak uvádí Bosák (1969), doba se přiklonila k Hitlerovu názoru, že „*méně vzdělaný, ale zato tělesně zdravý člověk s dobrým a*

¹³⁴ BOSÁK, F. *Česká škola v době nacistického útaku : příspěvek k dějinám českého školství od Mnichova do osvobození*. 1. vyd. České Budějovice : Pedagogická fakulta, Státní pedagogické nakladatelství, 1969, s. 6.

pevným charakterem, naplněný odhodlaností a pevnou vůlí, je pro národní společenství cennější než nějaký přeucený slaboch, a že člověk, který je zanedbaný tělesně nebo je dokonce defektní, bývá zpravidla i nedobrého charakteru“¹³⁵. To bylo něco, co je v dnešní době (a jistě bylo i tehdy) nepřijatelné, avšak minimálně do roku 1945 se s tím nedalo nic dělat.

3.2 Netolické školství v období druhé světové války

V Netolicích vedle školy obecné vznikla v roce 1940 z logických důvodů také škola německá. Výuka probíhala v německém jazyce a mohli ji navštěvovat i děti českých rodičů.

Jak však upozorňuje také Bosák (1969), „*nacismus zpočátku do výuky na českých školách zásadním způsobem nepronikl*“¹³⁶. Výchova žáků měla probíhat v národním a křesťanském duchu, v popředí měl být žák veden „*k vůli, k úctě k tělesné práci, ke slušnému společenskému chování a smyslu pro spořádaný rodinný život*“¹³⁷, na měšťanských školách byla zavedena povinná výuka němčiny v roce 1939, na obecných pak o rok později. v roce 1941 byla výuka na měšťanských školách povolena pouze omezenému počtu dětí, protože tyto školy byly prohlášeny za tzv. výběrové. Nacisté tím fakticky šli také proti názoru školských funkcionářů z první republiky, kteří považovali za nezbytné poskytnout vzdělání co nejširším vrstvám obyvatel; nacisté byli také pro to, aby se počet žáků ve třídách zvýšil na 60.

Pokud jde o netolické školství, dochovala se třídní kniha 1. třídy ze školního roku 1945 až 1946 („*Klassenausweis für die I. Klasse der deutschen Volksschule für Jungen und Mädchen in Nettolitz im Schuljahr 1945/1946*“)¹³⁸. Z její první stránky je patrné, že ředitelkou („*Oberlehrerin*“) byla Maria Anna Pichl a třídní učitelkou („*Klassenlehrerin*“) Christine Thöne. V tomto školním roce navštěvovalo německou školu 35 žáků, z toho bylo 19 chlapců a 16 dívek. Třídní kniha je rozvržena do měsíců, u každého z nich je zapsána docházka („*Schulbesuch*“). Další stránky obsahují jména a příjmení jednotlivých žáků, jsou u nich uvedeny jejich nacionále, jména, příjmení a

¹³⁵ Tamtéž, s. 8; Bosák zde dále píše, že tento Hitlerův názor byl způsoben tím, že sám byl neúspěšným žákem.

¹³⁶ Tamtéž, s. 22.

¹³⁷ Tamtéž.

¹³⁸ Kronika *Obecná škola německá Netolice, 1940 – 1945*. Klassenausweis für die I. Klasse der deutschen Volksschule für Jungen und Mädchen in Nettolitz im Schuljahr 1945/1946. SOkA Prachatice, sign. 1/3, s. neuvedena.

bydliště rodičů, zajímavostí je (i když to není překvapení), že u rodičů je uvedena také jejich národnost, zda jsou české nebo německé národnosti, přičemž pokud jsou české národnosti, je uvedena zkratka „*tsh*“, a pokud jsou národnosti německé, je uvedena zkratka „*d*“. Zpravidla oba rodiče byli německé národnosti, ale v pěti případech šlo o smíšené manželství, výjimečně byli oba rodiče české národnosti (např. u žáka jménem Wenzel Samec). U většiny dětí je uvedena státní příslušnost „*Deutsches Reich*“, u některých je státní příslušnost „*Protectorat*“. Všichni byli římskokatolického vyznání.

V 1. třídě německé školy byly vyučovány tyto předměty: tělesná výchova („*Leibeserziehung*“), němčina – psaní a čtení („*Deutsch – Schreibübungen und Lesen*“), domácí zprávy („*Heimatkunde*“), dějepis („*Geschichte*“), zeměpis („*Erdkunde*“), občanská výchova („*Lebenskunde*“), přírodopis („*Naturlehre*“), hudební výchova („*Musik*“), kreslení („*Zeichnen, Schriftpflege und Werken*“), ruční práce („*Handarbeit und Hauswerk*“), počítání („*Rechnen*“), náboženství („*Glaubenslehre*“) a překvapivě čeština („*Tschechisch*“).

V archivu je k dispozici také dochovaná třídní kniha 2. třídy ze školního roku 1944 až 1945 („*Klassenausweis für die II. Klasse der deutschen Volksschule für Jungen und Mädchen in Nettolitz im Schuljahr 1944/1945*“)¹³⁹. Ředitelka byla stejná, třídní učitelkou byla Frieda Peking. Složka obsahuje také vysvědčení, která však mají vyplněnou pouze hlavičku (tzn. údaje o žácích) a datum (15.2.1945), známky však vyplněny nejsou. V třídní knize je vyplněno pouze první pololetí. Dochovala se také třídní kniha pro 3. třídu ve školním roce 1944 až 1945 („*Klassenausweis für die III. Klasse der deutschen Volksschule für Jungen und Mädchen in Nettolitz im Schuljahr 1944/1945*“)¹⁴⁰, třídní učitelkou byla ředitelka Anna Maria Pichl. U některých žáků nejsou informace o jejich prospěch vůbec vyplněny. Z nevyplněných vysvědčení můžeme zjistit, jaká byla stupnice známek, která se v německé škole používala. Chování („*Haltung*“) mohlo být hodnoceno pouze třemi známkami, a to jako velmi dobré („*sehr gut*“, 1), dobré („*gut*“, 2), zcela uspokojivé („*im ganzem befriedigend*“, 3). Prospěch z jednotlivých předmětů („*Leistungen*“) mohl hodnocen známkami 1 až 6, a to

¹³⁹ Kronika *Obecná škola německá Nettolice, 1940 – 1945*. *Klassenausweis für die I. Klasse der deutschen Volksschule für Jungen und Mädchen in Nettolitz im Schuljahr 1944/1945*. SOkA Prachatice, sign. 1/4, s. neuvedena.

¹⁴⁰ Kronika *Obecná škola německá Nettolice, 1940 – 1945*. *Klassenausweis für die I. Klasse der deutschen Volksschule für Jungen und Mädchen in Nettolitz im Schuljahr 1944/1945*. SOkA Prachatice, sign. 1/5, s. neuvedena.

jako velmi dobrý („*sehr gut*“), dobrý („*gut*“), uspokojivý („*befriedigend*“), dostatečný („*ausreichend*“), nedostačující („*mangelhaft*“) a konečně jako nedostatečný („*ungenügend*“).

S koncem války v roce 1945, resp. v souvislosti s jejími důsledky po tomto roce výuka na německé škole v Netolicích byla ukončena.

Vedle německé školy však v Netolicích fungovala také obecná smíšená škola česká, dochovaly se totiž listiny z let 1941 až 1945. Školní kronika je vedena od 1.12.1941¹⁴¹, na jejím začátku se píše, že výnosem České zemské školní rady pro Čechy a Moravu ze dne 20.11.1941 byla sloučena obecná chlapecká a obecná dívčí škola pod jednu správu s pěti definitivními třídami. Řídícím učitelem byl jmenován Bohumil Pavlík a na škole působilo dalších sedm učitelů a učitelek. V průběhu školního roku proběhlo několik oslav, např. dne 15.3.1942 žáci a učitelé oslavovali tříleté výročí od založení Protektorátu Čechy a Morava, dne 20.4.1942 proběhla oslava Hitlerových narozenin (v kronice popsáno jako „*oslava narozenin vůdce*“). Pokud jde o počet žáků, v kronice je psáno, že na konci školního roku 1942 jich školu ukončilo 251, do 1. třídy pro školní rok 1942 až 1943 bylo zapsáno 52 žáků.

Školní rok 1942 až 1943 začal dne 2.9.1942, do školy nastoupilo celkem 267 žáků, z toho 138 chlapců a 129 dívek. Většina z nich (v počtu 259) byli římskokatolického vyznání. Až 75 % dětí onemocnělo v tomto roce spalničkami, tři děti se nakazily záškrtem. V 1. třídě v pololetí neprospělo pět žáků (z celkového počtu 54), ve 2. třídě neprospěl jeden (z celkového počtu 44), stejně jako v 6. třídě (z celkového počtu 31), ve 3. třídě neprospěli tři žáci (z celkového počtu 52), ve 4. třídě jich neprospělo pět (z 54 žáků) a konečně v 5. třídě neprospěli dva žáci (z 27 žáků).

Kronikář se zmiňuje také o totální mobilizaci, přičemž zcela v souladu s tehdejší dobou a atmosférou podle říšské propagandy cituje oficiální zprávu, že „*vůdce se dožívá svých 54. narozenin uprostřed vrcholící totální války. Celá Evropa upíná k němu své zraky v naději, neboť v jeho rukou leží osud všech národů Evropy. Společné nebezpečí bolševismu a židovstva semklo všechny národy Evropy v souručenství. Před zkázou kultury, rodiny a všeho vysnělého náš může zachránit pouze Říše se svým vůdcem a*

¹⁴¹ Kronika *Obecná škola smíšená Netolice, 1941 – 1953*. Školní kronika zal. 1. prosince 1941. Státní okresní archiv Prachatice, sign. 1/1, s. neuvedena.

*silnou armádou*¹⁴². Pod tímto textem je v závorce napsána poznámka, že „*tato stať je citována z oficiálních zpráv a je z ní vidět, že v roce 1943 bylo úplně jasno, že je válka prohraná*“¹⁴³. Na svou dobu jde jistě o poměrně odvážně napsanou poznámku.

Jak vyplývá z kroniky, škola fungovala také ve školním roce 1943 až 1944, kdy do ní nastoupilo 275 dětí, na hlavní školu (tím se myslela škola německá) odešlo 39 dětí. V tomto školním roce na škole působilo pět učitelů (učitelky Komendová, Podlahová, Marková a učitelé Řehoř a Boubelík) a řídící učitel Pavlík. Z kronik je také patrné, že žáci se v té době účastnili např. sběru odpadových hmot (kostí, papírů, hadrů, gumy a železa) či sběru kaštanů a žaludů, sbíraly také léčivé byliny apod. Vyhlášená sbírka na podporu červeného kříže vynesla 123,40 K.

Kronika také cituje oficiální zprávu o neúspěšném atentátu na Hitlera, ke kterému došlo dne 20.7.1944¹⁴⁴, a jehož se měla dopustit „*zbabělá skupina důstojníků, která tím chtěla uvrhnout celou Evropu do rukou nepřátel a jen díky prozřetelnosti se atentát nevydařil*“. Pod tímto propagandistickým textem je pak napsána kronikářova poznámka, která nás blíže seznamuje s tehdejší dobou a atmosférou v tomto období. Na jedné straně existovalo zastrašování z oficiálních říšských míst, na druhé straně byla většina českých (potažmo evropských) obyvatel zklamána, že se atentát nepovedl. Nenechali se však zastrašit, protože se domnívali, že po tomto atentátu „*už konec války bude rychlý*“.

Školní rok, který se ukázal být posledním rokem války, začal dne 4.9.1944. K výuce nastoupilo 274 dětí, z toho 141 chlapců a 133 dívek. V rámci totálního nasazení byl nucen odejít ze školního sboru učitel Boubelík, nahradila jej učitelka Malčáková. O výuce se od vánočních prázdnin kronika vůbec nezmiňuje, naopak je zde uvedeno, že 26.2.1945 byla škola vyklizena a nastěhovali se do ní uprchlíci – obyvatelé východních krajů Německa. Všichni učitelé byli zaměstnání buď ve správě, nebo zařizovali uprchlíkům stravování apod. Červeným perem je pak nadepsána další poznámka „*Konečně svoboda!*“ s tím, že dne 5.5.1945 v rádiu hlásili, že je v Praze revoluce, že byla svržena vláda, byly vysílány výzvy, aby lidé bojovali a zakládali národní výbory. V půl čtvrté odpoledne tohoto dne byla na netolické radnici poprvé po

¹⁴² Kronika *Obecná škola smíšená Netolice, 1941 – 1953*. Školní kronika zal. 1. prosince 1941. SOkA Prachatice, sign. 1/1, s. 10 – 11.

¹⁴³ Tamtéž.

¹⁴⁴ Tamtéž, s. 24.

dlouhých letech vyvěšena česká (resp. československá) vlajka. Kronika dále obsahuje popis jednotlivých dnů jdoucích až do 9.5.1945, kdy do Netolic přijel „*první americký voják*“¹⁴⁵.

Je samozřejmé, že v té době vyučování neprobíhalo, jednak ke konci války sloužila škola jako ubytovna pro uprchlíky, a jednak po jejím ukončení jako základna americké i ruské armády. Je však zajímavostí, že po dohodě s Rusy byla v chlapecké škole zřízena tzv. pěchotní škola, kterou navštěvovalo 253 amerických vojáků a poslouchalo přednášky univerzitního rázu. Vyučování pro české děti začalo dne 19.6.1945 a děti byly rozmístěny do několika objektů, jednak do bývalé německé školy a také do budovy záložny. Inventář německé školy byl protokolárně předán škole obecné, nicméně mnoho zařízení a pomůcek bylo zničeno v prvních dnech revoluce. Školní rok byl ukončen 19.7.1945.

Když město opustila americká divize, jejíž vojáci navštěvovali pěchotní školu, chtěla městská rada budovu školy opravit, aby mohla být otevřena na nový školní rok. To se však nepodařilo, protože budovu zabrala jiná divize (americká armáda Netolice opustila fakticky až 26.11.1945); výuka tak probíhala v náhradních prostorách, a to na radnici, v záložně, v úvěrovém spolku, na faře a v sokolovně. První školní rok v poválečné době začal dne 3.9.1945, k výuce bylo zapsáno 298 dětí. Učitelů bylo sedm (učitelky Marková, Podlahová, Pokorná, Turková a učitelé Boubelík, Řehoř, Lešetický, Pinter a Grametbauer), ředitelem byl stále Bohumil Pavlík.

Jako i v jiných případech, kronika žije také historickými souvislostmi, upozorňuje např. na velký význam Benešových dekretů, již v listopadu 1945 se možná překvapivě dočteme, že probíhala slavnost při výročí bolševické revoluce v roce 1917, v únoru 1946 bylo oslavováno výročí založení Rudé armády apod. (naproti tomu je však třeba dodat, že v té době byly konány i oslavy narození prvního československého prezidenta Masaryka). Zápis v kronice končí volbami v roce 1946 a zvolením prezidenta Beneše prezidentem republiky.

¹⁴⁵ Kronika *Obecná škola smíšená Netolice, 1941 – 1953*. Školní kronika zal. 1. prosince 1941. SOkA Prachatice, sign. 1/1, s. 29 a násl.

Závěr

Z výše popsaných informací, které byly zjištěny jak ve vydaných a citovaných publikacích, tak v písemných materiálech z Okresního archivu v Prachaticích, můžeme závěrem uzavřít, že netolické školství rozhodně nezaostával za dobou a zcela v souladu s tehdejšími poměry ve společnosti zde zřejmě již v době vlády přemyslovských knížat či každopádně v 15. století vzdělávací instituce fungovala, ač se dochovaly pouze útržky dopisu psaného jistým Rynartem z Dubu, který se u českokrumlovského purkrabího přimlouval za budoucího netolického školního mistra Škaredku. Bohužel jiné materiály, z nichž bychom se dozvěděli, zda Bartoš Škaredka nakonec kantorské místo získal, se nedochovaly. Mnohé publikace a archivní materiály také uvádějí jméno kantora Matěje, který v roce 1539 zasedal mimo jiné v netolické městské radě; to je však také vše, co o tomto muži víme, protože další podrobnější informace o školním zařízení v Netolicích chybí. Což je škoda, neboť by bylo jistě zajímavé dozvědět o poměrech na škole v první polovině 16. století. Také Theodor Antl, z jehož knih tato práce získala cenné informace, uvádí, že v Netolicích určitě působil kantor již v roce 1631, a to Joziáš Ebrle Záborský, který pobíral tzv. služné, tzn. že zde logicky existovala i škola.

První informace o netolickém školství tak jsou velmi kusé. Svůj podíl na jejich neexistenci jistě mají také události, ke kterým v Netolicích došlo, např. ke zničení Netolic v průběhu třicetileté války v roce 1619, nebo ke stěhování archivu v 18. století, při němž se některé listiny ztratily.

Ze zjištěného tak vyplývá, že jako první škola vznikla v Netolicích podle dochovaných listin partikulární, nebo-li městská škola. Její existenci sice nelze doložit kronikami či třídními knihami, jako tomu bylo u dalších škol, ale máme k dispozici korespondenci pražských univerzitních rektorů, kteří měli v kompetenci jmenovat do funkcí kantory městských škol. Tato škola byla pouze pro chlapce, jejichž rodiče kantorům vypláceli tzv. sobotáles. Nelze zjistit, v který konkrétní okamžik se škola partikulární změnila ve školu farní. První záznamy však pocházejí již z roku 1770 a dozvíme se i počet dětí, které školu navštěvovaly. Je nepochybné, že škola existovala i nadále, každopádně tomu tak bylo v roce 1795, kdy byla postavena a otevřena nová budova školy, resp. již v roce 1793, odkdy byla vedena tzv. zlatá kniha (kniha chvály).

Netolická farní škola byla zřízena jako škola trojtřídní a zpočátku ji mohli navštěvovat pouze chlapci. První dívky se zúčastnily výuky poprvé přibližně v roce 1800 a výuku absolvovaly společně s chlapci. Z farní školy se v důsledku tzv. tereziánských školských reforem stala škola obecná, k níž přibyla v roce 1874 také měšťanská, která byla určena pouze pro chlapce. Z listin vyplývá, že až do roku 1878 byla obecná škola smíšená pro chlapce i dívky, je však doloženo, že vznikly dvě tzv. paralelky nebo jinak také pobočky obecné školy pro dívky, a to první v roce 1874 a druhá v roce 1877. V roce 1878 však došlo ke zřízení samostatné obecné dívčí školy. Měšťanská škola, která vznikla v roce 1874, byla určena pouze pro chlapce, dívky ji nemohly využívat a na svou vlastní měšťanskou školu si musely počkat až do roku 1908.

S ohledem na to, že žáci opouštěli školu již ve svých 12 letech v podstatě pouze se základními znalostmi psaní, čtení, počítání, když takové vědomosti jim nemohli postačovat do jejich dalšího života, neboť fakticky nebyli způsobilí výkonu jakéhokoliv zaměstnání či práce, vznikaly školy, které měly za cíl tyto nedostatky odstranit. Byly to tzv. školy pokračovací, na nichž si žáci jednak rozšířili získané vědomosti, a jednak naučili spíše praktické věci do života, jako je např. účetnictví nebo kupecké počty apod. Také v Netolicích taková škola vznikla a bylo to roku 1893.

Je tak nepochybné, že v 19. století v Netolicích fungovala čtyři školská zařízení, a to obecná škola chlapecká, měšťanská škola chlapecká, obecná škola dívčí a živnostenská (průmyslová) škola pokračovací; k nim se v roce 1908 přidala ještě samostatná měšťanská škola dívčí, jejíž správa však v roce 1911 byla sloučena se správou obecní dívčí školy.

Nepochybně vysokou úroveň českého školství na dlouhá léta přerušily dvě události; tou první byla druhá světová válka, nacistická ideologie a snaha vytvořit ze žáků (a z obyvatelstva všeobecně) nevzdělané a poslušné loutky se sportovně vypracovanými těly. Tou druhou dějinnou událostí, která ovlivňuje české školství a vůbec celou českou společnost dodnes a s níž se dosud nevypořádala, bylo dlouhé čtyřicetileté období komunistické vlády. Možná na základě jejích propagandistických hesel měly přístup ke vzdělání všechny děti, i ty méně zdatné, avšak výuka byla směřována jednostranně a ideologicky, stejně jako ta nacistická. Nepochybně však zanechala v generacích školáků, kteří komunistickým školství prošli, a nebylo jich

málo, dostatek znalostí a vědomostí, se kterými dnes vystačí; pokud však jde o mravní a křesťanskou výchovu a o umění nestydět se za vlastní názor a prosazovat jej asertivním způsobem bez ohledu na to, co si o tom myslí okolí, bylo z velké části zanedbáno.

Také netolické školství po skončení války v roce 1945 navázalo na období pouhých tří let na to, co bylo vybudováno ještě za monarchie, a na co navázala samostatná Československá republika. Již v roce 1946, po vítězství komunistů v národních volbách však bylo jasné, že školský systém v této podobě nepřetrvá. Byl nahrazen sovětským systémem základních škol, který známe i dnes, protože k jeho zásadní přeměně po revolučním roku 1989 nedošlo. Proto i v Netolicích se nachází v současné době jedna jednotná základní škola, která má devět tříd, z nichž prvních pět odpovídá tomu, co bylo výše popsáno jako škola obecná, a další čtyři odpovídají tomu, co byla dříve škola měšťanská. Možná se tedy změnila pouze formální stránka školy a myšlenka na těch nejnižších stupních naučit těm nejzákladnějším dovednostem a na těch vyšších stupních tyto dovednosti rozšířit zůstala stejná, jako tomu bylo v 19. století.

Prostudované archivní materiály obsahují v podstatě vyčerpávající informace nejen o poměrech na školách, o jménech řídících učitelů a učitelů či jejich asistentů, o prospěchu žáků apod., ale obsahují také poměrně podrobné popisy událostí, které se odehrávaly v době, kdy autoři kroniku psali; např. světové války, vyhlášení samostatného Československa. To nám dává možnost mít pocit, že jsme tzv. u toho. Z archivních záznamů víme, jak vzdělání lidé tyto události vnímali v čase, kdy se udály, a sami si z jejich postojů a názorů můžeme doplnit naše informace, které jsme získali studiem a k nimž máme určitý časový odstup.

Závěrem je potřeba připomenout pozitivní vliv církve na vzdělání v Netolicích. Stejně jako jinde, i v případě počátků netolického školství byla církev významným, ne-li nejvýznamnějším a na dlouhou dobu jediným nositelem vzdělanosti, jak již bylo řečeno i ve druhé části této práce. Duchovní – učitelé nemalou měrou kladně přispěli k rozvoji vzdělanosti, výuka katechismu a samozřejmě dalších předmětů se pak jistě pozitivně projevila také v běžném životě dětí, ze kterých se stali dospělí minimálně se základními znalostmi psaní, čtení a počítání.

Použitá literatura, internetové zdroje

- ANTL, T. *Dějiny města Netolic*. 1. vyd. Netolice : Město Netolice, 1903. 152 s. ISBN neuvedeno.
- BENEŠ, J.; STEJSKAL, A.; OURODA, V. *Historická krajina Netolicka : specializovaný turistický průvodce*. 1. vyd. Prachatice : ARCHEOS, 1998. 160 s. ISBN 80-238-3793-1.
- CACH, J. *Výchova a vzdělání v českých dějinách. I., K problematice podílu školských a mimoškolských institucí a názorů na výchovu a vzdělání na stavu kultury a vzdělanosti*. 1. vyd. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, n.p., 1988. 178 s. ISBN neuvedeno.
- CACH, J. a kol. *Výchova a vzdělání v českých dějinách. II., K problematice podílu školských institucí a názorů na výchovu a vzdělání na stavu kultury a vzdělanosti*. 1. vyd. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, n.p., 1989. 264 s. ISBN neuvedeno.
- FRAIS, J. *Reformy Marie Terezie a Josefa II : (nejen v českých a moravských zemích)*. 1. vyd. Třebíč : Akcent, 2005. 156 s. ISBN 80-7268-337-3.
- HORÁK, J.; KRATOCHVÍL, M. *Nástin dějin pedagogiky*. 4. vyd. Liberec : Technická univerzita, 2003. 121 s. ISBN 80-7083-758-6.
- HORÁK, Z. *Církev a školství. Vybrané dokumenty ke studiu českého konfesního práva*. Praha : Univerzita Karlova, 2012. 133 s. ISBN 978-80-87146-57-6.
- JŮVA V. sen. & jun. *Stručné dějiny pedagogiky*. 6. vyd. Brno : Paido, 2007. 91 s. ISBN 978-80-7315-151-5.
- KASPER, T.; KASPEROVÁ, D. *Dějiny pedagogiky*. 1. vyd. Praha : Grada Publishing, 2008. 224 s. ISBN 978-80-247-2429-4.
- MAŠEK, J. *Paměti o školách a učitelích na Prachaticku*. 1. vyd. Prachatice : ONV, 1968. 203 s. ISBN neuvedeno.
- MRZENA, J. *Počátky povinného všeobecně vzdělávacího školství v jižních Čechách*. 1. vyd. České Budějovice : Pedagogická fakulta, 1980. 98 s. ISBN neuvedeno.
- NOVOTNÝ, M. a kol. *Dějiny vyššího školství a vzdělanosti na jihu Čech od středověkých počátků do současnosti*. 1. vyd. České Budějovice : Jihočeská univerzita, 2006. 264 s. ISBN 80-7040-883-9.
- PETRÁŇ, Z.; RADOMĚRSKÝ, P. *Encyklopedie české numismatiky*. 1. vyd. Praha : Libri, 1996. 349 s. ISBN 80-85983-09-05.
- PODLAHOVÁ, L. a kol. *1 + 100 osobností pedagogiky a školství v českých zemích*. 1. vyd. Olomouc : Univerzita Palackého, 2001. 254 s. ISBN 80-244-0313-7.

PRŮCHA, J.; JANÍK T.; RABUŠICOVÁ, M. *Pedagogická encyklopedie*. 1. vyd. Praha : Portál, 2009. 935 s. ISBN 978-80-7369-546-2.

STARÝ, V. *Netolice od A do Z*. 1. vyd. Plzeň : Kletř, 1993. 40 s. ISBN neuvedeno.

TRAJEROVÁ, J. *Netolice : sborník příspěvků k dějinám města a muzea*. 1. vyd. Netolice : Městské muzeum, 1979. 66 s. ISBN neuvedeno.

VACÍNOVÁ, T. *Dějiny vzdělávání od antiky po Komenského*. 1. vyd. Praha : Univerzita Jana Amose Komenského, 2009. 240 s. ISBN 978-80-86723-74-7.

VESELÁ, Z. *Vývoj českého školství*. 1. vyd. Praha : SPN, 1988. 153 s. ISBN neuvedeno.

VESELÁ, Z. *Vývoj české školy a učitelského vzdělání*. 1. vyd. Brno : Masarykova univerzita, 1992. 147 s. ISBN 80-210-0458-4.

VONDRA, R. *České země v letech 1705-1792 : věk absolutismu, osvícenství, paruk a třírohých klobouků*. 1. vyd. Praha : Libri, 2010. 383 s. ISBN 978-80-7277-448-7.

BOSÁK, F. *Česká škola v době nacistického útlaku : příspěvek k dějinám českého školství od Mnichova do osvobození*. 1. vyd. České Budějovice : Pedagogická fakulta, Státní pedagogické nakladatelství, 1969. 65 s. ISBN neuvedeno.

Použité archivní materiály

Státní oblastní archiv v Třeboni – Státní okresní archiv Prachatice, fond Obecná škola smíšená Netolice, 1793 - 1878.

Státní oblastní archiv v Třeboni – Státní okresní archiv Prachatice, fond Obecná škola chlapecká Netolice, 1874 – 1941.

Státní oblastní archiv v Třeboni – Státní okresní archiv Prachatice, fond Obecná škola chlapecká Netolice I B 1, 1900 – 1933.

Státní oblastní archiv v Třeboni – Státní okresní archiv Prachatice, fond Měšťanská škola chlapecká Netolice, 1874 – 1954 (1975).

Státní oblastní archiv v Třeboni – Státní okresní archiv Prachatice, fond Obecná škola dívčí Netolice I B 1, 1873 – 1937.

Státní oblastní archiv v Třeboni – Státní okresní archiv Prachatice, fond Obecná škola dívčí Netolice I B 2, 1937 – 1939.

Státní oblastní archiv v Třeboni – Státní okresní archiv Prachatice, fond Obecná škola smíšená Netolice, 1941 - 1953.

Státní oblastní archiv v Třeboni – Státní okresní archiv Prachatice, fond Měšťanská škola dívčí Netolice I B 1, 1908 – 1924.

Státní oblastní archiv v Třeboni – Státní okresní archiv Prachatice, fond Archív města Netolice, 1495 – 1945 (1964).

Státní oblastní archiv v Třeboni – Státní okresní archiv Prachatice, fond Živnostenská škola pokračovací Netolice, 1893 – 1948.

Státní oblastní archiv v Třeboni – Státní okresní archiv Prachatice, fond Obecná škola německá Netolice, 1940 – 1945.

Seznam příloh:

Příloha č. 1 - Tabulka základních událostí

Obrázek č. 1 - Zbytky přemyslovského hradiště na vrchu Sv. Ján.

Obrázek č. 2 - Historické jádro města, které je dnes městskou památkovou zónou.

Obrázek č. 3 – Zakládací listina Univerzity Karlovy.

Obrázek č. 4 – Hlavní matrika obecné školy v Netolicích.

Obrázek č. 5 – Stupnice známek na obecné škole smíšené v Netolicích.

Obrázek č. 6 – Ukázka z matriky měšťanské školy chlapecké v Netolicích.

Obrázek č. 7 – Kronika obecné dívčí školy v Netolicích založená roku 1881.

Obrázek č. 8 – Stupnice známek na obecné dívčí škole v Netolicích, školní rok 1895/1896.

Obrázek č. 9 – Výkaz návštěvy a prospěchu na Průmyslové škole pokračovací v Netolicích, školní rok 1893/1894.

Obrázek č. 10 – Klassenausweis für die I. Klasse der deutschen Volksschule für Jungen und Mädchen in Nettolitz im Schuljahr 1944/1945.

Příloha č. 1 - Tabulka základních událostí

letopočet	Historická událost	České školství	Netolické školství
863	Příchod věrozvěstů Konstantina a Metoděje na Velkou Moravu	Faktický vznik českého školství	xxx
1348	Založení Univerzity Karlovy	Vznik českého vysokého školství	xxx
1459	Vládne Jiří z Poděbrad	Existence především církevních a rytířských škol	První zmínka o netolickém kantorovi Bartoši Škaredkovi
1631	Probíhá třicetiletá válka	Jan Amos Komenský napsal Bránu jazyků	V kronikách se píše o netolickém kantorovi Joziáši Ebrle Záborském
18. století	Vládne Marie Terezie a Josef II.	Školské reformy (1774)	Výstavba školy
1795	Vládne František I. Rakouský	Existence normálních, hlavních a triviálních škol	Vznik farní školy
1863	Vládne Ferdinand I. Dobrotivý	Hasnerova školská reforma (1869)	Vznik obecné školy - chlapecké
1874	Do konce vlády Ferdinanda I. Dobrotivého zbývá 1 rok	Existence obecných (pětiletých) a měštanských (tříletých) škol	Vznik měštanské školy - chlapecké
1878	Vládne František Josef I.	Povinná školní docházka snížena na 6 let (1883)	Vznik obecné školy - dívčí
1908	Za 10 let vznikne Československá republika	Působení Hasnerova školského systému	Vznik měštanské školy - dívčí

Obrázek č. 1 - Zbytky přemyslovského hradiště na vrchu Sv. Ján.

Zdroj: <http://www.netolice.cz/historie-mesta-pamatky/d-3526/p1=3405>.

Obrázek č. 2 - Historické jádro města, které je dnes městskou památkovou zónou.

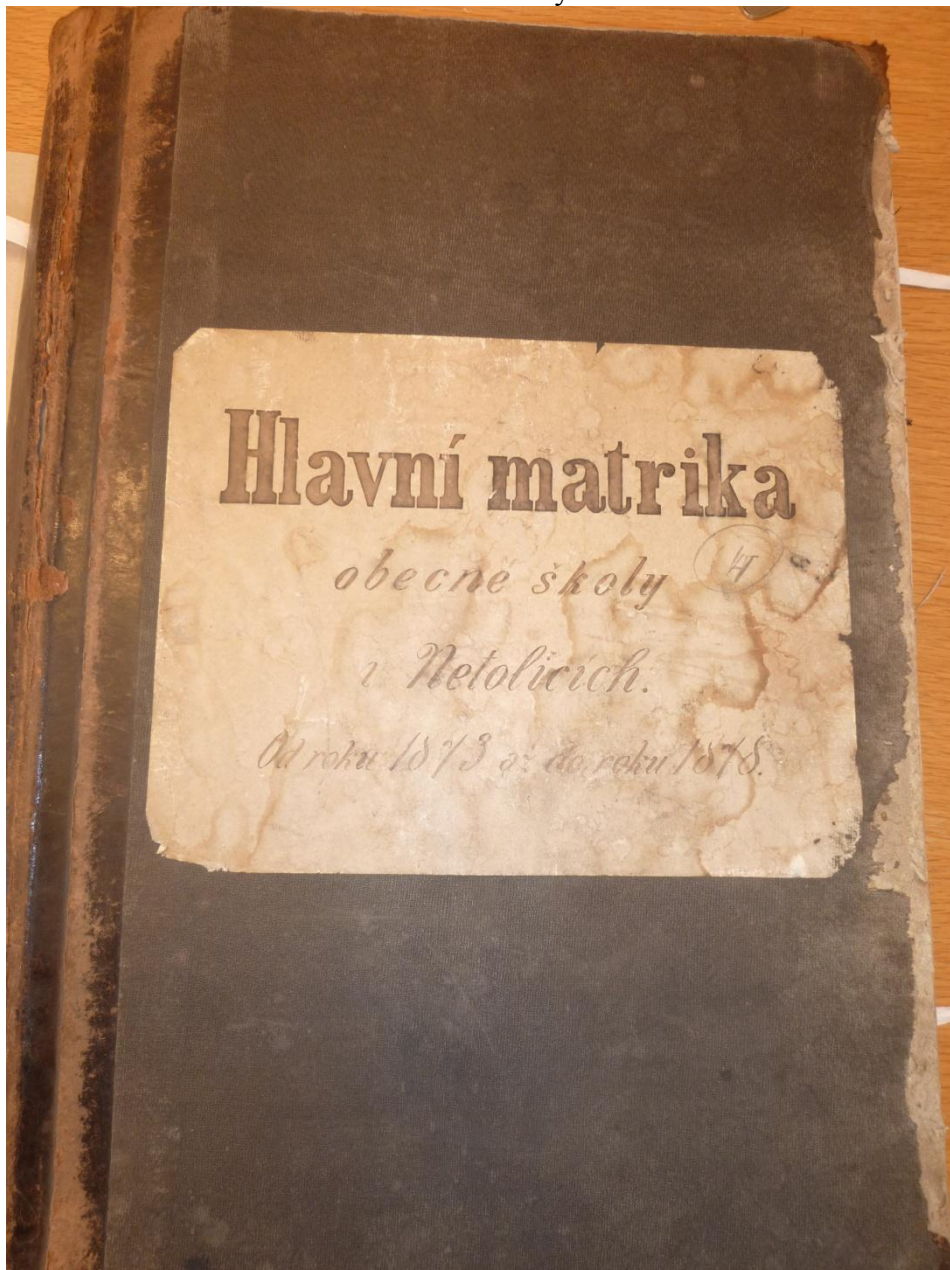
Zdroj: <http://www.netolice.cz/historie-mesta-pamatky/d-3526/p1=3405>.

Obrázek č. 3 – Zakládací listina Univerzity Karlovy.

Zdroj: <http://www.cuni.cz/UK-1391.html>.

Obrázek č. 4 – Hlavní matrika obecné školy v Netolicích.

Zdroj: Kronika *Obecná škola smíšená Netolice, 1795 – 1878*. Hlavní matrika obecné školy v Netolicích od roku 1873 do roku 1878. SOkA Prachatice, sign. 305.

Obrázek č. 5 – Stupnice známek na obecné škole smíšené v Netolicích.

Stupnice známek:

<i>Známky</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>
<i>Choval se</i>	<i>vyborne</i>	<i>chvalitebne</i>	<i>dobre</i>	<i>nehodne</i>
<i>Chodil do školy</i>	<i>velmi pilne</i>	<i>pilne</i>	<i>mene pilne</i>	<i>nedbale</i>
<i>Učil se</i>	<i>velmi pilne</i>	<i>pilne</i>	<i>mene pilne</i>	<i>nedbale</i>
<i>Prospěl</i>	<i>velmi dobre</i>	<i>dobre</i>	<i>dostatecne</i>	<i>nedostatecne</i>

Zdroj: Kronika *Obecná škola smíšená Netolice, 1795 – 1878*. Hlavní matrika obecné školy v Netolicích od roku 1873 do roku 1878. SOKA Prachatice, sign. 305.

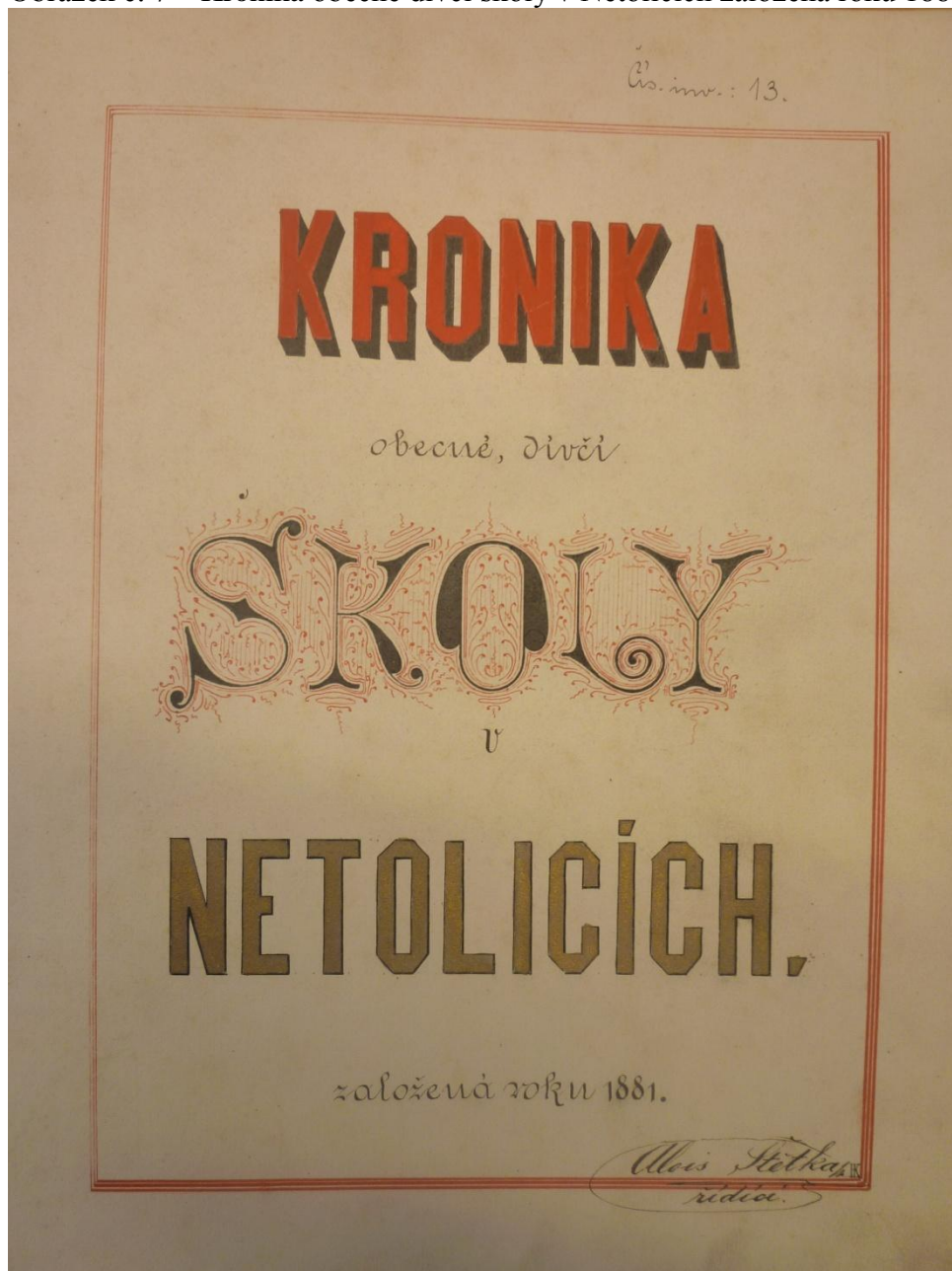
Obrázek č. 6 – Ukázka z matriky měšťanské školy chlapecké v Netolicích.

Školní rok 1874/75. A. Lída.

Číslo	Jméno žákovy (rodné a křestní)	Den a rok narození	Rodiště, vlast	Nábo- ženství	Jméno, stav a obydli otcovo aneb poručníka	Jméno, stav a obydli stravovatele	Osvobozen- í od školného, či platí nebo má-li stipendium
1.	Borovský Tomáš	17/12 1862.	Netolice, Čechy	Katol.	Frant. Borovský měšťan Netolice.	Otec.	platí.
2.	Bouda Jáchub.	12/7 1862.	Netolice, Čechy.	Katol.	Vojtěch Bouda, domkář Netolice.	Otec	"
3.	Brandl Antonín	13/12 1862.	Vimperk, Čechy.	Katol.	Vojtěch Brandl, stěhovák Netolice.	Otec.	"
4.	Gregora Ludvík	19/3 1861.	Netolice, Čechy.	Katol.	Josef Gregora měšťan Netolice.		"
5.	Hájek Vojtěch	22/4 1862.	Bor, Čechy	Katol.	Vojtěch Hájek, havlíkář Bor.	Otec.	"
6.	Honsa Jaroslav.	11/10 1862.	Vodňany, Čechy.	Katol.	Leopold Honsa, stěhovák Netolice.	Otec.	"
7.	Hudcák Josef.	12/3 1862.	Netolice, Čechy.	Katol.	Josef Hudcák, hodnář Netolice.	Otec.	"
8.	Jaroš Jáchub.	1/5 1862.	Štěrbovice, Čechy.	Katol.	Agust Jaroš, sedlák Netolice.	Otec.	"

Zdroj: Kronika Měšťanská škola chlapecká Netolice 1874 - 1975. Matrika měšťanské školy v Netolicích 1874/5 až 1884/5. SOKA Prachatice, sign. 405/279.

Obrázek č. 7 – Kronika obecné dívčí školy v Netolicích založená roku 1881.

Zdroj: Kronika *Obecná škola dívčí Netolice 1878 – 1941. Kronika 1881 – 1937.* Soka Prachatice, sign. 1/1.

Obrázek č. 8 – Stupnice známek na obecné dívčí škole v Netolicích, školní rok 1895/1896.

Stupnice známek.

Známky	1	2	3	4	5
Choval se	velmi mravně	mravně	nedosti pořádně	nehodně	—
Prospěl	velmi dobře	dobře	dostatečně	sotva dostatečně	nedostatečně
Učil se	velmi pilně	pilně	nejednotajně	málo	—
Vnější úprava písemných prací	velmi úhledná	úhledná	nedosti úhledná	neúhledná	neúhledná

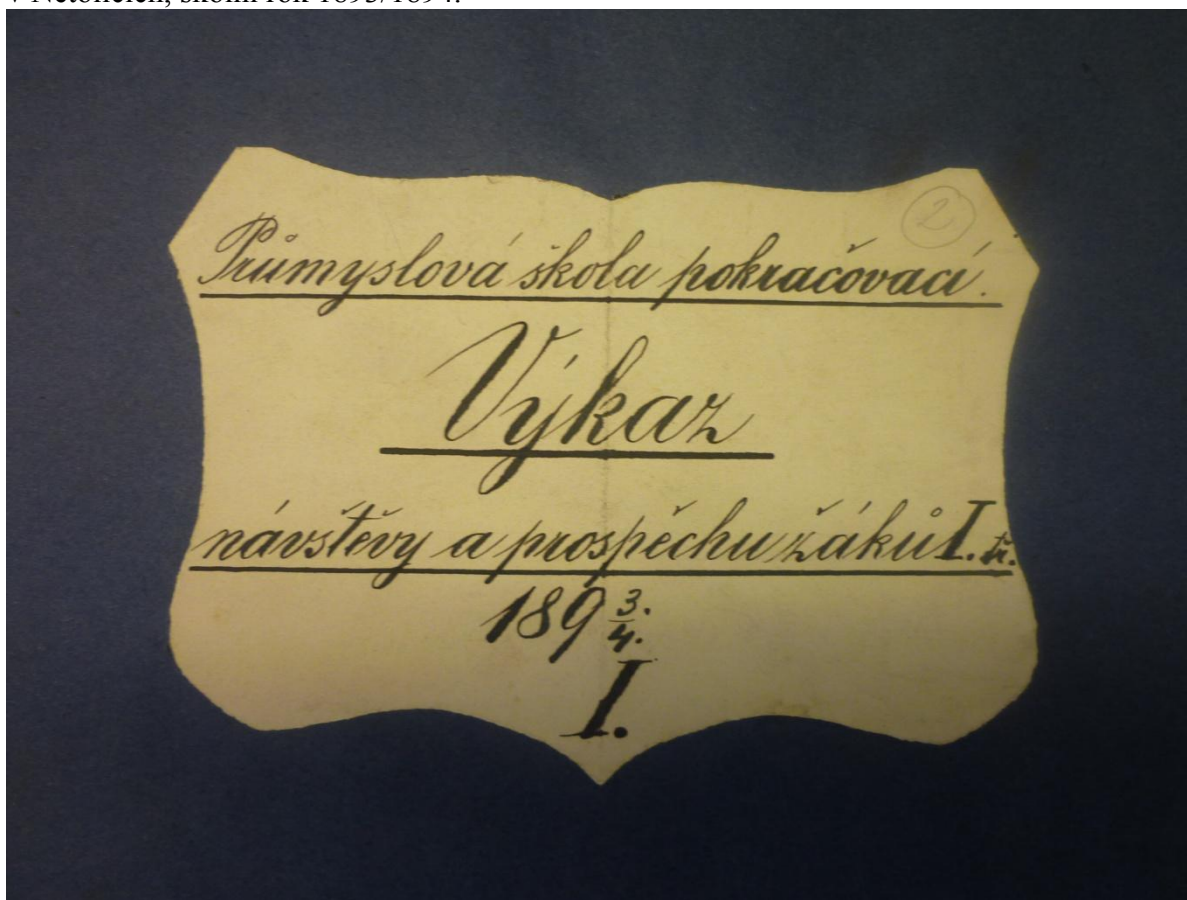
Součty školních půldní.

Měsíce	Počet školních půldní vůbec	Počet školních půldní nezameškaných	Počet školních půldní zameškaných omluvených	Počet školních půldní zameškaných neomluvených
58. 12. září	696	546	150	0
58. 10. říjen	2320	1831	409	80
58. 11. listopad	2262	1943	319	0
57. 12. prosinec	1938	1638	300	0
58. 1. leden	2320	1851	469	0
59. 2. únor	2300	1858	502	0
58. 3. březen	2320	1957	363	0
59. 4. duben	1947	1653	294	0
63. 5. květen	2208	1547	658	0
63. 6. červen	2394	1950	438	0
63. 7. červenec	2394	2258	156	0
srpen				
Součet	23159	19038	4058	80
%	100	8213	1732	035

*Křivo 1895/96
Jan. Vojtěch
šk. rok 1895/96*

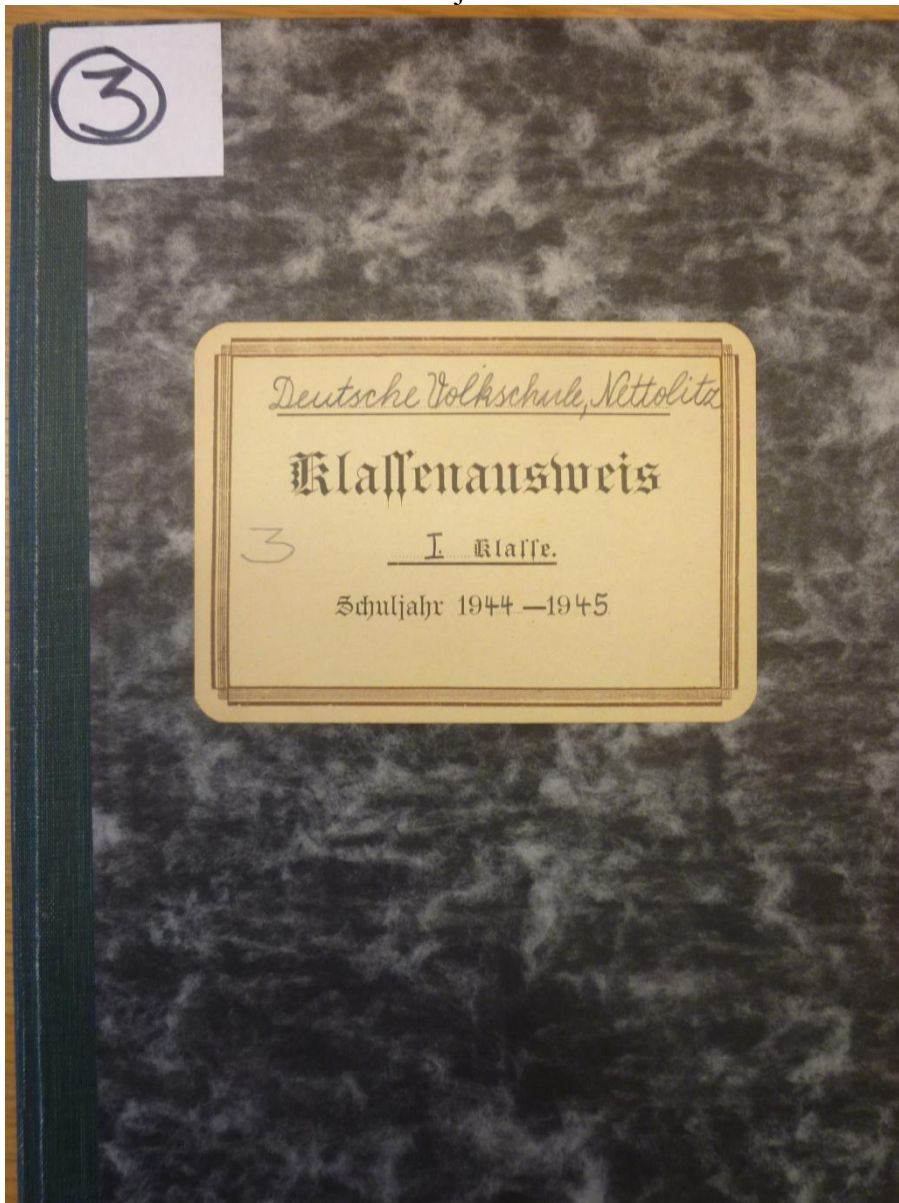
Zdroj: Kronika Obecná škola dívčí Netolice 1878 – 1941. Kronika 1881 – 1937. SOKA Prachatice, sign. 1/1.

Obrázek č. 9 – Výkaz návštěvy a prospěchu na Průmyslové škole pokračovací v Netolicích, školní rok 1893/1894.

Zdroj: Kronika Živnostenská škola pokračovací Netolice, 1893 – 1948. Průmyslová škola pokračovací. Výkaz návštěvy a prospěchu žáků I. tř. 1893/1894. SOKA Prachatice, sign. 484/360.

Obrázek č. 10 – Klassenausweis für die I. Klasse der deutschen Volksschule für Jungen und Mädchen in Nettolitz im Schuljahr 1944/1945.

Zdroj: Kronika *Obecná škola německá Netolice, 1940 – 1945*. Klassenausweis für die I. Klasse der deutschen Volksschule für Jungen und Mädchen in Nettolitz im Schuljahr 1944/1945. SOkA Prachatice, sign. 1/5.

Abstrakt

Klíčová slova: historie města Netolice, vývoj vzdělávání, školství v Netolicích, učivo, ohodnocení, kantoři, žáci.

Diplomová práce popisuje vývoj školství v Netolicích. V první kapitole se krátce zaměřuje na historii Netolic a jeho současnost. V další teoretické části obecně pojednává o vzniku a vývoji vzdělávání ve světě a na českém území. Praktická část práce se již konkrétně zaměřuje na vývoj školství v Netolicích, a to až do roku 1945. V této části práce čerpá zejména z archivních materiálů, především kronik a výkazů, proto jsou v ní zmíněny nejen názvy konkrétních škol, ale také jména pedagogů, některých žáků a vůbec školní i společenský život v konkrétní době.

Abstract

Soukup, J.: The beginnings of education in the town of Netolice. Netolice 2013. Diploma thesis. The South Bohemian University in České Budějovice. The Faculty of Theology. The Department of Pedagogy. The dissertation supervisor PhDr. Zuzana Svobodová, Ph.D.

Key words: history of the town of Netolice, development of education, education in Netolice, schoolwork, marks, teachers, pupils.

The diploma work describes the development of education in the town of Netolice. In the first chapter we find short history of this town and his present. In the next theoretical chapter this work generally deals with genesis and development of education all over the world and in the Czech region, too. The practical part of this work specializes in the development of education in the town of Netolice, up to the year of 1945. In this part the work especially draws from archival materials, especially from chronicles and records, therefore are mentioned not only names of schools in Netolice, but names of teachers, pupils and school and social life in the specific time, too.